

Α.Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ

Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας

Τμήμα Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων

Εισηγητής: κ. Σωτηρόπουλος Γεώργιος

Σπουδάστρια: Φελώνη Στέλλα

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

“Τουριστικός Οδηγός Πάτρας”

ΑΡΙΘΜΟΣ
ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 6591

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
1. Προϊστορικά και αρχαία χρόνια.	1
2. Ρωμαϊκά χρόνια.	13
3. Βυζαντινά χρόνια.	18
4. Φραγκο – ενετικά χρόνια.	22
5. Παλαιολόγοι.	25
6. Τούρκικα χρόνια.	28
7. 1821 – Η ώρα της λευτεριάς.	31
8. Σύγχρονη εποχή.	36
9. Η Πάτρα σήμερα.	41
10. Τουρισμός και Περιπέτεια.	74
11. Αποδράσεις.	79
12. Παραλίες Νομού Αχαΐας.	102
13. Διαδρομές.	108
14. Οικότοποι – Περιοχές Natura.	118
15. Προϊόντα Αχαϊκής Γης.	127
16. Παράρτημα.	129
17. Βιβλιογραφία.	146

ΙΣΤΟΡΙΑ

Προϊστορικά και αρχαία χρόνια

Στα προϊστορικά χρόνια, στη θέση της σημερινής Πάτρας (περιοχή Κάστρου) υπήρχε ένας οικισμός τον οποίο, κατά την παράδοση, ίδρυσε ο Εύμηλος, που έγινε και πρώτος βασιλιάς του. Οι λίγοι κάτοικοι του οικισμού αυτού είχαν ως μόνη τους ασχολία τη βοσκή προβάτων. Στα τέλη περίπου του 15^{ου} π.Χ. αι. επισκέφτηκε τον Εύμηλο ο Τριπτόλεμος, γιος του βασιλιά της Ελευσίνας Κελεού, και δίδαξε στους κατοίκους την καλλιέργεια των δημητριακών. Από την καλλιέργεια της γης ο μικρός ανώνυμος οικισμός ονομάστηκε Αρόη, γιατί «αρόη» θα πει καλλιεργήσιμη γη. Παράγεται δε το όνομα από το αρχαίο ρήμα «αρόω» που σημαίνει αροτριώ, οργώνω, καλλιεργώ.

Με τα πέρατα των χρόνων και την αύξηση των κατοίκων ιδρύθηκαν οι οικισμοί Άνθεια και Μεσάτιδα. Οι οικισμοί αυτοί τοποθετούνται, υποθετικά, ο μιν πρώτος στην περιοχή Άνω Συχαϊνών – Βούντενης, ο δε δεύτερος στην περιοχή της Αχαΐα Κλάους. Στη Μεσάτιδα, κατά την τοπική μυθολογία, ανατράφηκε ο Διόνυσος, ο οποίος, λατρευόταν και στους τρεις οικισμούς ως Μεσατεύς, Ανθεύς και Αροεύς.

Οι κάτοικοι των τριών αυτών οικισμών είχαν κοινό κέντρο λατρείας το ναό της Τρικλαρίας Άρτεμης. Αργότερα προστέθηκε και η λατρεία του Ευρύπυλου, μνημείο του οποίου υπήρχε στην ακρόπολη της Αρόης (σημερινό Κάστρο).

Ύστερα από την «Κάθοδο των Δωριέων» (Κάθοδος Ηρακλειδών) στην Πελοπόννησο (1104 π.Χ. – μέσω Ρίου) οι Αχαιοί της Αργολίδας και της Λακωνίας, διωγμένοι απ' τους κατακτητές, εγκατέλειψαν την πατρίδα τους και με αρχηγό το βασιλιά Τισαμενό, γιο του Ορέστη και εγγονό του Αγαμέμνονα, τράβηξαν βόρεια κι έφτασαν στην Ιωνική

Αιγιάλεια (περίπου την σημερινή Αχαΐα), όπου κατοικούσαν οι Ίωνες. Πριν μπουν στη χώρα των Ιώνων έστειλαν κήρυκες. Οι αρχηγοί των Ιώνων, φοβούμενοι μήπως εκλεγεί βασιλιάς ο Τισαμενός, ο οποίος διακρινόταν για την ανδρεία του και την ευγένειά του, δε δέχτηκαν το αίτημα των Αχαιών για συνοίκηση και τους αντιμετώπισαν με πόλεμο. Στη διάρκεια του πολέμου σκοτώθηκε ο Τισαμενός και αντικαταστάθηκε μάλλον, από το Λακεδαιμόνιο Πρευγένη, γιο του Αγήνορα. Αποτέλεσμα του πολέμου ήταν η επικράτηση των Αχαιών και η αναγκαστική φυγή των Ιώνων στην Αττική (περίπου στις αρχές του 11^{ου} αι.), από όπου είχαν έρθει. Από τότε η Παλιά Πελασγική και αργότερα Ιωνική Αιγιάλεια πήρε το όνομα Αχαΐα και οι κάτοικοι της ονομάστηκαν Αχαιοί.

Οι Αχαιοί μοίρασαν με κλήρο τη χώρα και εγκαταστάθηκαν στις δώδεκα ιωνικές πόλεις (Πελλήνη, Αιγείρα, Αιγές, Ελίκη, Βούρα, Κερύνεια, Αίγιο, Ρύπες, Φαρές, Ώλενο, Πάτρα, Δύμη), χωρίς να κάνουν καμία αλλαγή στα ονόματά τους, ούτε στη διαίρεση της χώρας. Βελτίωσαν, όμως, τις πόλεις καθεμία από τις οποίες περιελάμβανε λόγω της πυκνής κατοίκησης, εφτά ή οκτώ δήμους.

Αργότερα, ο γιος του Πρευγένη, Πατρέας, ως αρχηγός λακεδαιμονικής αποικίας κυρίευσε την Αρόη και την περιοχή της, στην οποία υπήρχαν και οι αγροτικοί οικισμοί Άνθεια και Μεσάτιδα. Αποίκησησε, μόνο την Αρόη (1082 ή 1041), τη μεγάλωσε και, αφού έχτισε περίβολο μεγαλύτερο, την ονόμασε Πάτρα, από το όνομά του. Υποστηρίζεται πως ο πληθυντικός του ονόματος «Πάτραι» προέρχεται από τη συνοίκηση της Αρόης και μερικών άλλων συνοικισμών.

Ο Πausanías θεωρεί σαν πυρήνα της Πάτρας τους τρεις αγροτικούς οικισμούς Αρόη – Άνθεια – Μεσάτιδα, ενώ ο Στράβωνας λέει πως ο Πατρέας συνένωσε πολιτικά εφτά αγροτικούς συνοικισμούς της περιοχής. Η πολιτική αυτή ένωση πιστεύεται πως έγινε στα μέσα του 6^{ου} π.Χ. αι.

Το γεγονός ότι στην περιοχή της Αρόης ήρθαν μόνο οι Λάκωνες του Πρευγένη και του Πατρέα, δείχνει πως, κατά το μοιρασμό της χώρας, οι Αχαιοί της Λακωνίας εγκαταστάθηκαν στη Δυτική Αχαΐα και οι Αχαιοί της Αργολίδας στην Ανατολική.

Η άψογη διοίκηση του Πατρέα και των διαδόχων του έφερε ευημερία και ησυχία στην Πάτρα και στους κατοίκους της, οι οποίοι ζούσαν ευχαριστημένοι. Το ίδιο ευχαριστημένοι ζούσαν και οι κάτοικοι της υπόλοιπης Αχαΐας. Ωσπου, γύρω στα 800 π.Χ. η τυραννική συμπεριφορά των διαδόχων του τελευταίου βασιλιά Ωγύγου «τάραξε τα νερά» κι ανάγκασε τους κατοίκους της Αχαΐας να ξεσηκωθούν, να τους ανατρέψουν και να αλλάξουν το πολίτευμά τους σε Δημοκρατία. Αργότερα ίδρυσαν μια οργάνωση με θρησκευτικό, κύρια, χαρακτήρα, την οποία ονόμασαν «Κοινό των Αχαιών» και είχαν για πρωτεύουσα την Ελίκη και μετά την καταστροφή της (373 π.Χ.) το Αίγιο. Την οργάνωση αυτή, γνωστή και ως 1^η Αχαϊκή Συμπολιτεία (έπαψε να υπάρχει μετά τη μάχη της Χαιρώνειας – 338 π.Χ.), αποτελούσαν δώδεκα πόλεις (Πελλήνη, Αίγαιρα, Αιγές, Βούρα, Ελίκη, Αίγιο, Ρύπες, Πάτρα, Φαρές, Ωλενος, Τρίταια, Δύμη), οι οποίες συγκροτούσαν την Αχαϊκή Δωδεκάπολη. Είναι η πρώτη Κοινοπολιτεία στον κόσμο, κι αυτό τιμάει ιδιαίτερα την Πάτρα και την Αχαΐα ολόκληρη. Το Αχαϊκό κοινό είχε ως μέλη του γεωγραφικές περιοχές.

Αυτό το πρώτο δημοκρατικό πολίτευμα των Αχαιών απέκτησε τόση φήμη, λόγω των σοφών του θεσμών, ώστε όταν οι Ιταλιώτες ήρθαν σε ρήξη με τους Πυθαγορείους (6^{ος} π.Χ. αι.), από αυτό δανείστηκαν τους περισσότερους νόμους τους. Αλλά και οι Θηβαίοι και οι Λακεδαιμόνιοι μετά τη μάχη των Λεύκτρων (371 π.Χ.), λόγω της διαφωνίας τους ως προς τη νίκη, τους Αχαιούς, από όλους τους Έλληνες, όρισαν ως δικαστές της διαφωνίας τους, όχι για τη δύναμή τους (είχαν τη μικρότερη

δύναμη σε όλη σχεδόν την Ελλάδα), αλλά για την πίστη τους και την καλοκαγαθία τους.

Οι αρχαϊκές πόλεις, ως τα μέσα περίπου του 5^{ου} π.Χ. αιώνα, κρατούσαν άψογη ουδετερότητα και δε συμμετείχαν στα όσα γίνονταν στον Ελλαδικό χώρο.

Στους πρώτους αιώνες της Συμπολιτείας παρατηρήθηκε μεγάλη αύξηση του πληθυσμού των αρχαϊκών πόλεων, με αποτέλεσμα τη δραστηριότητα τους κατά τον 8^ο και 7^ο αι. (π.χ. ίδρυση της Σύβαρης στην Κάτω Ιταλία από αποίκους των Αιγών, της Ελίκης και της Βούρας).

Κυριότερα χαρακτηριστικά της Συμπολιτείας αυτής, εκτός από το φιλειρηνικό πνεύμα των κατοίκων, ήταν η ισότητα των αρχαϊκών πόλεων και οι κοινές γιορτές, που λάμβαναν μέρος στην Ελίκη και μετά τον καταποντισμό της (373 π.Χ.) στο Αίγιο, στο ναό του Ευγύριου Δία.

Στα μέσα του 5^{ου} π.Χ. αιώνα παρατηρήθηκε μια μεταβολή στην εξωτερική πολιτική της Συμπολιτείας. Διακόπτοντας την παλιά τακτική της άψογης ουδετερότητάς της, άρχισε να συμμετέχει στα διάφορα ελλαδικά θέματα.

Το 462 π.Χ. η Αθήνα, έχοντας στο πλευρό της και το Άργος που πρόσφατα είχε γίνει σύμμαχός της, εκμεταλλευόμενη την εξάντληση και την αδυναμία της Σπάρτης απ' τον τρομερό σεισμό του 464 π.Χ., της κήρυξε τον πόλεμο (η Αθήνα ήταν αντιμέτωπη και με τους Πέρσες).

Γύρω στα 455 π.Χ. η Αθήνα είχε κυριαρχήσει σε μεγάλο μέρος της Πελοποννήσου (Αχαΐα, Τροιζηνία) και είχε επεκτείνει την επιρροή της στο Ιόνιο (454 – 445 π.Χ., η Αχαΐα σύμμαχος της Αθήνας).

Το 445 π.Χ., κουρασμένη η Αθήνα απ' τις πολεμικές συγκρούσεις (το Άργος είχε φύγει απ' τη συμμαχία της και είχε κλείσει ειρήνη με την Σπάρτη), αλλά και γιατί είδε πως η Ελλάδα είχε ανάγκη επείγουσας ειρήνης, έκλεισε τις Τριακοντούτειες σπονδές με τη Σπάρτη (η ειρήνη αυτή κράτησε μόνο 14 χρόνια, γιατί άρχισε ο Πελοποννησιακός

πόλεμος). Οι Αθηναίοι αποχώρησαν από την Αχαΐα (και την Τροιζηνία) και οι αχαϊκές πόλεις αποδόθηκαν στους Πελοποννήσιους.

Κατά τον Πελοποννησιακό πόλεμο (431 – 404 π.Χ.) η Πάτρα και όλη η Αχαΐα (εκτός από την Πελλήνη που είχε συμμαχήσει με τη Σπάρτη και την Κόρινθο) κρατούσε ουδέτερη στάση, και μόνο στο τέλος του πολέμου προσχώρησε στην πελοποννησιακή συμμαχία. Στη διάρκεια του πολέμου αυτού συνέβησαν, στην Πάτρα και στον κόλπο της, τα εξής δύο αξιοσημείωτα γεγονότα: α) Η ναυμαχία της Πάτρας (429) στο κέντρο του Καλυδώνιου (Πατραϊκού) Κόλπου, μεταξύ του Αθηναϊκού και Πελοποννησιακού στόλου με τη ναυμαχία, αναφέρεται, όμως, το γεγονός γιατί ο πελοποννησιακός στόλος, που είχε έρθει απ' την Κόρινθο, αγκυροβόλησε στο λιμάνι της και ξεκίνησε νύχτα απ' αυτό, με προορισμό τη μεταφορά στρατευμάτων στην Ακαρνανία την οποία οι Πελοποννήσιοι προσπαθούσαν να κατακτήσουν. β) Η ένωση με μακρά τείχη της Πάτρας με τη θάλασσα το 419. Σ' αυτό έπεισε τους Πατρινούς ο Αθηναίος στρατηγός Αλκιβιάδης, όταν με τη στρατιά του επισκέφτηκε την Πάτρα με σκοπό να ζητήσει τη συμμαχία της. Ο Αλκιβιάδης ήθελε τα τείχη, γιατί είχε στο νου του τη χρησιμότητα της Πάτρας για τις επιχειρήσεις στη Δύση. Οι Πατρινοί άκουσαν μεν τις συνετές συμβουλές του Αλκιβιάδη (έφτιαξαν τα τείχη – πιθανό να μην τελείωσαν ποτέ), δεν προσχώρησαν, όμως, στην Αθηναϊκή συμμαχία.

Οι Αχαιοί, ως σύμμαχοι της Σπάρτης (395 – 390 π.Χ.) έλαβαν μέρος στον Κορινθιακό πόλεμο και πολέμησαν στη μάχη της Νεμέας (394 π.Χ.) στην οποία ηττήθηκαν από τους Θηβαίους. Τέσσερα χρόνια αργότερα (390 π.Χ.) επιχείρησαν την πρώτη και μοναδική τους κατακτητική επιχείρηση στην Ακαρνανία και κυρίευσαν την Καλυδώνα.

Στη συνέχεια, με τη βοήθεια της Σπάρτης, πολέμησαν εναντίον όλων των Ακαρνάνων, που τους βοηθούσαν οι Αθηναίοι και οι Θηβαίοι. Οι

Ακαρνάνες νικήθηκαν και αναγκάστηκαν να ζητήσουν τη συμμαχία της Σπάρτης.

Το 367 π.Χ. η Αχαΐα αναγνώριζε τη Θηβαϊκή ηγεσία, λόγω αδυναμίας να αντισταθεί στις μεγάλες δυνάμεις Στερεοελλαδιτών και Πελοποννήσιων (αρχηγός ο Επαμεινώνδας). Οι Θηβαίοι, ύστερα από απαίτηση των Αχαιών διατήρησαν τα αριστοκρατικά καθεστώτα των αχαϊκών πόλεων, τα οποία κατήργησε αργότερα το Βοιωτικό Κοινό εξορίζοντας τους Αχαιούς αριστοκράτες και επιβάλλοντας καθεστώς δημοκρατικό. Σύντομα, όμως οι αριστοκράτες κατέλυσαν τις δημοκρατίες, εγκατέλειψαν τη βοιωτική συμμαχία και συμμάχησαν με τη Σπάρτη.

Στη μάχη της Μαντινείας (362 π.Χ.), μεταξύ Θηβαίων – Σπαρτιατών και Μαντινέων, οι αχαϊκές πόλεις πολέμησαν εναντίον των Θηβαίων. Λίγο καιρό μετά τη μάχη έκλεισαν συμμαχία με τους Αθηναίους, τους Αρκάδες, τους Ηλείους και τους Φλειασίους.

Στον Γ' Ιερό ή Φωκικό πόλεμο (355 – 346 π.Χ.) οι Αχαιοί συμμετείχαν ως σύμμαχος των Φωκέων. Το 340 π.Χ. πήραν μέρος στην αμυντική συμμαχία για την αντιμετώπιση του Φιλίππου, ο οποίος απειλούσε την ελευθερία της Νότιας Ελλάδας, και πολέμησαν στη μάχη της Χαιρώνειας (338 π.Χ.). Κυρίαρχοι του πολέμου αναδείχθηκαν οι Μακεδόνες. Υπογράφηκε ειρήνη και τα κράτη της Νότιας Ελλάδας (πλην της Λακεδαιμονίας και της Κρήτης) καθώς και τα νησιά αποτέλεσαν κοινή συμμαχία με ηγεμόνα το Φίλιππο και μετά το θάνατό του, τον Αλέξανδρο.

Το 334 π.Χ. ιππείς Αχαιοί πήραν μέρος στο εκστρατευτικό σώμα του Μεγάλου Αλεξάνδρου κατά των Περσών. Στη διάρκεια της εκστρατείας αυτής, όλη σχεδόν η Αχαΐα, η Ήλιδα και μέρος της Αρκαδίας, με την παρακίνηση της Σπάρτης, επαναστάτησαν κατά των

Μακεδόνων (331 π.Χ.). Οι επαναστάτες νικήθηκαν στη μάχη της Μεγαλόπολης και η επανάσταση απέτυχε.

Μετά τον θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου στη Βαβυλώνα (323 π.Χ.), οι Έλληνες της Νότιας Ελλάδας, που είχαν υποταχθεί στους Μακεδόνες, επαναστάτησαν με πρωτοπόρους τους Αθηναίους, ελπίζοντας στην απελευθέρωσή τους. Επειδή η κύρια σύγκρουση έγινε στην περιοχή της Λαμίας, ο πόλεμος ονομάστηκε Λαμιακός (323 – 322 π.Χ.). Η Αχαΐα δεν αναμίχθηκε στον πόλεμο αυτό. Αναφέρεται πως μόνο ένας Αχαιός πήρε μέρος και σκοτώθηκε ηρωικά. Πρόκειται για τον Πατρινό παλαιστή (ολυμπιονίκη, ισθμιονίκη, νεμεονίκη και πυθιονίκη) Χείλωνα. Σαν τόπος θανάτου του Χείλωνα αναφέρεται και η Χαιρώνεια.

Οι αχαϊκές πόλεις, αν και δεν αναμίχθηκαν στο Λαμιακό πόλεμο, έχασαν την ελευθερία τους και η Συμπολιτεία τους διαλύθηκε. Η Αχαϊκή Δωδεκάπολη έπεσε σε διχόνοια και παρακμή και καθεμία απ' τις πόλεις της κοίταζε το συμφέρον της. Τότε, άλλες απ' τις αχαϊκές πόλεις δέχτηκαν μακεδονικές φρουρές και άλλες κυβερνήθηκαν από τυράννους, που τους περισσότερους διόρισαν οι Μακεδόνες ηγέτες.

Όταν άρχισε η παρακμή του μακεδονικού κράτους λόγω της εισβολής των Γαλατών στη Μακεδονία, οι αχαϊκές πόλεις Δύμη, Πάτρα, Τριταία και Φαρές, πήραν την πρωτοβουλία για την ίδρυση νέας Αχαϊκής Συμπολιτείας (280 π.Χ.), με δεσμούς θρησκευτικούς, πολιτικούς και στρατιωτικούς.

Το 279 (ένα χρόνο μετά την ίδρυση της Συμπολιτείας) οι Πατρινοί, μόνοι απ' τους Αχαιούς, έστειλαν στρατό και πολέμησαν μαζί με τους φίλους τους Αιτωλούς κατά των Γαλατών στο Κάλλιο της Φωκίδας και αναδείχτηκαν νικητές. Κατά τον Πausανία, ο πόλεμος στο Κάλλιο, παρά την ήττα των Γαλατών, προξένησε μεγάλες ζημιές στους Πατρινούς. Οι περισσότεροι κάτοικοι της Πάτρας επειδή πιέζονταν και από τη φτώχεια, εγκατέλειψαν την πόλη τους και εγκαταστάθηκαν, ως γεωργοί, στην

ύπαιθρο και τις γύρω περιοχές, ώσπου τους ξανάφερε ο Αύγουστος. Η μαρτυρία αυτή του Πausανία ενισχύεται και από τις ανασκαφές, οι οποίες έδειξαν αραίωση ταφών το πρώτο τέταρτο του 3^{ου} π.Χ. αι.

Η κρίση, όμως, της Πάτρας κατά τον 3^ο π.Χ. αι. δεν οφειλόταν μόνο στο Γαλατικό πόλεμο, αλλά και στους διάφορους ληστρικούς πολέμους, όπως ο Συμμαχικός πόλεμος με τους Αιτωλούς (220 – 217) καθώς και στις πειρατικές επιδρομές από την Ιλλυρία και την Κρήτη, οι οποίες ερήμωναν τα παράλια της ΒΔ Πελοποννήσου και ιδιαίτερα την Πάτρα, που ήταν ο λιμενικός σταθμός των αχαϊκών πόλεων.

Στη νεοϊδρυθείσα Αχαϊκή Συμπολιτεία προσχώρησαν μέσα σε οκτώ χρόνια οι πόλεις: Αίγιο, Βούρα, Αίγειρα, Λεόντιο, Πελλήνη, Κερόνεια, που μαζί με τις ιδρύτριες αποτέλεσαν την Αχαϊκή Δεκάπολη (οι άλλες πόλεις δεν αναφέρονται γιατί: η Ώλενος είχε ενωθεί με τη Δύμη, οι Αιγές και οι Ρύπες είχαν προστεθεί στο Αίγιο και η Ελίκη, όπως είναι γνωστό, είχε καταστραφεί στο σεισμό του 373 π.Χ.). Εκείνο που έδωσε την πρώτη ώθηση για τη δημιουργία της Συμπολιτείας ήταν η ζωνρή επιθυμία των πόλεων να απαλλαγούν από τους τυράννους ή από τις μακεδονικές φρουρές που υπήρχαν στις πόλεις τους.

Σιγά-σιγά ολόκληρη σχεδόν η Πελοπόννησος (εκτός από τη Σπάρτη, την Ήλιδα, την Τεγέα, τη Μαντίνεια και τον Αρκαδικό Ορχομενό), καθώς και τα Μέγαρα, η Αίγινα και η Σαλαμίνα (σύνολο 43 πόλεις) προσχώρησαν στη Συμπολιτεία, η οποία αναδείχτηκε η σπουδαιότερη δύναμη της κύριας Ελλάδας. Η προσχώρηση των παραπάνω πόλεων και περιοχών στην Αχαϊκή Συμπολιτεία έγινε μέσα σε μεγάλο χρονικό διάστημα και ύστερα από πολλές προσπάθειες και πολεμικές συγκρούσεις. Στην επιτυχία του αντικειμενικού της σκοπού η Αχαϊκή Συμπολιτεία χρησιμοποίησε δύο πολύ δυνατούς συνεργάτες, την ισότητα και την φιλανθρωπία.

Κρίση στην Αχαϊκή Συμπολιτεία ήρθε με την επανάσταση του βασιλιά της Σπάρτης Κλεομένη, ο οποίος, μετά την κατάληψη πολλών εδαφών της Συμπολιτείας, κατόρθωσε να εισβάλλει στο κύριο αχαϊκό έδαφος και να νικήσει τους Αχαιούς στο Εκατόμβαιο, κοντά στην πόλη Δύμη (φθινόπωρο του 226 π.Χ.). Το 225 κυρίευσε τις πόλεις Πελλήνη, Φενεό, Καφνές, Άργος και στη συνέχεια προσχώρησαν σ' αυτόν οι πόλεις Κλεωνές, Φλειούς, Επίδαυρος, Τροιζήνα, Ερμιόνη και Κόρινθος (εκτός από το φρούριο). Μπροστά στον κίνδυνο της κατάρρευσης της Αχαϊκής Συμπολιτείας ο αρχηγός της στρατηγός Άρατος συμμάχησε με το βασιλιά της Μακεδονίας Αντίγονο Δώσωνα (καλοκαίρι του 224 π.Χ.). Αποτέλεσμα της συμμαχίας αυτής ήταν η εισβολή του Αντίγονου στην Αρκαδία, η νίκη του στη μεγάλη μάχη της Σελλασίας (Ιούλιος του 222 π.Χ.) και η κατάληψη της Σπάρτης. Η Συμπολιτεία και κάθε πόλη χωριστά, απέδωσε εξαιρετικές τιμές στον Αντίγονο και επέτρεψε την εγκατάσταση μακεδονικών φρουρών στον Ακροκόρινθο και στις πόλεις Ορχομενό και Ηραία.

Στη διάρκεια του Συμμαχικού πολέμου (220 – 217 π.Χ.) η Αχαϊκή Συμπολιτεία, ως σύμμαχος των Μακεδόνων, βρέθηκε σε πόλεμο με την Αιτωλική Συμπολιτεία (οι δύο Συμπολιτείες είχαν διακόψει τις φιλικές τους σχέσεις το 228 π.Χ.). Τότε, έπαθαν φοβερές καταστροφές απ' το στρατό του Αιτωλού στρατηγού Δωρίμαχου. Αυτός στάλθηκε από την κυβέρνησή του μέσω Ρίου, στη Φιγάλεια, συμμαχού τότε των Αιτωλών με τη δικαιολογία να προφυλάξει τη χώρα και την πόλη των Φυγαλέων, στην πραγματικότητα όμως για να κατασκοπεύει την Πελοπόννησο.

Κατά τον Πολύβιο, μετά το τέλος του Συμμαχικού πολέμου οι πόλεις της Αχαΐας δεν άργησαν να συνέλθουν. Οι περιουσίες ξαναδημιουργήθηκαν και οι άνθρωποι άρχισαν και πάλι να καλλιεργούν τη γη και να τελούν τις πάτριες θυσίες και γιορτές.

Στους πολέμους μεταξύ Φιλίππου του Ε΄, βασιλιά των Μακεδόνων, και Ρωμαίων (211 – 204 π.Χ.) οι Πατρινοί και οι άλλοι Αχαιοί τάχθηκαν με το μέρος των Μακεδόνων. Κατά την τελευταία περίοδο των πολέμων αυτών (198 π.Χ.) οι Αχαιοί, αποκλεισμένοι από ρωμαϊκές δυνάμεις (στόλος στις Κεχρεές, στρατός στη Στερεά Ελλάδα, απέναντι απ' το Αίγιο) αναγκάστηκαν να συμμαχήσουν με τους Ρωμαίους (στρατηγός της Συμπολιτείας ο Αρίσταινος).

Μετά την ήττα του Φιλίππου Ε΄ στη μάχη των Κυνός Κεφαλών (197 π.Χ.) η Πάτρα και οι άλλες αχαϊκές και ελληνικές πόλεις, κηρύχθηκαν στη γιορτή των Ισθμίων (196 π.Χ.) αυτόνομες, με διοικητική και πολιτική ανεξαρτησία.

Στη διάρκεια της συμμαχίας με τους Ρωμαίους σημειώθηκαν ανήκουστες συμφορές στους Αχαιούς. Ο Καλλικράτης απ' το Λεόντιο, που ήταν κρυφός φίλος των Ρωμαίων και αντίπαλος του στρατηγού Λυκόρτα, κινούμενος από φιλοδοξία, κατηγορήσε στους Ρωμαίους 1.000 εξέχοντες Αχαιούς.

Η κατηγορία ήταν ότι, οι χίλιοι αυτοί, ύστερα από οδηγίες του Λυκόρτα υποστήριξαν τον τελευταίο βασιλιά των Μακεδόνων Περσέα (171 – 168 π.Χ.) στους πολέμους του εναντίον τους. Οι Ρωμαίοι σε σύνοδο που κάλεσαν στο Αίγιο το 167 π.Χ., αποφάσισαν την αποστολή των χιλίων κατηγορούμενων στη Ρώμη, για δίκη. Ανάμεσά τους ήταν και ο Πολύβιος, πατέρας του Λυκόρτα και κατόπιν ιστορικός.

Όταν το 151 π.Χ., γύρισαν από την εξορία της Ρώμης οι 300 από τους χίλιους Αχαιούς (οι άλλοι είχαν πεθάνει απ' τις βαριές δουλειές στα λατομεία και από τα βασανιστήρια – δίκη δεν έγινε ποτέ) και διηγήθηκαν τις περιπέτειές τους, οι συμπατριώτες τους Αχαιοί μίσησαν τους Ρωμαίους, διέλυσαν τη συμμαχία τους και άρχισαν την αντίστασή τους εναντίον τους.

Ως το 225 π.Χ. η ανώτερη αρχή της Συμπολιτείας ήταν δύο στρατηγοί κι απ' το χρόνο αυτό ένας μόνο στρατηγός, ο οποίος βοηθιόταν από άλλους άρχοντες. Ψυχή των Αχαιών σε όλη τη δράση της Συμπολιτείας, στα χρόνια 251 – 183 π.Χ., ήταν ο Άρατος και ο Φιλοποίμην.

Ένας αξιόλογος αρχαιολογικός χώρος που η σκαπάνη των αρχαιολόγων έφερε στην επιφάνεια από τα αρχαία χρόνια και συγκεκριμένα από την μυκηναϊκή εποχή είναι το Μυκηναϊκό Νεκροταφείο Βούντενης. Βρίσκεται 4,5 χλμ. ανατολικά της Πάτρας και αποτελείται από εκατοντάδες τάφους που είναι λαξευμένοι στο μαλακό πέτρωμα δηλώνοντας την ύπαρξη σπουδαίου μυκηναϊκού κέντρου στην περιοχή. Η ανασκαφή του δεν έχει ολοκληρωθεί αλλά διαμορφώνεται ένα σημαντικό τμήμα του, ώστε να είναι επισκέψιμο από το κοινό. Η ανασκαφή έγινε με τη μορφή των δοκιμαστικών τομών ώστε να διαμορφωθεί μια εικόνα για τη μορφή της αρχαίας Ακρόπολης με όσα στοιχεία παρέμεναν στη θέση τους, καθώς τα περισσότερα χρησιμοποιήθηκαν από τους Βυζαντινούς ως οικοδομικό υλικό.

Στα αρχαία χρόνια ως μαντείο λειτουργούσε η πηγή της θεάς Δήμητρας στην οποία ανάβλυζαν νερά τα οποία είχαν μαντικές ιδιότητες. Πρόκειται για το σημερινό πηγάδι του Αγ. Ανδρέα παραπλεύρως του παλαιού Ιερού Ναού.

Στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Πάτρας τα εκθέματα μας βοηθούν να κάνουμε ένα χρονολογικό ταξίδι σε όλες τις σημαντικές ιστορικές περιόδους της Πάτρας και της ευρύτερης περιοχής ξεκινώντας από την προϊστορική και γεωμετρική περίοδο με αγγεία, κοσμήματα και οπλισμό και φθάνοντας σε αυτά των ελληνοιστικών και ρωμαϊκών χρόνων με σημαντικότερο έκθεμα του Μουσείου το ακέφαλο μαρμάρινο άγαλμα, ρωμαϊκό αντίγραφο της Αθηνάς του Φειδία. Ένα ξεχωριστό επίσης έκθεμα – ένα μεγάλο ψηφιδωτό από ρωμαϊκή έπαυλη των Υψηλών

Αλωνίων – καταλαμβάνει το κεντρικό τμήμα της μεγάλης αίθουσας του μουσείου. Μεγάλο μέρος της συλλογής του μουσείου περιλαμβάνει χρυσά κοσμήματα και αγγεία των ελληνιστικών και κλασικών χρόνων, καθώς και γυάλινα αγγεία των ρωμαϊκών χρόνων.

ΡΩΜΑΪΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

Οι σκληροί και αιματηροί αγώνες της Αχαϊκής Συμπολιτείας και όλων των Ελλήνων, κατά των Ρωμαίων, για να διατηρήσουν την ελευθερία τους, δεν έφεραν καρπούς. Η μία μετά την άλλη οι ελληνικές πόλεις παραδίνονταν. Η ώρα της ρωμαϊκής κυριαρχίας ερχόταν σταθερά. Στη Λευκόπετρα του Ισθμού οι Πατρινοί, οι Αιγιώτες και οι Δυμαίοι έδωσαν αγώνα σκληρό (146 π.Χ.). Όμως, οι ρωμαϊκές λεγεώνες και οι επίλεκτοι Ρωμαίοι του Μόμμιου τους νίκησαν. Για την ήττα και την καταστροφή που ακολούθησε (καταστροφή κύρια της Κορίνθου) φέρνει, κατά τον Πολύβιο, βαριά την ευθύνη ο αρχηγός της Αχαϊκής Συμπολιτείας, στρατηγός Δάιος. Ύστερα απ' την ήττα αυτή η Αχαΐα έγινε δούλη των Ρωμαίων, οι αχαϊκές πόλεις, αμέσως μετά την υποταγή τους, υποχρεώθηκαν να γκρεμίσουν τα τείχη τους και να παραδώσουν τα όπλα και η Αχαϊκή Συμπολιτεία καταργήθηκε. Ο πληθυσμός της Πάτρας μειώθηκε αισθητά και η πόλη έχασε την ευημερία της.

Παρόλα αυτά η Αχαΐα είχε την ύψιστη τιμή ότι αντέταξε την τελευταία ελληνική άμυνα κατά των Ρωμαίων με ζωντανά παραδείγματα ανδρείας και φιλοπατρίας.

Αργότερα, άγνωστο πότε ακριβώς, η Αχαϊκή Συμπολιτεία ξανασυστάθηκε και λειτουργούσε ως το 267 μ.Χ., μόνο ως συνέδριο των αχαϊκών πόλεων και μερικών της Δ. και Β. Αρκαδίας.

Στα πρώτα χρόνια της ρωμαϊκής σκλαβιάς η Πάτρα και οι άλλες αχαϊκές πόλεις υπέφεραν αρκετά. Κύρια, μετά την ανάμιξή τους (ανάμιξη και όλης της Ελλάδας) στους εμφύλιους πολέμους των Ρωμαίων, με σκοπό την ανεξαρτησία τους, και τη συμμετοχή τους στον Α' Μιθιδρατικό πόλεμο εναντίον των Ρωμαίων (86 π.Χ.) και τη νίκη των τελευταίων, η σκλαβιά τους έγινε πιο μαρτυρική. Από τα χρόνια, όμως,

του Οκταβιανού Αυγούστου (29 π.Χ. – 14 μ.Χ.) τα πράγματα άλλαξαν προς το καλύτερο.

Οι αχαϊκές πόλεις άρχισαν να ανακουφίζονται. Περισσότερο η Πάτρα και το Αίγιο που διέθεταν λιμάνια (όλες οι άλλες αχαϊκές πόλεις τάχθηκαν από τους Ρωμαίους στη δικαιοδοσία της Πάτρας). Η Πάτρα αυξήθηκε σε πληθυσμό με τη μεταφορά σε αυτήν παλαίμαχων της μάχης του Ακτίου, των κατοίκων των Ρυπών (30 π.Χ.) και άλλων γειτονικών πόλεων. Έγινε στρατιωτική αποικία με την επωνυμία Colonia Augusta Aegae Patrensis (Αποικία Αυγουσταία Αρόη της Πάτρας) και οι Πατρείς, από όλους τους Έλληνες, έλαβαν το προνόμιο να είναι ελεύθεροι. Το 67 μ.Χ. ο Νέρωνας ανακήρυξε ελεύθερους όλους τους Έλληνες της Αχαΐας και της Πελοποννήσου. Τρία χρόνια αργότερα ο διάδοχός του Ουεσπιανός αφαίρεσε αυτήν την ελευθερία. Δεν αφαίρεσε όμως, την ελευθερία της Πάτρας, επειδή ήταν ελεύθερη πριν απ' τον Νέρωνα.

Στη διάρκεια των αυτοκρατορικών χρόνων (27 π.Χ. – 476 μ.Χ.) η Πάτρα στολίστηκε με όμορφα αρχοντόσπιτα, με Γυμνάσιο, με Ωδείο, με Αμφιθέατρο, με γέφυρες, με στάδιο, απέκτησε Υδραγωγείο, κι έγινε μεγάλο κοσμοπολίτικο κέντρο.

Ρωμαϊκά κτίρια εκείνης της εποχής συναντάμε στην Πάτρα και συγκεκριμένα στην οδό Κατερίνης 14 – 16, στην οδό Κορίνθου 132 και Βαλτετσίου, στην οδό Γερμανού 36 – 40 και στην οδό Βασιλειάδου 18 – 22 και Γ. Ολυμπίου. Σπουδαίο μνημείο των ρωμαϊκών χρόνων, που χρονολογείται στον 3^ο αι. μ.Χ., είναι η δίτοξη γέφυρα του Μειλίχου στην οδό Αρέθα. Ρωμαϊκή γέφυρα καλά διατηρημένη με δύο πλίνθινες καμάρες που στηρίζονται σε λίθινους πεσσούς, στην είσοδο της πόλης.

Η Πάτρα έγινε ρωμαϊκή αποικία το 14 π.Χ. και η επικράτηση της ρωμαϊκής αρχιτεκτονικής ήταν καθολική. Πολλά δημόσια κτίρια και έργα έγιναν με δαπάνες των Ρωμαίων αυτοκρατόρων και ευεργετών της πόλης. Μεταξύ αυτών ήταν το ρωμαϊκό υδραγωγείο, έργο απαραίτητο σε

μια πολυάνθρωπη πόλη όπως η Πάτρα. Οι πηγές του υδραγωγείου βρίσκονται στη Νερομάννα του Ρωμανού, όπου και συναντώνται τα πρώτα κτίσματα του υδραγωγείου. Μετά από μία συνεχή διαδρομή 6 περίπου χιλιομέτρων με υπόγειους αγωγούς ή κτιστές καμάρες, το υδραγωγείο καταλήγει στην Αρόη. Εύκολα συναντάμε λίγες από τις καμάρες του υδραγωγείου κοντά στο κάστρο επί της οδού Αρτέμιδος.

Το Ρωμαϊκό Στάδιο βρίσκεται προς Δ. του Ρωμαϊκού Ωδείου ανάμεσα στις οδούς Αγ. Γεωργίου – Καραϊσκάκη και Παντανάσσης – Ερισσού. Το εξωτερικό μήκος του υπολογίζεται στα 200 μ. και το εξωτερικό πλάτος του στα 900. Έχει σχήμα επίμηκες και με δύο σφενδόνες, αυτή της μιας των ελληνικών σταδίων, και φαίνεται ότι είναι προσφορά του αυτοκράτορα Δομιτιανού προς την πόλη, όταν γιόρτασε το 86 μ.Χ. την επέτειο των 100 χρόνων από την ίδρυση της αποικίας. Ο εορτασμός, εκτός από την προσφορά του σταδίου συνοδεύτηκε και από την κοπή αναμνηστικού νομίσματος. Από επιγραφικές μαρτυρίες γνωρίζουμε ότι στη ρωμαϊκή Πάτρα διεξάγονταν εκεί οι αθλητικοί αγώνες Καισάρεια.

Όσον αφορά το Ρωμαϊκό Ωδείο ο Πausανίας στη δεκαετία του 170 μ.Χ. γράφει: «έχει την ωραιότερη διακόσμηση που έχω δει, αν εξαιρέσει βέβαια κανείς αυτό της Αθήνας». Το συναντάμε δυτικά της Ακρόπολης κοντά στην πλατεία Αγ. Γεωργίου και πλαισιωμένο από τις οδούς Γερμανού, Σωτηριάδου και Παντοκράτορος. Έχει όλα τα βασικά μέρη του θεάτρου, κοίλο, ορχήστρα, προσκήνιο, σκηνή, παρασκήνια και χωράει περίπου 2.500 θεατές. Στον γύρω από το Ωδείο χώρο εκτίθενται σαρκοφάγοι, ψηφιδωτά και άλλα αρχαία κομμάτια που μεταφέρθηκαν εκεί μετά την ανεύρεσή τους κατά τις αρχαιολογικές ανασκαφές της Πάτρας. Αποτελεί σήμερα χώρο εκδηλώσεων του Διεθνούς Φεστιβάλ Πάτρας και άλλων οργανισμών.

Ακόμη, στη διάρκεια των αυτοκρατορικών χρόνων (27 π.Χ. – 476 μ.Χ.) αναπτύχθηκε η υφαντουργική βιοτεχνία (χρήση του βύσσου, που καλλιεργούσαν στην Ήλιδα) και έγινε ο πόλος έλξης των γύρω πληθυσμών. Στη γενικότερη εξέλιξη της Πάτρας έπαιξε σημαντικό ρόλο η εγκατάσταση σε αυτήν ρωμαϊκής αποικίας και η εδραίωση, μετά τη ναυμαχία του Ακτίου, της ρωμαϊκής ειρήνης. Ο πληθυσμός της άρχισε να αυξάνει αισθητά και το λιμάνι της έλαβε αξιόλογη ανάπτυξη. Στα χρόνια των Αντωνίνων (2^ο αι.) σημείωσε τη μεγαλύτερη ακμή της.

Ως τον 3^ο αιώνα η Πάτρα (και η Κόρινθος) υπήρξε μεγάλο τραπεζιτικό κέντρο, αφού στο νομισματοκοπείο της κόβονταν νομίσματα κυρίως Ρωμαίων αυτοκρατόρων.

Τότε επισκέφτηκαν την Πάτρα, την περίλαμπρη και πολυάνθρωπη πόλη, ο Κικέρωνας, ο Ευαγγελιστής Λουκάς, ο Αντώνιος και η Κλεοπάτρα, ο Ρωμαίος άρχοντας Δάϊος Μέμμιος, ο οποίος είπε πως «η Πάτρα είναι ένας τόπος εφάμιλλος με τον Παράδεισο όπου αναπαύονται οι αθάνατοι», ο Πλούταρχος, ο Αδριανός, ο περιηγητής Πausανίας, ο Λουκιανός. Όταν την επισκέφτηκε ο Πausανίας (173 ή 174 μ.Χ.) η Πάτρα ήταν ένα μεγάλο κοσμοπολίτικο κέντρο.

Απ' όλες τις επισκέψεις αξιολογότερη υπήρξε η επίσκεψη του Αποστόλου Ανδρέα, που ήρθε να διδάξει τη θρησκεία του Χριστού. Έφτασε στην Πάτρα σε περίοδο ηθικής παρακμής. Με τη διδασκαλία του, την ίδρυση της πρώτης χριστιανικής εκκλησίας και το σταυρικό του θάνατο (μάλλον το 66 μ.Χ. 30 Νοεμβ.) έσπειρε στις ψυχές των Πατρινών το σπόρο της αγάπης, το σπόρο του χριστιανισμού. Ο Απόστολος Ανδρέας ήταν από τους πρώτους μαθητές του Χριστού, για αυτό και ονομάστηκε Πρωτόκλητος, αδερφός του επίσης μαθητή και Αποστόλου του Χριστού, Πέτρου. Ήταν ψαράς, γιος του Ιωνά και μαθητής του Ιωάννη του Προδρόμου. Κοντά στο δάσκαλό του γνώρισε τον Κύριο. Βρισκόταν πάντα δίπλα στο Δάσκαλό του, σε όλες τις περιπέτειες

δείχνοντας ζήλο, φιλομάθεια και πίστη σε Αυτόν. Πίστευε ακράδαντα πως ο Ιησούς ήταν ο Μεσσίας που πρόσμεναν οι Ιουδαίοι. Ο Ανδρέας μαζί με το Φίλιππο παρουσίασαν στο Χριστό μια ομάδα Ελλήνων, που είχαν τον πόθο να γνωρίσουν Αυτόν που δίδασκε την αγάπη και την ειρήνη στον κόσμο. Ο Ανδρέας, μετά την Ανάληψη του Κυρίου στον Ουρανό και μετά την επιφοίτηση του Αγίου Πνεύματος, από αλιέας ψαριών έγινε αλιέας ανθρώπων. Κήρυξε το Ιερό Ευαγγέλιο στον Πόντο, στη Θράκη, στη Μακεδονία, στην Ήπειρο, στην Πελοπόννησο, στη Βιθυνία και αλλού. Στην Πάτρα της Αχαΐας σε ηλικία 80 χρονών, μαρτύρησε για την πίστη του Χριστού πάνω στο σταυρό.

Το ιερό λείψανό του αργότερα μεταφέρθηκε στην Κωνσταντινούπολη, όπου και χτίστηκε προς τιμή του μεγαλόπρεπος ναός.

Αργότερα μοιράστηκε σε διάφορες εκκλησίες. Στην Πάτρα κτίστηκε μεγαλόπρεπος ναός που καταστράφηκε από τους Τούρκους στα 1700. Ύστερα όμως από την επανάσταση του 1821 ξαναχτίστηκε ολομάρμαρος, με λίθινο μνημείο του Αγίου. Στις 30 Νοεμβρίου γιορτάζεται με μεγαλοπρέπεια η μνήμη του. Το 1964, μεταφέρθηκε η κάρα του Αγίου από το Βατικανό στην Πάτρα.

BYZANTINA XRONIA

Από το 330 μ.Χ. η Πάτρα ανήκε στο Ανατολικό Ιλλυρικό τμήμα, που περιελάμβανε πολλές ελληνικές επαρχίες (Μακεδονία, Λάρισα, Δυρράχιο, Κόρινθο νησιά Αιγαίου, Κρήτη) με πρωτεύουσα τη Θεσσαλονίκη. Κατά το χωρισμό του Ρωμαϊκού κράτους σε ανατολικό και δυτικό (395) το Ανατολικό Ιλλυρικό παρέμεινε πολιτικά στη διοίκηση του Βυζαντίου, ενώ εκκλησιαστικά ήταν στη δικαιοδοσία του Πατριάρχη της Κωνσταντινούπολης.

Σκληρά δοκιμάστηκε η Πάτρα, η Αχαΐα και όλη η Πελοπόννησος, από τους Γότθους του Αλάριχου (τέλη 4^{ου} αι.). Οι κάτοικοι, όσοι δεν μπόρεσαν να φύγουν στα γύρω βουνά ή στα Επτάνησα, σφαγιάστηκαν ή έγιναν δούλοι. Τριάντα χρόνια μετά ο Θεοδόσιος ο Β΄, για να ανακουφίσει την κατεστραμμένη Πάτρα, μείωσε τις φορολογικές υποχρεώσεις των κατοίκων της, καθώς και των κατοίκων της Αχαΐας.

Από τις αρχές του 5^{ου} αι. η Πάτρα, χάρη στον πλούτο της, την ευημερία της, την ομορφιά των κτισμάτων της, αλλά και την ομορφιά και γραφικότητα του τοπίου, έγινε υποχρεωτικός σταθμός, όσων ταξίδευαν από την παλιά στη νέα πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας (από τη Ρώμη στην Κωνσταντινούπολη). Κι αυτοί ακόμη οι Πάπες της Ρώμης, που ταξίδευαν για την Κωνσταντινούπολη, προσκαλεσμένοι των αυτοκρατόρων, στάθμευαν στην πόλη του Πατρέα, στην πόλη του Πρωτόκλητου.

Στις αρχές Ιουλίου του 551 ένας δυνατός σεισμός ταρακούνησε συθέμελα την Πάτρα και έριξε σε ερείπια τα λαμπρά της οικοδομήματα. Την ξεθεμελίωσε, της άνοιξε βαθιές πληγές καταστροφής και ολέθρου. Χιλιάδες οι νεκροί και απερίγραπτο το πένθος, θα αναστηθεί, όμως, και πάλι θα μεγαλοουργήσει. Το φρούριο που έφτιαξε ο Ιουστινιανός αμέσως μετά το σεισμό, στο λόφο της Ακρόπολης, εκεί που άλλοτε υπήρχε η

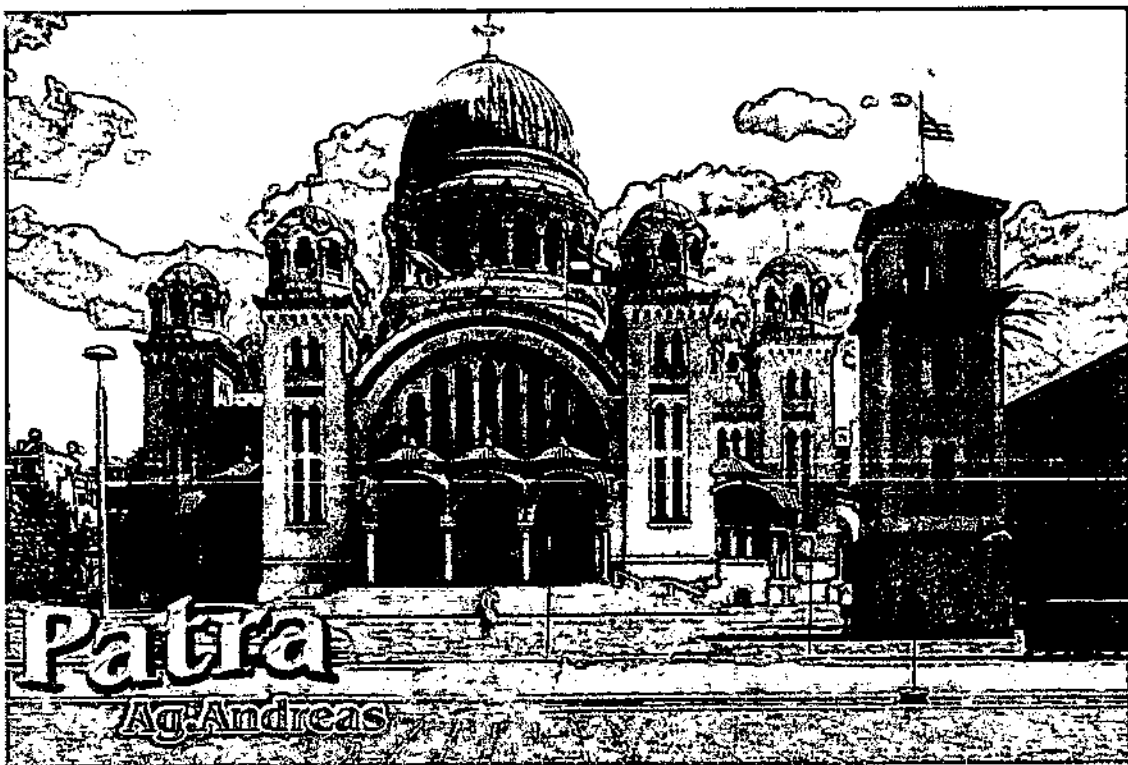
Αρόη, είναι το πρώτο δείγμα της ανάστασής της. Πρόκειται για το σημερινό Κάστρο της Πάτρας.

Μάρτυρας όλης της ιστορίας της πόλης το Κάστρο, χτίστηκε κατά το β' μισό του 6^{ου} αι. μ.Χ., επάνω στα ερείπια αρχαίας ακρόπολης. Παρέμεινε σε αδιάκοπη χρήση για την άμυνα της πόλης, αλλά και ως διοικητικό και στρατιωτικό κέντρο μέχρι το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Αποτελείται από έναν τριγωνικό εξωτερικό περίβολο, ενισχυμένο με πύργους και προμαχώνες, που προστατευόταν αρχικά από βαθιά τάφρο, και έναν εσωτερικό περίβολο, που επίσης περιβάλλεται από τάφρο. Στο κάστρο διακρίνονται διάφορες οικοδομικές φάσεις – η αρχική βυζαντινή οχύρωση είναι σήμερα ορατή κυρίως στο βόρειο τείχος – αποτέλεσμα των εργασιών που πραγματοποιήθηκαν από τους εκάστοτε κατακτητές του (Φράγκους, Ενετούς, Παλαιολόγους και Τούρκους). Μεταξύ άλλων, είναι ορατό ενσωματωμένο οικοδομικό υλικό από τους ναούς της Άρτεμης (Λαφρίας) και της Αθηνάς (Παναχαΐδος), αρχιτεκτονικά

λείψανα από προχριστιανικά οικοδομήματα, καθώς και αρχιτεκτονικά μέλη χριστιανικών ναών και κτισμάτων. Το κάστρο παράλληλα αποτελεί, ένα χώρο πρασίνου και ίσως την ιδανικότερη θέση για να χαρεί κανείς τη θέα του Πατραϊκού και του Ιονίου πελάγους από ψηλά. Στο υπαίθριο θέατρο του Κάστρου πραγματοποιούνται, τους καλοκαιρινούς μήνες θεατρικές – χορευτικές παραστάσεις και συναυλίες.

Εκτός από το κάστρο ακολούθησαν, αναστάσιμα δείγματα, οι ναοί του Αγίου Ανδρέα, των Αγίων Αποστόλων, το αρχιερατικό οίκημα και τα παλάτια των αρχόντων. Οι γεωργικές και βιοτεχνικές ενασχολήσεις των κατοίκων της και κύρια η μεταξουργία, θα βοηθήσουν αρκετά, ώστε να αναδειχθεί αργότερα σε μια φημισμένη μεγάλη πολιτεία.

Στο νότιο άκρο της οδού Αγίου Ανδρέου βρίσκεται, ο παλαιός και ο νέος Ι.Ν. του Αγίου Ανδρέα. Αποτελούν και οι δύο πανελλήνιο και πανορθόδοξο προσκύνημα. Ο παλαιός ναός, χτισμένος στο σημείο που βρισκόταν ο ιερός ναός της Δήμητρας και όπου θεωρείται ότι μαρτύρησε

ο Απόστολος κατασκευάστηκε στη μεσοβυζαντινή περίοδο και ανοικοδομήθηκε εκ βάθρων τελευταία φορά με ρυθμό βασιλικής στα χρόνια 1836 – 1843 με σχέδια του αρχιτέκτονα Λύσανδρου Καυταντζόγλου. Μερικά σκαλοπάτια, παραπλεύρως, οδηγούν κάτω στην πανάρχαια πηγή, όπου, ακόμη και εκεί σήμερα τιμάται ο Άγιος Ανδρέας. Ο νέος μεγαλοπρεπέστατος Βυζαντινού ρυθμού ναός, με έναν κεντρικό τρούλο και δώδεκα μικρότερους που συμβολίζουν τον Χριστό και τους δώδεκα μαθητές, θεμελιώθηκε το 1908 και εγκαινιάστηκε το 1974. Το ύψος του κεντρικού τρούλου είναι 46 μ., και έχει χωρητικότητα τουλάχιστον 5.500 άτομα. Είναι ο μεγαλύτερος ναός των Βαλκανίων. Στο εσωτερικό του ναού φυλάσσεται σε πολυτελή θήκη η κάρα του Αποστόλου Ανδρέα, η οποία επεστράφη από τη Ρώμη το 1964, και ο σταυρός του μαρτυρίου του.

Από το τέλος του 6^{ου} αι. η Πάτρα δέχεται επιδρομές Αβάρων και Σλάβων. Σοβαρά απειλήθηκε η πόλη το 805, όταν την πολιορκήσαν οι Άραβες της Αφρικής μαζί με τους Σλάβους της Πελοποννήσου. Οι πολιορκημένοι στο κάστρο έδιναν τη μάχη τους κάτω από δυσμενείς συνθήκες πείνας, δίψας και περιορισμού. Στο τέλος πραγματοποίησαν την ηρωική τους έξοδο, η οποία κατέληξε σε μεγάλη νίκη. Η νίκη αυτή αποδόθηκε σε θαύμα του πολιούχου της Αποστόλου Ανδρέα.

Στη διάρκεια της βασιλείας του Νικηφόρου Α΄ (802 – 811) η Πάτρα πολιορκήθηκε από τον αραβικό στόλο, ενώ το 881 λεηλατήθηκε από τον εξωμότη ναύαρχο Φώτιο, που ήρθε με πειρατικό στόλο από την Κρήτη. Αργότερα λεηλατήθηκε από τους Βουλγάρους (981 και 985), ξανά από τους Σαρακηνούς (1031), από τους Νορμανδούς (1147), από το Δόγη της Ενετίας Δομένικο Μικαέλι, και τους βασιλιάδες τις Δύσης, που με την ευλογία του Πάπα ξεκίνησαν, για να ελευθερώσουν τα Ιεροσόλυμα και λεηλάτησαν τους θησαυρούς και τους τόπους της βυζαντινής ορθοδοξίας.

ΦΡΑΓΚΟ – ΕΝΕΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

Πόλος έλξης των διάφορων βαρβάρων η όμορφη και πλούσια Πάτρα. Δέχτηκε, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, πολλές και συνεχόμενες πολιορκίες και λεηλασίες, τις οποίες ξεπέρασε και στάθηκε, ως τα τέλη του 11^{ου} αι., υπερήφανη αρχόντισσα πόλη του Βυζαντίου.

Δυσοίωνος, ανέτειλε ο 13^{ος} αιώνας. Οι δήθεν χριστιανοί σταυροφόροι, με το σταυρό στα στήθη και το σπαθί στο χέρι, επιτέθηκαν λυσσαλέοι εναντίον της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, πολιορκησαν και κυριεύσαν την πρωτεύουσά της (12/4/1204). Κούρσεψαν, άρπαξαν, λεηλάτησαν, ατίμασαν, βεβήλωσαν ναούς, κατέλυσαν τη χιλιόχρονη μεγάλη Βυζαντινή Αυτοκρατορία.

Από αυτή τη μάστιγα, που χειρότερη δεν είχε γνωρίσει ο ελληνισμός, δεν ξέφυγε η πλούσια και όμορφη Πάτρα. Στις 3 Μαΐου του 1205, ένα σχεδόν χρόνο μετά την πτώση και την καταστροφή της Κωνσταντινούπολης, πολιορκήθηκε και κυριεύτηκε, ύστερα από σκληρό αγώνα, από τους Φράγκους του Γοδεφρείδου Βιλλαρδουίνου και του Γουλιέλμου Σαμπλίτη.

Μετά την πτώση της Πάτρας ολόκληρη η Αχαΐα, μαζί και η Δυτική Πελοπόννησος ως τα μεσημβρινότερα ακρωτήρια της Μεσσηνίας και της Λακωνίας, έπεσαν στα χέρια των Φράγκων και αποτέλεσαν, όλα μαζί αυτά τα μέρη το «Πριγκιπάτο της Αχαΐας ή του Μορέως» με πρωτεύουσα την Ανδραβίδα, χωρισμένο σε δώδεκα βαρονίες. Η βαρονία της Πάτρας, που δόθηκε στο βαρόνο Γουλιέλμο Αλαμάνο, διατηρήθηκε ως το 1430, που την κυριέψε ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος.

Μετά την κατάκτηση της Αχαΐας οι Φράγκοι διόρισαν Λατίνο αρχιεπίσκοπο, τον Άντελμο και μεγάλωσαν και ανύψωσαν το βυζαντινό κάστρο της Πάτρας, χρησιμοποιώντας υλικά αρχαίων ναών, αγάλματα, τεμάχια σαρκοφάγων, μαρμάρινες πλάκες κ.λ.π.

Άνοιξαν δε στις τρεις πλευρές του (Α.Β.Ν. – Δυτικά υπήρχε η απότομη πλαγιά του λόφου) βαθιά τάφρο και τοποθέτησαν μπροστά στην ανατολική πύλη κινητή γέφυρα.

Δύο ολόκληρους αιώνες κράτησε αυτή η χριστιανική λαίλαπα. Όμως, η Πάτρα κράτησε ασυμβίβαστο και αδούλωτο το ορθόδοξο φρόνημά της.

Στα 1408 η Πάτρα παραχωρήθηκε στους Ενετούς με πενταετές ενοίκιο, για να ξανάρθει στο Λατίνο αρχιεπίσκοπο το 1413. Το 1417 δόθηκε και πάλι, μαζί με την περιοχή της στους Ενετούς, που την κράτησαν μόνο δύο χρόνια και την ξανάδωσαν (1419) στο Λατίνο αρχιεπίσκοπο, ο οποίος την έχασε οριστικά μερικά χρόνια αργότερα.

Από αυτά τα χρόνια σώζονται δύο μνημεία αρκετά αξιόλογα. Πρόκειται για τα Χαμάμ και τον Ι.Ν. Παντοκράτορος.

Όσον αφορά τα Χαμάμ, πρόκειται για ένα διατηρητέο κτίριο στην Άνω Πόλη, που κτίστηκε επί Ενετοκρατίας και διατηρήθηκε αργότερα από τους Τούρκους. Από τότε μέχρι σήμερα λειτουργούν σε αυτό το Χαμάμ (Τούρκικα θερμόλουτρα).

Στην Άνω Πόλη, κοντά στο Ρωμαϊκό Ωδείο και το Κάστρο της πόλης βρίσκεται η εκκλησία του Παντοκράτορος μνημείο που αξίζει τον κόπο μιας επίσκεψης. Η εκκλησία αυτή παρουσιάζει ενδιαφέρον για τους εξής λόγους: Έχει εντυπωσιακό, μεγάλο τρούλο, με αξιόλογη εικονογράφηση και μοναδική ιστορία. Αρχικά, κτίστηκε στη θέση ενός προϋπάρχοντος ναού, προς τιμή του Διός. Γύρω στα 900 μ.Χ., υπό την Βενετσιάνικη κυριαρχία ο ναός έγινε καθολικός και κατά την Οθωμανική περίοδο έγινε Τζαμί. Από την μολυβένια σκεπή κατασκεύαζαν το 1821, σφαίρες για τον απελευθερωτικό αγώνα. Γάλλοι τραυματίες είχαν νοσηλευθεί σε αυτή την εκκλησία κατά την περίοδο που υπό την στρατηγία του Maison, οι Γάλλοι απελευθέρωσαν την Πάτρα. Μετά την απελευθέρωση χτίστηκε ο σημερινός ναός με σχέδια αντίγραφο του ναού

της Αγ. Σοφίας της Κωνσταντινούπολης. Υπήρξε ο πρώτος καθεδρικός ναός της Πάτρας.

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΙ

Το 1427 (26 Δεκ.) ο αυτοκράτορας Ιωάννης Η΄ ο Παλαιολόγος κατέβηκε στην Πελοπόννησο συνοδευόμενος από τον αδερφό του Κωνσταντίνο και το Γεώργιο Φραντζή. Πρώτος τους στόχος ήταν η Πάτρα. Το καλοκαίρι του 1428 στρατοπέδευσαν στους Μύλους (σημερινό Μπεγουλάκι) και ετοιμάζονταν για την κατάληψη της πόλης και του φρουρίου της, που το υπερασπιζόταν ο τελευταίος αρχιεπίσκοπος Μαλατέστα.

Δεν ήθελαν να επιχειρήσουν βίαιη κατάληψη της Πάτρας και του κάστρου της οι Παλαιολόγοι. Γι' αυτό άρχισαν τις συνεννοήσεις για την παράδοσή τους χωρίς μάχες και καταστροφές. Όμως, κανένα θετικό αποτέλεσμα δεν έφερναν αυτές οι συνεννοήσεις. Κι επειδή ο χρόνος κυλούσε και δε χωρούσε άλλη καθυστέρηση, άρχισαν την πολιορκία το πρωί της 5^{ης} Ιουλίου του 1429 τα στρατεύματα τους μπήκαν στην πόλη και την ελευθέρωσαν.

Ο ελευθερωτής δεσπότης Κωνσταντίνος Παλαιολόγος επισκέφτηκε και προσκύνησε τον πολιούχο Άγιο Ανδρέα και από εκεί, συνοδευόμενος από τους πρόκριτους και πλήθος λαού κατευθύνθηκε προς το ναό του Αγίου Νικολάου στα ριζά του κάστρου. Ο δρόμος που περνούσε ήταν στρωμένος με λουλούδια, ενώ οι Πατρινοί τον έραιναν με ροδόσταμο και πέταλα ρόδων. Ψηλά από το φρούριο οι άνθρωποι του αρχιεπισκόπου χτυπούσαν την πανηγυρική πομπή, χωρίς όμως να την βλάπτουν.

Ένα χρόνο μετά, το Μάιο του 1430, έπεσε και το κάστρο. Δεν άντεξαν περισσότερο οι υπερασπιστές του αρχιεπισκόπου Μαλατέστα. Εξασθενημένοι από την πείνα και τις κακοπάθειες και απογοητευμένοι από την αδύνατη βοήθεια των καταλανικών γαλερών που έστειλε ο Πάπας, παρέδωσαν το φρούριο.

Ήρθαν όμως «χρόνοι δίσεκτοι και μήνες οργισμένοι». Πρώτο κακό για τους Πατρινούς ο θάνατος της γυναίκας του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου το Νοέμβρη του 1430. Ακολούθησαν τα θλιβερά γεγονότα των εσωτερικών πολέμων και του αδελφοκτόνου διχασμού και κύρια η εμφάνιση των μοιραίων ανθρώπων, των Τούρκων του Μουράτ Β΄, που σπώντας την άμυνα των Παλαιολόγων στον Ισθμό (1446), ήρθαν και κυρίεψαν την Πάτρα, την οποία λεηλάτησαν και έκαψαν. Όμως, η γερή άμυνα του κάστρου ανάγκασε τον Μουράτ να λύσει την πολιορκία και να κάνει ειρήνη με τον Κωνσταντίνο (1447). Έτσι η επίμονη αντίσταση των υπερασπιστών του πατρινού κάστρου έσωσε την Πελοπόννησο από την ορμή και την οργή των Τούρκων, όπως άλλοτε (805) είχε σώσει το Μοριά και τη φυλή γενικότερα από τον εκσλαβισμό.

Όμως, «οι χρόνοι οι δίσεκτοι και οι μήνες οι οργισμένοι» θα ‘ρθουν πιο βαριοί, πιο δύσκολοι πιο μαύροι.

Το πέσιμο της πρωτεύουσας του Βυζαντίου απ’ τον Μωάμεθ Β΄ (29 Μαΐου 1453) και ο θάνατος του αυτοκράτορα Κωνσταντίνου Παλαιολόγου (είχε γίνει αυτοκράτορας το 1449), ήταν η αρχή του τέλους. Ο θρήνος που ξέσπασε στους δρόμους της Πόλης και στην Αγία Σοφία, άρχισε να απλώνεται σε όλη την αυτοκρατορία. Μέρα με τη μέρα οι Ελληνίδες πολιτείες έπεφταν ακέφαλες και το μισοφέγγαρο αντικαθιστούσε τον Τίμιο Σταυρό. Από αυτή την αιμοβόρική ασιατική λαίλαπα δεν ήταν δυνατόν να γλιτώσει η ωραία πόλη του Πατραϊκού. Το Μάιο του 1458 αυτοπροσώπως ο Μωάμεθ Β΄ κατέβηκε στην Πελοπόννησο με σκοπό να την κυριέψει. Οι Έλληνες αντιστάθηκαν γενναία, αλλά νικήθηκαν από τα περισσότερα και καλύτερα οπλισμένα τουρκικά στρατεύματα. Ο Μωάμεθ υπέγραψε συνθήκη με τους Παλαιολόγους, κι αφήνοντας διοικητή της Αχαΐας τον Ομάρ, έφυγε για την Κωνσταντινούπολη. Τον επόμενο χρόνο (1459) ο Θωμάς Παλαιολόγος παραβιάζοντας τη συνθήκη κυρίεψε τα Καλάβρυτα και

πολιορκησε το κάστρο της Πάτρας. Ο Μωάμεθ ξανάρθε το Μάιο του 1460 κι αφού κυρίεψε τα εδάφη του δεσπότη του Μιστρά Δημήτρη Παλαιολόγου, στράφηκε εναντίον του Θωμά. Έλυσε την πολιορκία του κάστρου της Πάτρας και κυρίεψε στη συνέχεια, τα υπόλοιπα κάστρα της Αχαΐας και της Ηλείας. Ο Θωμάς Παλαιολόγος δραπέτευσε στη Δύση, παίρνοντας μαζί του και τη Σεπτή Κάρα του Αποστόλου Ανδρέα, την οποία παρέδωσε στον Πάπα Πίο το Β΄.

ΤΟΥΡΚΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

368 χρόνια η όμορφη πρωτεύουσα του Μοριά έμεινε «σκλάβια των Τούρκων». Από τα πρώτα χρόνια της σκλαβιάς τους οι πατρινοί άρπαξαν τα όπλα για να διώξουν τον εχθρό. Πρώτη τους προσπάθεια το επαναστατικό κίνημα το 1466. Σε αυτό οι Έλληνες με αρχηγό τον οπλαρχηγό Μιχαήλ Ράλλη και με τον Ενετό γενικό Προνοητή Πελοποννήσου Ιάκωβο Βαρβαρίγο (οι Ενετοί από το 1462 είχαν αρχίσει πόλεμο εναντίον των Τούρκων) κυρίεψαν την Πάτρα, την οποία έχασαν γρήγορα, και πολιόρκησαν το κάστρο της.

66 χρόνια αργότερα (Οκτ. 1532) πήραν οι Πατρινοί μια ανάσα λευτεριάς, καθώς το ισπανικό στράτευμα του ναυάρχου Ανδρέα Ντόρια κυρίεψε την Πάτρα και το κάστρο της, αναγκάζοντας τους Τούρκους να φύγουν στη Ναύπακτο. Ανάσα μικρή, αφού σε έξι μήνες (Απρ. 1533) οι Τούρκοι ενισχυμένοι με δυνάμεις που ήρθαν από την Κωνσταντινούπολη, έδιωξαν τους Ισπανούς και ξαναπήραν την Πάτρα, την οποία λεηλάτησαν, σκότωσαν πολλούς κατοίκους της και ανάγκασαν άλλους να φύγουν για πάντα.

Μετά την ναυμαχία της Ναυπάκτου (1571) οι Πατρινοί, παρακινούμενοι από τον επίσκοπό τους Γερμανό τον Α΄ επαναστάτησαν και πάλι. Στη φοβερή μάχη που έγινε στην παραλία, κοντά στο ναό του Αγίου Ανδρέα, οι Τούρκοι νικήθηκαν και διώχθηκαν. Ήρθαν όμως περισσότεροι το 1572 και ξαναυποδούλωσαν την όμορφη πολιτεία, την οποία λεηλάτησαν και αιχμαλώτισαν τους κατοίκους της.

Το 1595 ο ισπανικός στόλος λεηλάτησε το Μοριά και έκανε στάχτη την Πάτρα, ενώ το 1603 η Πάτρα λεηλατήθηκε από τους ιππότες της Μάλτας (Φίνλεϋ).

Πολύ αργότερα, το 1684, η σκλάβια Πάτρα γνώρισε μια άλλη ανάσα, που αυτή τη φορά κράτησε 28 χρόνια. Ήταν μια ανάπαυλα στη

μακρόχρονη κυριαρχία των Οθωμανών. Αυτή τη χρονιά ο Ενετός στρατάρχης Φραγκίσκος Μοροζίνι, ο επικαλούμενος Πελοποννησιακός, πήρε, ύστερα από πολιορκία και σκληρές μάχες δύο ημερών (22 – 24 Ιουλίου) την Πάτρα και το κάστρο της, αναγκάζοντας τους Τούρκους να φύγουν στο Ρίο.

Το 1714 (27 Ιουλίου, ώρα 10 το πρωί) ένας δυνατός σεισμός προξένησε σοβαρότατες καταστροφές στην Πάτρα. Έτσι μισογκρεμισμένη τη βρήκαν οι Τούρκοι τον επόμενο χρόνο (Ιούλιος 1715) που την ξανάκαμαν δική τους.

Όλοι αυτοί οι πόλεμοι, οι λεηλασίες, οι αρρώστιες, ερήμωσαν την Πάτρα. Απ' τους 25.000 κατοίκους που είχε στα πρώτα χρόνια της σκλαβιάς της μόνο 1615 απέμειναν.

Σε όλη τη διάρκεια της υπεραιώνιας Β' Τουρκοκρατίας οι Πατρινοί μόνο μια φορά ένωσαν τις καρδιές τους να χτυπούν χαρούμενα. Ήταν το 1770, όταν τα στρατεύματα των αδερφών Ορλώφ, συνεργαζόμενα με τους Πατρινούς και τους νησιώτες (Κεφαλλονίτες, Ζακυνθινούς) πολιορκήσαν το κάστρο, στο οποίο είχαν καταφύγει οι Τούρκοι με τις οικογένειές τους.

Δεν ήρθε, όμως η χαρά. Ήρθε ο άγριος θάνατος. Η ορλωφική επανάσταση της Πάτρας καταπνίγηκε στο αίμα, το βράδυ της Μεγάλης Παρασκευής (13 Απρ.), καθώς οι Τούρκοι ενισχυμένοι από τη φρουρά της Γαστούνης και τους Αλβανούς Δουλχινιώτες που έφτασαν από το Μεσολόγγι, μπήκαν στην πόλη, κι αφού ενώθηκαν με τη φρουρά του κάστρου, έσφαξαν τους κατοίκους κι έβαλαν φωτιά στα σπίτια. Και η καταστροφή είχε φοβερότερη συνέχεια καθώς τα άτακτα στρατεύματα των Τουρκαλβανών λυμαίνονταν για μια δεκαετία, την περιοχή και το Μοριά ολόκληρο. Η πόλη της Πάτρας, καρβουνιασμένη, σχεδόν από τη φωτιά εκείνης της Μεγάλης Παρασκευής, θα ξανακαεί το 1779.

Στο Εθνολογικό – Ιστορικό Μουσείο της Πάτρας που στεγάζεται στο Μέγαρο Λόγου και Τέχνης και καλύπτει την περίοδο από το 1770

έως και την περίοδο της επανάστασης του 1821 εκτίθενται όπλα, γκραβούρες, πίνακες, πολύτιμα χειρόγραφα και άλλα ιστορικά κειμήλια.

1821 – Η ΩΡΑ ΤΗΣ ΛΕΥΤΕΡΙΑΣ

Όταν ήρθε το πλήρωμα του χρόνου η επανάσταση «για του Χριστού την πίστη την αγία και της Πατρίδος την ελευθερία» άρχισε στη γη της Αχαΐας, στις 21 Μαρτίου 1821. Στην Πάτρα ο αναβρασμός του ξεσηκωμού ήταν έκδηλος ένα μήνα νωρίτερα. Οι Πατρινοί αρνήθηκαν, στις 20 Φεβρουαρίου να πληρώσουν το συνηθισμένο χαράτσι και τις άλλες βαριές εισφορές για εφόδια που προορίζονταν για τον τουρκικό στρατό που πολεμούσε τον Αλί Πασά. Οι Τούρκοι ανησύχησαν από τη στάση των Πατρινών και η ανησυχία τους ενισχύθηκε περισσότερο, λίγες μέρες αργότερα από την άρνηση του Παλαιών Πατρών Γερμανού να πάει στην Τριπολιτσά, όπου τον είχε καλέσει ο καϊμακάμης Σελίμ, καθώς και με τα γεγονότα της περιοχής των Καλαβρύτων.

Σε αντίποινα της άρνησης των Πατρινών Τούρκοι χωροφύλακες και φορατζήδες μπήκαν, στις 20 Μαρτίου, στα μαγαζιά και άρπαζαν ότι έβρισκαν. Οι Πατρινοί δεν έφυγαν, όπως άλλες φορές. Έμειναν και αντιδρούσαν βουβοί. Οι Τούρκοι προσπαθούσαν να τους διαλύσουν πυροβολώντας για εκφοβισμό. Δύο ομάδες «οπλισμένοι» με όπλα φανταστεί κανείς, έπεσαν πάνω στους Τούρκους. Ακολούθησε σύγχυση και ταραχή. Οι Τούρκοι κλείστηκαν στο κάστρο με τις οικογένειές τους. Οι Πατρινοί, και κύρια οι Φιλικοί, περίμεναν οδηγίες από τον Γερμανό. Αυτή η αναμονή για το ποιος θα ανάψει το φυτίλι της επανάστασης, έληξε από ένα απλό επεισόδιο των Τούρκων το οποίο κατέληξε σε γενική σύρραξη, αποτέλεσμα του οποίου υπήρξε το κάψιμο της Πάτρας. Το μεσημέρι της 21^{ης} Μαρτίου, 100 περίπου Τούρκοι, που έρχονταν από το Ρίο για να ενισχύσουν τη φρουρά της Ακρόπολης, μπήκαν στην πόλη πυροβολώντας. Κάποιοι πήγαν σε ρακοπωλείο, κοντά στην ενορία της Αγίας Τριάδος, μέθυσαν, έκαψαν το σπίτι του Ιωάννη Παπαδιαμαντόπουλου, αλλά βρήκαν αντίσταση. Απ' το φρούριο οι

έγκλειστοι Τούρκοι άρχισαν να κανονιοβολούν. Από την όλη φασαρία των πυρών έφτασαν πολλοί ένοπλοι Πατρινοί και Επτανήσιοι με επικεφαλείς τον Παναγιώτη Καρατζά, το Βαγγέλη Λιβαδά και τον Ν. Γερακάρη, κι έτσι η σύρραξη γενικεύτηκε. Πρώτο θύμα της σύρραξης ήταν ο Κεφαλλονίτης Βασίλης Ορκουλάτος, ο οποίος σκοτώθηκε σε συμπλοκή στο Τάσι.

Από την επόμενη μέρα άρχισαν να φτάνουν και άλλες ελληνικές δυνάμεις (Παπαδιαμαντόπουλος, Ρούφος, Σαγιάς, Νενέκος, Ζαΐμης, Λόντος, Χαραλάμπης, Γερμανός, Φωτήλας, Θεοχαρόπουλος κ.ά.), οι οποίες ενώθηκαν με τις προηγούμενες κι άρχισαν την πολιορκία του κάστρου. Οι Επτανήσιοι μετέφεραν από ένα καράβι έξι κανόνια και τα τοποθέτησαν απέναντι απ' την ντόπια του Σαραγιού. Ο Λόντος και οι άντρες του άρχισαν το άνοιγμα λαγουμιού, το οποίο προχωρούσε με επιτυχία. Οι έγκλειστοι Τούρκοι ανταπέδιδαν τα πυρά αλλά ήταν αρκετά αδέξιοι. Τις μπάλες των πυροβόλων τους τις μάζευαν οι Έλληνες και τις γύριζαν πίσω με τα δικά τους κανόνια.

Μέρα με τη μέρα η πολιορκία γινόταν ασφυκτικότερη και οι Τούρκοι πιεζόμενοι από την πείνα και τη δίψα άρχισαν τις διαπραγματεύσεις για παράδοση η οποία αναμενόταν από στιγμή σε στιγμή. Όλα όμως, άλλαξαν αστραπιαία καθώς ο Γιουσούφ Πασάς, ειδοποιημένος απ' το μισέλληνα πρόξενο της Αγγλίας Γκρήν, έφτασε στην Πάτρα (3 Απριλίου 1821, γιορτή των Βαΐων), την οποία έκαψε και ερήμωσε. Πανικοβλημένοι οι κάτοικοι έφυγαν προς διάφορες κατευθύνσεις. Στην παραλία, στα Ψηλά Αλώνια κι αλλού, οι Τούρκοι χτυπούσαν τους άμαχους. Σκότωναν χωρίς διάκριση φύλου και ηλικίας. Παντού τρόμος και απελπισία. Ο πατρινός Γολγοθάς άρχιζε και θα κρατούσε πολύ....

Ύστερα από αυτά η πολιορκία του κάστρου δυσχεράνθηκε αρκετά. Άρχισαν συνεχείς διακυμάνσεις, πότε υπέρ των Ελλήνων και πότε υπέρ

των αντιπάλων. Οι Τούρκοι στις αρχές Μαΐου ενισχύθηκαν από αλβανικές δυνάμεις και ένα μήνα αργότερα από τους Λαλαίους.

Η κατάσταση χειροτέρευε για τους Έλληνες το Σεπτέμβριο, με τον ερχομό του ενωμένου τουρκοαιγυπτιακού στόλου, καθώς και από κάποιες αντιζηλίες μεταξύ των προκρίτων και οπλαρχηγών, (π.χ. θάνατος του Παν. Καρατζά στον Ομπλό). Παρόλα όμως αυτά η αγωνιστικότητα τους συνεχίστηκε. Παράδειγμα, η νυχτερινή τους επίθεση, στις 21 Οκτωβρίου 1821, κατά την οποία αιφνιδίασαν τους Τούρκους, σκότωσαν αρκετούς και τους ανάγκασαν να κλειστούν στο κάστρο και στα γύρω οικήματα.

Τα γεγονότα της πτώσης της Τριπολιτσάς (23 Σεπτ. 1821), του διορισμού του Κολοκοτρώνη ως αρχηγού της πολιορκίας της Πάτρας (Φεβρ. 1822) και της αποτυχίας του τουρκικού στόλου στη ναυμαχία της Πάτρας (20 Φεβρ. 1822 – αρχηγός του ελληνικού στόλου ο Ανδρέας Μιαούλης) θορύβησαν τους Τούρκους, οι οποίοι ζήτησαν κι έλαβαν νέα βοήθεια...

Παρά τις μεγάλες νίκες των Ελλήνων στη Χαλανδρίτσα, στο Γηροκομείο και στο Σαραβάλι, η πολιορκία δεν παρουσίαζε πρόοδο. Αιτία οι διχόνοιες ανάμεσα στους πολιτικούς και στους στρατιωτικούς, που εκδηλώνονταν ιδιαίτερα στην αντίδραση της κυβέρνησης σε κάθε σημαντική επιχείρηση που αναλάμβανε ο Κολοκοτρώνης. Αποτέλεσμα αυτών των διχονοιών ήταν η απομάκρυνση του Κολοκοτρώνη, η χαλάρωση της πολιορκίας και τέλος η διάλυσή της (22 Ιουνίου 1822).

Μετά την αναχώρηση του Κολοκοτρώνη, οι Τούρκοι βγήκαν όλοι απ' το κάστρο και έκαψαν τις καλύβες των Ελλήνων στο Γηροκομείο, στο λινό του Σαΐταγα (αριστερά του Γηροκομείου) και στο Σαραβάλι, όπου κατέστρεψαν και το αρχηγείο.

Προσπάθειες πολιορκίας, από ξηρά και θάλασσα, της Πάτρας και του κάστρου της, έγιναν και στα επόμενα χρόνια της Επανάστασης, χωρίς όμως αποτέλεσμα.

3 Οκτωβρίου 1828. Τα στρατεύματα του Γάλλου στρατηγού Μαιζόν, που απ' τον Αύγουστο του χρόνου αυτού είχαν αποβιβαστεί στη νότια Πελοπόννησο για να την ελευθερώσουν από τον Ιμπραήμ αποβιβάστηκαν κοντά στην Πάτρα (Άνθεια). Ο Τούρκος φρούραρχος της Πάτρας, Χατζή Αβδουλάχ πασά, έστειλε, την επόμενη της άφιξης των Γάλλων, αξιωματικούς για διαπραγματεύσεις. Μαζί τους ήταν και οι πρόξενοι Αγγλίας και Γαλλίας. Οι Γάλλοι έδωσαν 24ωρη προθεσμία στους Τούρκους για την παράδοση του κάστρου. Ο Τούρκος φρούραρχος αρνιόταν την παράδοση και τις δύο επόμενες μέρες. Όταν όμως, είδε το γαλλικό στρατό να πλησιάζει το κάστρο, στις 7 Οκτωβρίου το δειλινό άνοιξε τις πύλες και υπόστειλε τη σημαία τους. Οι Γάλλοι μπήκαν στο κάστρο και ύψωσαν τις σημαίες των συμμαχικών δυνάμεων (Γαλλίας, Ρωσίας, Βρετανίας) και δίπλα την ελληνική.

Συντάχθηκε πρωτόκολλο παράδοσης και παραλαβής του κάστρου, και της πόλης, το οποίο υπέγραψαν οι Γάλλοι: Λοστένδης, Λιεφρουά και ο Κόμης Φουκώδ. Απ' τους Τούρκους το υπέγραψαν ο Χατζή και ο Μουφτής της Πάτρας Χατζή Αχμέτ. Η επικύρωση του πρωτοκόλλου έγινε από το στρατηγό Σκνειδέρο.

Μετά την υπογραφή του πρωτοκόλλου οι Τούρκοι έφυγαν και στην ελεύθερη Πάτρα ξαναγύρισαν οι Πατρινοί, και κύρια τα γυναικόπαιδα, που από το 1821 είχαν καταφύγει στα γύρω μέρη (Ζάκυνθο, άλλα νησιά του Ιονίου κ.ά.).

Στις 15 Αυγούστου 1829 οι Γάλλοι παρέδωσαν το κάστρο, καθώς κι εκείνο του Ρίου, στον Έλληνα φρούραρχο Ράϊκο, ο οποίος άρχισε τις επισκευές τους. Από τη μέρα εκείνη στα δύο κάστρα κυμάτιζε μόνο η ελληνική σημαία, το σύμβολο των αγώνων και της λευτεριάς.

Η Πάτρα, ελεύθερη πια, μπήκε στο δρόμο της ανασυγκρότησής της. Τα διάφορα πολεμικά κ.λ.π. γεγονότα (Κριμαϊκός πόλεμος, έξωση Όθωνα, Ελληνοτουρκικός πόλεμος του 1897, Βαλκανικοί Πόλεμοι, Α΄ Παγκόσμιος, αντεπανάσταση Οκτωβρίου 1923, περίοδος 1935 – 1940) την άγγιζαν, αλλά δεν της ανέκοψαν τη δημιουργική πορεία.

Ήρθε όμως, ο πόλεμος του 1940 – 1941. Οι σκληροί βομβαρδισμοί της Πάτρας απ' την πρώτη κιόλας μέρα (28 Οκτωβρίου) και η κατάληψή της απ' τα γερμανικά στρατεύματα (26/4/1941) σταμάτησαν κάθε δημιουργικό της έργο και την έριξαν στο πένθος, στην οδύνη, στην πείνα, στο μαρασμό.

Οι Πατρινοί, όλοι οι Έλληνες, για να αποκτήσουν τη χαμένη τους λευτεριά κίνησαν το μεγάλο αντιστασιακό τους αγώνα που κατέληξε στη νίκη. Στις 4 Οκτωβρίου 1944 η Πάτρα ελευθερώθηκε από τα χιτλερικά στρατεύματα και ξαναμπήκε, αργά αλλά σταθερά, στο δρόμο της νέας ανασυγκρότησής της.

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Η σύγχρονη πόλη κτίστηκε από τον Καποδίστρια στο χώρο της αρχαίας πόλης με την εφαρμογή νέου πολεοδομικού σχεδίου. Η ανάπτυξή της υπήρξε εντυπωσιακή, λόγω του λιμανιού του εξαγωγικού και εισαγωγικού εμπορίου και της βιομηχανίας. Εξίσου εντυπωσιακή είναι και η πνευματική της ανάπτυξη.

Η ιστορική μνήμη του τόπου διατηρείται ζωντανή από τα μνημεία που βρίσκονται στην καρδιά της πόλης (το κάστρο, το Ρωμαϊκό Ωδείο, Ι.Ν. Παντοκράτορος). Όμως, κομμάτι της ιστορίας και του πολιτισμού της πόλης αποτελούν και τα νεώτερα μνημεία της πόλης, δημιούργημα επώνυμων αρχιτεκτόνων Ελλήνων και ξένων όπως ο Λύσανδρος Κανταντζόγλου, ο Τσίλλερ, ο Χάνσεν, που κλήθηκαν να δουλέψουν εδώ. Τέτοια είναι τα ακόλουθα:

ΘΕΑΤΡΟ ΑΠΟΛΛΩΝ

Κτίριο ιδιαίτερου αρχιτεκτονικού ύφους είναι έργο του Βαβαρού αρχιτέκτονα Ερνέστου Τσίλλερ που χτίστηκε το 1872 στην κεντρική πλατεία της Πάτρας αποτελώντας το στολίδι της. Εκτός από το εσωτερικό του θεάτρου όπου θα θαυμάσετε τις τρεις σειρές θεωρείων, το υπερώο και τα διακοσμητικά του στοιχεία, αξίζει να σταθείτε και στην εξωτερική του όψη με τις επάλληλες τοξωτές στοές και τις τοιχογραφίες που του προσδίδουν και το ιδιαίτερο ύφος. Από το 1872 έως το 1900 παρουσιάζονται από Ιταλικούς θιάσους παραστάσεις μελοδράματος, κυρίως του Βέρντι και στη συνέχεια παρουσιάζεται και ελληνικό μελόδραμα από ελληνικούς θιάσους καθώς και Γαλλική Οπερέτα. Σήμερα αποτελεί την κεντρική σκηνή του ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Πάτρας, ενώ

ταυτόχρονα αξιοποιείται για σημαντικές πολιτιστικές και κοινωνικές εκδηλώσεις.

Ακόμα και αν δεν παρακολουθήσετε κάποια παράσταση, αξίζει μια επίσκεψη τόσο για την ιστορικότητά του όσο και για τα εξαιρετικά αρχιτεκτονικά του στοιχεία.

ΠΑΛΑΙΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ

Στην καρδιά της Άνω Πόλης συναντάμε το Παλαιό Δημοτικό Νοσοκομείο, ένα νεοκλασικό κτίριο του Δανού αρχιτέκτονα Χάνσεν το οποίο λειτούργησε σαν νοσοκομείο από το 1872 έως το 1973. Αποτελεί σήμερα ένα σημαντικό Πολιτιστικό Πολύκεντρο της Πάτρας. Διαθέτει επίσης εντυπωσιακό αίθριο στο οποίο τους καλοκαιρινούς μήνες διοργανώνονται ποικίλες εκδηλώσεις.

ΔΗΜΑΡΧΕΙΟ ΠΑΤΡΑΣ

Στο κέντρο της πόλης και επί της οδού Μαιζώνος βρίσκεται η πρώην οικία μεγαλέμπορου της Πάτρας, η οποία χτίστηκε το 1880. Λειτουργεί ως Δημαρχείο από το 1879. Έχει διακοσμηθεί εσωτερικά από τον Επαμεινώνδα Θωμόπουλο με ωραιότατες τοιχογραφίες.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΣΦΑΓΕΙΑ

Στην παραλιακή οδό Ακτή Δυμαίων θα συναντήσουμε το διατηρητέο κτιριακό βιομηχανικό συγκρότημα από ημιλαξευτή πέτρα το

οποίο χρονολογείται από το 1903. Έως το 1998 λειτουργούσαν σε αυτό τα δημοτικά σφαγεία. Μετά την ανακαίνιση των κτιρίων, που ανέδειξε ένα σημαντικό αρχιτεκτονικό μνημείο της βιομηχανικής κληρονομιάς της Πάτρας, επαναλειτουργεί ο χώρος και ως χώρος πολιτιστικών εκδηλώσεων.

ΣΤΑΦΙΔΑΠΟΘΗΚΕΣ «ΜΠΑΡΡΥ» - ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΧΝΩΝ

Στην αρχή της οδού Όθωνος Αμαλίας δίπλα από τους Μύλους Αγίου Γεωργίου, συναντάμε το συγκρότημα βιομηχανικής αρχιτεκτονικής, το οποίο στο παρελθόν χρησιμοποιήθηκε ως εργοστάσιο νηματοποιίας, αλευροποιίας, κλωστικής και κατεργασίας σταφίδας. Σήμερα ανήκει στην ευθύνη του Δήμου Πατρέων και ανακαινισμένο πλέον λειτουργεί σαν κέντρο τεχνών και πολιτισμού φιλοξενώντας σημαντικές εκθέσεις και εκδηλώσεις.

Στο ισόγειο στεγάζει επίσης το Infocenter της Πάτρας, το οποίο είναι υπηρεσία πληροφόρησης των τουριστών και διαθέτει χάρτες, οδηγούς και ενημερωτικά φυλλάδια.

ACHAIA CLAUSS

Οι εγκαταστάσεις της Αχαΐα Κλάους βρίσκονται ψηλά πάνω από την Πάτρα σε έναν τόπο με αμπελώνες και πλούσια βλάστηση στους πρόποδες του Ομπλού. Η Αχαΐα Κλάους αποτελεί για τους φίλους του κρασιού έναν από τους σημαντικότερους προορισμούς της Ελλάδας. Ιδρύθηκε το 1854 από τον Βαυαρό Γουσταύο Κλάους και από το 1920 διευθύνεται από την οικογένεια Αντωνοπούλου. Είναι χτισμένο σε

ειδυλλιακή τοποθεσία – «ακρόπολη της Πάτρας» - σε τρία επίπεδα και σε έκταση μεγαλύτερη από 11.000 τετραγωνικά μέτρα. Όλες οι εγκαταστάσεις της εταιρείας – ακόμη και οι νεώτερες – διατηρούν τα στοιχεία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Στην είσοδο δεσπόζουν εντυπωσιακοί πύργοι (όπου κατοικούν ακόμη οι απόγονοι των συνεργατών της εταιρείας). Στο κτίριο όπου βρίσκεται ο χώρος υποδοχής των επισκεπτών αξίζει να δει κανείς το γραφείο του ιδρυτή, με πολλές παλιές φωτογραφίες, συνταγές κρασιών (μαυροδάφνης κ.ά.) βραβεία, διπλώματα και μετάλλια από διεθνείς τιμητικές διακρίσεις της εταιρείας.

Επίσης, στο χώρο αυτό γίνεται γευστική δοκιμή και πωλούνται κρασιά. Μέσα σε θαυμάσιο κήπο βρίσκεται ιδιωτική έπαυλη, εκκλησία, συνεδριακό κέντρο, εκθεσιακός χώρος, τα γραφεία της διοίκησης, το παλαιό οινοποιείο, το παλαιό και το νέο εμφιαλωτήριο, οι αμπελώνες και το παλαιότερο κτίριο των εγκαταστάσεων με το «Αυτοκρατορικό Κελάρι». Εδώ διατηρούνται βαρέλια με ξυλόγλυπτες παραστάσεις, καθώς και βαρέλια για την παραγωγή της μαυροδάφνης. Ο Γουσταύος Κλάους ονόμασε το κρασί που πρωτοπαρήγαγε το 1873 μαυροδάφνη για να τιμήσει την αρραβωνιαστικιά του Δάφνη, μια όμορφη μελαχρινή Ελληνίδα, που πέθανε σε νεαρή ηλικία. Οι χώροι του οινοποιείου είναι ανοιχτοί για το κοινό, ορισμένες ώρες, όλο το χρόνο. Ονομαστά είναι τα κρασιά στην κάβα Δανιηλίδος.

ΥΗΣ «ΓΛΑΥΚΟΣ»

Το πρώτο υδροηλεκτρικό εργοστάσιο της Ελλάδας, λειτουργεί από το 1927 ως δημοτική επιχείρηση. Σήμερα ανήκει στη Δ.Ε.Η. έπειτα από ειδική παραχώρηση της κυβέρνησης το 1967. Βρίσκεται στην ομώνυμη περιοχή 8 χιλιομέτρα Ν.Α. του κέντρου της Πάτρας.

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ

Διατηρητέο κτίριο επί της οδού Κορίνθου στο κέντρο της πόλης, όπου γεννήθηκε ο Κωστής Παλαμάς και η Ιταλίδα πεζογράφος Μαθίλδη Σεράο.

Η ΠΑΤΡΑ ΣΗΜΕΡΑ

Η Πάτρα, η τρίτη μεγαλύτερη πόλη της Ελλάδας και η σπουδαιότερη της Πελοποννήσου, έχει να προσφέρει πολλά στον επισκέπτη. Δεν αποτελεί μόνο ένα σημαντικό λιμάνι αλλά και μια όμορφη μεγαλούπολη με πολλά νεοκλασικά αρχοντικά δίπατα και ισόγεια στεφανωμένα από στοές που δηλώνουν έντονα το αρχοντικό παρελθόν της. Η Πάτρα με τα μουσεία, τις θεατρικές σκηνές, τις αίθουσες τέχνης, τα μουσικά σχήματα, το καρναβάλι και τις άλλες πολιτιστικές εκδηλώσεις αποτελεί σήμερα ένα ζωντανό πολιτιστικό κέντρο.

Εκτός από το Αρχαιολογικό και το Εθνολογικό – Ιστορικό Μουσείο, η Πάτρα διαθέτει Μουσείο Λαϊκής Τέχνης, Μουσείο Τύπου και Δημοτική Βιβλιοθήκη.

Η έκθεση του Μουσείου Λαϊκής Τέχνης περιλαμβάνει αντικείμενα που παρουσιάζουν τον τρόπο ζωής και παραγωγής της προβιομηχανικής κοινωνίας. Η έκθεση έχει διαμορφωθεί σύμφωνα με τη σύγχρονη μουσειολογική αντίληψη και περιλαμβάνει τα εξής θέματα:

ΜΕΣΑ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ: Τρόποι μετακίνησης των ανθρώπων και μεταφοράς των προϊόντων τους.

ΚΑΤΟΙΚΙΑ: Έπιπλα, τρόπος φωτισμού, οικιακά σκεύη.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΨΩΜΙΟΥ: Κύκλος εργασιών από την καλλιέργεια των δημητριακών μέχρι το ψήσιμο του ψωμιού.

ΑΜΠΕΛΟΥΡΓΙΑ: Τρόπος παραγωγής κρασιού και τσίπουρου.

ΠΟΙΜΕΝΙΚΗ ΖΩΗ: Προστασία, φροντίδα των ζώων, εξοπλισμός του τσοπάνη και σκεύη για γαλακτοκομικά προϊόντα.

ΥΦΑΝΤΙΚΗ: Επεξεργασία μαλλιού, ύφανση, οικιακά υφάσματα.

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ: Όπως ήταν όταν λειτουργούσαν (έκθεση πιλοποιίας).

Στο Μουσείο Τύπου εκτίθενται πελοποννησιακά έγγραφα, εφημερίδες, πατρινά περιοδικά και βιβλία, μέσα από τα οποία ζωντανεύει η ζωή της πόλης του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα. Σημαντικό έκθεμα του μουσείου είναι το επίσημο έγγραφο που έστειλε η Γ' Εθνική Συνέλευση στον πρώτο πρωθυπουργό της Ελλάδας Ιωάννη Καποδίστρια (1827).

Δύο επίσης αξιόλογα μουσεία της Πάτρας βρίσκονται στο χώρο του Πανεπιστημίου. Πρόκειται για το Ζωολογικό Μουσείο και το Βοτανικό Μουσείο.

Το Ζωολογικό Μουσείο ανήκει στο τμήμα Βιολογίας του Πανεπιστημίου της Πάτρας. Βρίσκεται στο ίδιο κτίριο στο οποίο στεγάζεται η Σχολή. Τα εκθέματα περιλαμβάνουν έναν μεγάλο αριθμό ζώων τα οποία είναι είτε ταριχευμένα είτε διατηρούνται σε μπουκάλια, κυρίως από την ελληνική πανίδα, και ο επισκέπτης μπορεί να τα παρατηρήσει και να πάρει περισσότερες πληροφορίες από το επιστημονικό προσωπικό της Σχολής. Επιπλέον γίνεται παρουσίαση κάποιων ζώων στο φυσικό τους περιβάλλον. Η Σχολή προσπαθεί να ευαισθητοποιήσει το κοινό σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος χρησιμοποιώντας προηγμένες τεχνολογίες.

Στο ίδιο ακριβώς κτίριο βρίσκεται και το Βοτανικό Μουσείο. Περιλαμβάνει περίπου 90.000 είδη ξηρών φυτών τα οποία ανήκουν στην ελληνική και την ευρωπαϊκή χλωρίδα. Όλα αυτά τα είδη δεν εκτίθενται στο κοινό, αλλά προορίζονται αποκλειστικά για επιστημονική χρήση.

Στο κέντρο της Πάτρας, δίπλα από το παλαιό Δημαρχείο βρίσκεται η δημοτική βιβλιοθήκη, μια από τις μεγαλύτερες της χώρας. Διαθέτει σήμερα 120.000 τόμους βιβλίων, αρχείο πατρινών εφημερίδων, ιστορικά έγγραφα, πλούσια πινακοθήκη, φωτογραφικό υλικό και γκραβούρες. Σε ειδικό τμήμα φυλάσσονται βιβλία ανεκτίμητης αξίας.

Η Πάτρα διαθέτει τις εξής αίθουσες τέχνης:

Δημοτική Πινακοθήκη, Πολιτιστικό Κέντρο Εθνικής Τράπεζας, Ζέρβας, Περί Τεχνών, Πολύεδρο και Millennium.

Η Δημοτική Πινακοθήκη Πατρών ιδρύθηκε το 1988. Η μόνιμη εικαστική συλλογή του Δήμου Πατρέων αριθμεί πάνω από 300 έργα τέχνης και περιλαμβάνει πίνακες ζωγραφικής, χαρακτηριστικής, γλυπτά και πλούσιο φωτογραφικό υλικό.

Το Πολιτιστικό κέντρο της Εθνικής Τράπεζας είναι δημιούργημα του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τράπεζας. Στεγάζεται σε ένα αναπαλαιωμένο νεοκλασικό κτίριο επί της πλατείας Γεωργίου στο κέντρο της Πάτρας. Φιλοξενεί διάφορες εκθέσεις.

Η κορυφαία πολιτιστική εκδήλωση της Πάτρας είναι το καρναβάλι. Με γέφυρα τα Επτάνησα (Ζάκυνθο και Κεφαλονιά κυρίως) περνούσαν στην Πάτρα, όχι μόνο οι προοδευτικές ιδέες που κυκλοφορούσαν στην Ευρώπη, αλλά και ο τρόπος ζωής και οι συνήθειες των αναπτυγμένων κοινωνιών. Τα μέλη της Ευρωπαϊκής παροικίας της Πάτρας, άνθρωποι μορφωμένοι και εύποροι, εισήγαγαν και συντηρούσαν δυτικοευρωπαϊκά έθιμα και διασκεδάσεις. Έτσι οι Πατρινοί «υιοθέτησαν» πρώιμα το ένα μετά το άλλο τα διάφορα στοιχεία του αποκριατικού ξεφαντώματος, τη μάσκα, το ντόμινο, την πολυτελή μεταμφίεση, την οργανωμένη παρέλαση, τη μασκαράτα με συγκεκριμένο θέμα, τα αποκριατικά άρματα, τον ανθοπόλεμο, το κάψιμο του Καρνάβαλου κ.λ.π. Παράλληλα όμως επινόησαν και καθιέρωσαν το «μπουρμπούλι» και το σοκολατοπόλεμο, που μόνο στην Πάτρα συναντάμε έως τις μέρες μας.

Πατρινό Καρναβάλι, μια ιστορία, μια φιλοσοφία ζωής μια ψύχωση ξεκινάει από παλιά. Το Πατρινό Καρναβάλι ταυτισμένο με τη ζωή των Πατρινών αλλά και με τους χιλιάδες επισκέπτες του είναι μια ιστορία που άρχισε περίπου το 1860. Το μέγεθος, η επιτυχία, αλλά και η εμβέλεια του Πατρινού Καρναβαλιού στηρίζεται στο αντάμωμα του μύθου με την πραγματικότητα, την φαντασία και τη δημιουργία, μέσα στο χρόνο.

Στα πρώτα χρόνια του Καρναβαλιού πλήθος μεταμφιεσμένων – οι λεγόμενες «μπούλες» - γύριζαν στους δρόμους και στα σπίτια πειράζοντας γνωστούς και αγνώστους. Γειτονιές, σπίτια, ταβέρνες – γίνονταν οι χώροι διασκέδασης. Εκεί έβρισκε διέξοδο το κέφι και το ξεφάντωμα των Πατρινών.

Κύριο στοιχείο η πολιτική και κοινωνική σάτιρα. Κατά καιρούς οι εκδηλώσεις του καρναβαλιού εμπλουτίζονται με διάφορες ιδέες. Μασκαράτες που ξαφνιάζουν και κάνουν αστεία, οι μουσικές μπάντες και μπαντίνες από γειτονικές περιοχές που έπαιζαν καρναβαλικά τραγούδια, το κάψιμο του βασιλιά Καρνάβαλου, η καύση πυροτεχνημάτων είναι στοιχεία που πλούτισαν το πατρινό καρναβάλι.

Οι χοροί μασκέ και τα μοναδικά μπουρμπούλια – χορός στο Δημοτικό Θέατρο με τις γυναίκες ντυμένες με μαύρα ντόμινο και μάσκες – κυριαρχούν σε όλη την περίοδο της Αποκριάς.

Το Δημοτικό Θέατρο είναι ο πυρήνας του καρναβαλιού και τα μπουρμπούλια το σήμα κατατεθέν. Ακούγονται διάφορες ιστορίες κωμικοτραγικές που έχουν εξελιχθεί στα μπουρμπούλια.

Περίφημες ορχήστρες πέρασαν από την Πάτρα κατά την περίοδο του καρναβαλιού στο Δημοτικό Θέατρο και στα μεγάλα κέντρα διασκέδασης.

Η ολοκλήρωση των εκδηλώσεων του Καρναβαλιού είναι η μεγάλη παρέλαση την τελευταία Κυριακή με τις ομάδες καρναβαλιστών – τα πληρώματα – να ξεχύνονται στους δρόμους με τις ομοιόμορφες στολές τους και τα καρναβαλικά άρματα να προπορεύονται μεγαλοπρεπώς.

Σε πάνω από 600 τ.μ. στεγασμένου χώρου βιομηχανικών προδιαγραφών, τα άρματα αλλά και οι κάθε είδους καρναβαλικές κατασκευές σχεδιάζονται και αρχίζουν να κατασκευάζονται αρκετούς μήνες πριν.

ΣΤΑΘΜΟΙ ΣΤΟ ΠΑΤΡΙΝΟ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙ

- 1829: Πρώτος Αποκριάτικος χορός στο σπίτι του εμπόρου Μωρέτη.
- 1831: Πρώτος επίσημος χορός προς τιμήν του κυβερνήτη Ι. Καποδίστρια.
- 1865: Εισβολή Επτανησίων.
- 1873: Καθιερώνονται τα Μπουρμπούλια.
- 1890: Οι πρώτοι παιδικοί χοροί στα σπίτια πλουσίων.
- 1893: Παρήλασαν και πιερότοι σε δίκυκλα.
- 1894: Χαρτοπόλεμος στους χορούς.
- 1895: Φτώχεια και εκλογές εμπόδισαν τον πανηγυρισμό των Απόκρεων.
- 1896: Έτος του αθλητισμού επισκίασε τις Αποκριές.
- 1899: Ξεφάντωμα με σοκολάτες (σοκολατοπόλεμος) και γραμμόφωνο.
- 1900: Από τα πιο πετυχημένα του αιώνα. Λογοκρισία στα άρματα.
- 1907: Ξαναζωντανεύουν τα παλιά.
- 1909: Καρναβαλικό εμβατήριο «βαλ' το ντόμινο Λενιώ» από την Μαντολινάτα.
- 1910: Χοροί στα σπίτια.
- 1911: Ευράφι στα μουστάκια.
- 1912: Ξέφρενο γλέντι.
- 1913: Πολεμικό Καρναβάλι.
- 1915: Μόνο σατυρικά άρματα.
- 1921: Συλλαλητήρια και χοροί.
- 1923: Μετά την Μικρασιατική καταστροφή.
- 1926: Του Πάγκαλου οι απαγορεύσεις για κοντή φούστα και μάσκα.
- 1928: Ο πρώτος χορός των Συντακτών.
- 1935: Το κίνημα Πλαστήρα πάγωσε το Καρναβάλι.
- 1938: Αποθέωση της ταβέρνας.
- 1939: Το ωραιότερο Καρναβάλι.
- 1940: Παγκόσμιος Πόλεμος αλλά στην Πάτρα χοροί με συμμετοχή και

της Μελίνας Μερκούρη.

- 1951:** Το Καρναβάλι ξαναγεννιέται. Ήρθαν από Αθήνα 1.000 άτομα. Μετείχαν στην παρέλαση 4 άρματα και 1 μουσική.
- 1952:** Αναλαμβάνει για πρώτη φορά ο Δήμος την οργάνωση του Καρναβαλιού. Ήρθαν από Αθήνα 6.000 άτομα.
- 1959:** Μετείχαν 19 άρματα και 8 Μουσικές αλλά και πολυπρόσωπες Μασκαράτες. Ρίχτηκαν 112.000 σοκολάτες και 25.000 κέρινα αυγά.
- 1965:** Ήρθαν από Αθήνα 133.500 άτομα.
- 1966:** Πρώτη χρονιά του αποκριάτικου θησαυρού με παρουσιαστή τον Νίκο Μαστοράκη.
- 1967:** Παρουσιαστής του Πατρινού Καρναβαλιού ο Άλκης Στέας μέχρι το τέλος της ζωής του.
- 1968:** Παρουσιάστηκε το μπέμπι ράλλυ.
- 1970:** Ο Καρνάβαλος συνολικού μήκους 30 μέτρων ήρθε στην Πάτρα σιδηροδρομικώς και του έγινε επίσημη υποδοχή στο σταθμό.
- 1979:** Συμμετείχαν 165 αυτοκίνητα του αποκριάτικου θησαυρού που τα συνόδευαν 2.500 νέοι.
- 2000:** Συμμετείχαν στο παιχνίδι του κρυμμένου θησαυρού 169 γκρουπ. Παρέλαση 36.000 άτομα. Στο Καρναβάλι των μικρών συμμετείχαν 3.100 παιδιά.
- 2001:** Συμμετείχαν στο παιχνίδι του κρυμμένου θησαυρού 180 γκρουπ, παρέλαση 40.000 άτομα και 19 άρματα.
- 2002:** Συμμετείχαν στο παιχνίδι του κρυμμένου θησαυρού 161 γκρουπ, παρέλαση 33.000 άτομα και 18 άρματα.
- 2003:** Συμμετείχαν στο παιχνίδι του κρυμμένου θησαυρού 170 γκρουπ, παρέλαση 35.000 άτομα και 20 άρματα. Η πόλη διακοσμήθηκε με 40 μπάστακες (καρναβαλικές φιγούρες). Για την κατασκευή των αρμάτων χρησιμοποιήθηκαν πάνω από 500 κ.μ. φελιζόλ.

2004: Συμμετείχαν στο παιχνίδι του κρυμμένου θησαυρού 165 γκρουπ, παρέλαση 32.000 άτομα και 17 άρματα.

ΤΟ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙ ΤΩΝ ΜΙΚΡΩΝ

Το Καρναβάλι των Μικρών και το παιχνίδι του κρυμμένου θησαυρού αποτελούν ενότητες πάνω στις οποίες ο θεσμός διαγράφει τη δική του τροχιά.

Το Καρναβάλι των Μικρών, αποτελεί ξεχωριστή ενότητα με αυτόνομες παρελάσεις, παιχνίδια, διαγωνισμούς, δρώμενα και σεμινάρια.

Σκοπός είναι να αποκτήσουν τα παιδιά μέσω του συγκεκριμένου θεσμού καρναβαλική παιδεία, σε συνδυασμό με τον «εθισμό» τους στην πολιτιστική δημιουργία, προκειμένου να πάρουν κάποτε στα χέρια τους τις τύχες του. Στο Πατρινό Καρναβάλι μια εκτεταμένη παραμυθούπολη στα Ψηλά Αλώνια γεμίζει χαρά τους μικρούς καρναβαλιστές. Παιχνίδια γεμάτα φαντασία, κατασκευές, μουσική, χορός και ζωγραφιές μέσα σε ένα εντυπωσιακό σκηνικό – διάδρομο με μαζικούς διαθλαστικούς καθρέπτες προσφέρουν μια ξεχωριστή καρναβαλική γιορτή στους μικρούς.

ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΤΟΥ ΚΡΥΜΜΕΝΟΥ ΘΗΣΑΥΡΟΥ

Το παιχνίδι του κρυμμένου θησαυρού μετατρέπει τον ανώνυμο καρναβαλιστή σε πρωταγωνιστή του Πατρινού Καρναβαλιού. Ο «κρυμμένος θησαυρός» είναι σωρεία αινιγμάτων, ευρημάτων και παραστάσεων που μετατρέπονται σε γλυκό πονοκέφαλο για όσους συμμετέχουν σε αυτόν. Τα πληρώματα παίρνουν μέρος σε μικτά

θεάματα, χορό, κατασκευές και κουίζ. Η πατρινή νεολαία με τη φαντασία της, την τρέλα και την δαιμονική της ενέργεια προσθέτει πάλι το στοιχείο της μοναδικότητας στο Πατρινό Καρναβάλι.

ΜΠΟΥΡΜΠΟΥΛΙΑ

Στην αρχή ήταν κάποιες χοροεσπερίδες σε σπίτια πλουσίων εμπόρων. Μεταφέρθηκαν αμέσως στο θέατρο που έφτιαξαν το 1872 για να διασκεδάσουν και να ξεφαντώνουν. Οι ξέφρενοι αυτοί χοροί που οι γυναίκες πήγαιναν ασυνόδευτες και μασκαρεμένες με μαύρη μάσκα και ντόμινο και έτσι όπως ήταν αγνώριστες παρασύρονταν σε ανέμελη διασκέδαση με καβαλιέρους που αυτές διάλεγαν, ονομάστηκαν Μπουρμπούλια. Οι άνδρες ντυμένοι απλά αναγνωρίζουν την κυριαρχία του αντιθέτου φύλου στο ιδιόμορφο αυτό παιχνίδι του καρναβαλικού φλερτ. Πίσω από τη μάσκα, τα μάτια αεικίνητα αρχίζουν το δικό τους διάλογο, προσκαλώντας ή αποφεύγοντας. Το παιχνίδι έχει αρχίσει και η ανωνυμία ελευθερώνει.

ΑΠΟΚΡΙΑ

Στη Λαογραφία Αποκριά είναι η τελευταία μέρα κρεοφαγίας, προτού αρχίσει κάθε νηστεία. Κυρίως όμως Απόκριες είναι η δεύτερη Κυριακή πριν από τη Μεγάλη Σαρακοστή, οπότε τελειώνει η κρεατοφαγία και επιτρέπεται η τυροφαγία ως την Καθαρή Δευτέρα, την πρώτη μέρα των νηστειών του Πάσχα. Αλλά οι Απόκριες διαρκούν τρεις εβδομάδες πριν από την Μεγάλη Σαρακοστή. Σε όλο αυτό το διάστημα επικρατεί μεγάλη ευθυμία και διασκέδαση. Ένα έθιμο που διασώζεται

από τα αρχαιότατα ειδωλολατρικά χρόνια (Λουπερκάλια και Σατουρνάλια των Ρωμαίων, γεφυρισμοί και τα «εξ αμάξης» των αρχαίων Αθηναίων) είναι η μεταμφίεση (το «μασκάρεμα»).

Κρύβεται το πρόσωπο με μάσκα, φοριούνται στολές παλιών εποχών παίρνονται οι πιο απίθανες μορφές (πιερότοι, κολομπίνες, ζώα κάθε είδους) και όλοι αφήνονται σε μια ξέφρενη ευθυμία και σε κάθε ξέσπασμα θεμιτό και αθέμιτο. Την περίοδο αυτή στους δρόμους των μεγάλων πόλεων εμφανίζονται, παλαιότερα κυρίως, μεταμφιεσμένοι, που έπαιζαν διάφορα παιχνίδια όπως η «καμήλα», το «γαϊτανάκυ», ο «ξύλοπόδαρος», το «αλογάκυ», το «αυγό στο αγκίστρο», ο «ψηλέας» και αυτά διασκέδαζαν τον κόσμο. Οι εκδηλώσεις αυτές συνοδεύονταν και με σχετικά τραγούδια, τα οποία συνέχισαν την αυστηρή έννοια της νηστείας, που θα επακολουθούσε, με την επιπολαιότητα των χορών και των παρεκτροπών, αλλά εξέφραζαν με αστείο τρόπο τη θλίψη για τον ερχομό της νηστείας. Ένα σκωπτικό τραγούδι που λεγόταν στην Αποκριά ήταν:

Τι ακούτε τι παράγγειλεν η Καθαρή Δευτέρα;
Πέθαν' ο Κρέος, πέθανε, ψυχομαχάει ο Τύρος.
Σηκώνει ο Πράσος την ουρά κι ο Κρέμμυδος τα γένια.
Μπαλώστε τα σακούλια σας, τροχίστε τα λεπίδια,
και στον τρανό τον πλάτανο να μάσωμε στεκούλια.

Η, καθώς λέει ο Σουρής στο «Ρωμιό» του: Δώδεκα Φεβρουαρίου το Τριώδιο ανοίγει μασκαράδες εφ' αμάξης ξεμυτιζουνε ολίγοι. Παίρνει δρόμο η γκαμήλα σε σοκάκια και πλατείες κι έπειτα το γαϊτανάκι σε αρσενικές κυρίες.

Άλλη εκδήλωση ήταν και εξακολουθεί να είναι σε μερικά μέρη η παρέλαση με άρματα (Πάτρα), που έχει συνήθως επίσημο και οργανωμένο χαρακτήρα. Η Αποκριά γιορτάζεται σε όλο το χριστιανικό κόσμο. Στη Νίκαια της Γαλλίας, στο Μόναχο και στην Κολωνία της

Γερμανίας γίνονται περίφημες παρελάσεις. Το περιφημότερο όμως Καρναβάλι είναι του Ρίο, στη Βραζιλία.

Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Από την αρχή της ίδρυσής της η χριστιανική εκκλησία αντέδρασε με μεγάλη δύναμη, γιατί έβλεπε πως στην ουσία συνεχίζονταν οι αρχαίες ειδωλολατρικές εκδηλώσεις, που αλλοιώνουν το βαθύ νόημα της χριστιανικής πίστης και ιδιαίτερα τη σημασία της νηστείας.

«Καταγέλαστον κωμωδίαν» αποκαλεί ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος τις μεταμφιέσεις και ο 62^{ος} κανόνας της «Εν Τρούλλω Συνόδου» (7^{ος} αι.) διατάσσει: «μηδένα άνδρα γυναικείαν στολήν ενδιύσκεσθαι η γυναίκα την ανδράσιν αρμόδιον». Αντίθετα, η εκκλησία συνιστά περισυλλογή, νηστεία «ψυχής και σώματος» κάθαρση των παθών και εντονότερο αγώνα εναντίον του κακού, ώστε η μέρα της Ανάστασης, που αποτελεί το αποκορύφωμα και το πασίχαρο τέρμα του απολυτρωτικού έργου του Σωτήρα Χριστού, να συμπέσει και με την ολοκληρωμένη χαρά του χριστιανού, που θριάμβευσε εναντίον του κακού.

Εκτός όμως από το Καρναβάλι υπάρχουν και άλλες σημαντικές πολιτιστικές εκδηλώσεις και θεσμοί, όπως το Διεθνές Φεστιβάλ Πάτρας, ο Καραγκιόζης και το ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Πάτρας. Το Διεθνές Φεστιβάλ Πάτρας είναι ένας σημαντικός πολιτιστικός θεσμός που συνέδεσε την πόλη με το διεθνές πολιτιστικό γίγνεσθαι από το 1986 έως σήμερα. Οι εκδηλώσεις του είναι κυρίως μουσικές και θεατρικές, περιλαμβάνουν όμως και εικαστικές παρουσιάσεις, συμπόσια και κινηματογραφικές προβολές. Οι χώροι που διεξάγονται οι εκδηλώσεις του Φεστιβάλ είναι το Ρωμαϊκό Ωδείο, το κάστρο της Πάτρας, η Δημοτική Πινακοθήκη, το Παλαιό

Δημοτικό Νοσοκομείο, οι σταφίδαποθήκες «Μπάρρυ», το θέατρο «Επίκεντρο» κ.λ.π.

Ο Ελληνικός Καραγκιόζης, σημαντικό κομμάτι της λαϊκής μας τέχνης, έχει πατρίδα του την Πάτρα. Στον πατρινό Μίμαρο, τον μεγάλο Δημήτριο Σαρδούνη χρεώνουν όλοι την ελληνοποίηση του Καραγκιόζη. «Ο Καραγκιόζης είναι ο μόνος που μπορεί να λέει ελεύθερα την αλήθεια συνοδεία γέλωτος και όχι κλάματος των θεατών του» γράφει ο Γιάννης Σκαρίμπας, ο μεγάλος της ελληνικής πεζογραφίας. Τα τελευταία χρόνια ο Καραγκιόζης εντάχθηκε στο πρόγραμμα του Καρναβαλιού και το 2002 και 2003 διεξήχθη διαγωνιστικό Φεστιβάλ Ελληνικού Θεάτρου Σκιών στην Πάτρα.

ΜΙΜΑΡΟΣ

Καλλιτεχνικό ψευδώνυμο του караγκιόζοπαίχτη Δημήτριου Σαρδούνη (1859 – 1912). Γεννήθηκε στην Πάτρα. Θεωρείται ο κύριος αναμορφωτής του ελληνικού θεάτρου σκιών. Πρόσωπα του θεάτρου σκιών που δημιουργήθηκαν από το Μίμαρο είναι ο Βεληγκέκας (εμπνευσμένος από την παράσταση του Κατσαντώνη), το Κολλητήρι, παιδί του Καραγκιόζη (είναι ο αντικαταστάτης του Κουτσουζούκ Άντρια της τουρκικής παράδοσης) και ο σιορ Διονύσιος, πολιτογραφημένος Ζακυνθινός. Οι δημιουργίες του Μίμαρου αξιοποιήθηκαν από τους νεότερους караγκιόζοπαίχτες και εκτόπισαν την τεχνοτροπία του τούρκικου Καραγκιόζη με τα χοντρά αστεία κ.λ.π. Το 1908 ο Μίμαρος εγκαταστάθηκε στην Αθήνα, όπου οι παραστάσεις του είχαν μεγάλη επιτυχία.

ΘΕΑΤΡΟ ΣΚΙΩΝ

Πρόκειται για θέαμα, γνωστό περισσότερο ως Καραγκιόζης, που θεατρίζει εδώ και 150 χρόνια τον ελληνικό λαό, μικρούς – μεγάλους όλων των τάξεων. Το έβρισκες μέχρι το 1940 σε γειτονιές και συνοικίες, σε μάντρες φτιαγμένες με όλη τη λαϊκότητα σε θέατρα. Και κάθε βράδυ γέμιζε από κόσμο. Στον Καραγκιόζη ο κουρασμένος βιοπαλαιστής ξεχνούσε την πίκρα και την ταλαιπωρία, γελούσε και διασκεδάζε με τα τραγούδια της εποχής του, την πολιτική και κοινωνική σάτιρα. Τα παιδιά πήγαιναν να ακούσουν τι θα σκάρωνε σε κάθε παράσταση ο Καραγκιόζης, ανεξαιρέτως αν ήταν κωμωδία, δράμα, ηρωικό. Καθένας το παρακολουθούσε με το δικό του ενδιαφέρον και τη δική του αγάπη. Την εποχή εκείνη, σε πόλεις και χωριά ήταν το μοναδικό θέαμα.

Το ρεπερτόριό του το αποτελούσαν 150, έως και περισσότερα έργα, με πολλούς τύπους που έχουν γίνει παράδοση. Όπως ο Καραγκιόζης, ο Μπάρμπα – Γιώργος, ο Χατζιαβάτης, ο Νιόνιος, ο Σταύρος, ο Μορφονιός, ο Εβραίος, ο Πασάς – Χανούμ και άλλοι. Το θέατρο σκιών δεν παίζεται μόνο στην Ελλάδα αλλά και σε άλλα κράτη, γύρω στα 1300 χρόνια. Το ανέπτυξαν στις Ινδίες, στην Ινδονησία, στην Κίνα, στην Καμπότζη, στην Αίγυπτο και στην Τουρκία.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ

Σχετικά με την ιστορική αναδρομή του θεάτρου σκιών, ας εξετάσουμε την εποχή της αρχαίας Ελλάδας όπου παιζόταν έμφυχα στις τελετουργίες των ελευσίνιων μυστηρίων δηλ. η τεχνική εκείνου του θεάτρου δε γινόταν με φιγούρες όπως το ξέρουμε, αλλά με τους ίδιους τους ανθρώπους που έκαναν διάφορες κινήσεις πίσω από το φωτισμένο

με δάδες λευκό πανί, παίζοντας ολόκληρες παραστάσεις. Αυτό κράτησε μέχρι την εποχή του Μεγάλου Αλεξάνδρου.

Ο Μ. Αλέξανδρος το διέδωσε σε όσα από τα κράτη πέρασε. Δεν παιζόταν πια με ηθοποιούς αλλά με φιγούρες, όπως και σήμερα. Τα έργα της εποχής εκείνης ήταν θρησκευτικά, μύθοι και ιστορίες. Οι φιγούρες ήταν δερμάτινες με λεπτότατο σκάλισμα και υπέροχα χρώματα. Το σύστημα παιξίματος είναι τελείως διαφορετικό. Τα ξύλα τους ήταν κάθετα καθώς και η κίνησή τους. Η έναρξη ήταν ιεροτελεστία. Οι φιγούρες του πότε κολλούσαν στο πανί και πότε απομακρύνονταν. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργούνταν τεράστιες φιγούρες και ξεχώριζε το φινό σκάλισμα τους. Η αλλαγή από έμψυχο σε άψυχο θέατρο δεν ξέρουμε αν βγήκε σε καλό. Προτού έρθει στην Ελλάδα, έγινε δεκτό στην Τουρκία και παιζόταν στους οντάδες (σαλόνια των πασάδων). Ποτέ σε ύπαιθρο για το λαό, γιατί απαγορεύεται από τη θρησκεία τους (το κοράνι) να βλέπουν οποιοδήποτε θέαμα.

Το Θέατρο Σκιών πρωτοπαίχτηκε στην Ινδία, Ινδονησία και Κίνα, εδώ και 1.200 περίπου χρόνια. Στην Τουρκία που έφτασε κατά τον ΙΔ΄ αιώνα προστέθηκαν δυο νέες φιγούρες, ο Καραγκιόζης κι ο Χατζηαβάτης. Κατά την παράδοση ο Καραγκιόζης κι ο Χατζηαβάτης υπήρξαν πραγματικά πρόσωπα. Διάφοροι θρύλοι αναφέρονται στην είσοδο του Καραγκιόζη και του Χατζηαβάτη στο θέατρο σκιών. Κατά μια εκδοχή, ο Καραγκιόζης – που τουρκικά θα πει μαυρομάτης – και ο Χατζηαβάτης ήταν δύο φίλοι που ζούσαν στην Προύσα στα χρόνια του σουλτάνου Ορχάν (1279 – 1359). Όταν ο σουλτάνος αυτός έχτιζε το μεγάλο τζαμί της Προύσας, οι δύο φίλοι δούλευαν στην οικοδομή σαν χτίστες. Ήταν όμως πολύ χωρατατζήδες, διαρκώς πειράζονταν και το αποτέλεσμα ήταν να μην εργάζονται ικανοποιητικά ούτε αυτοί, ούτε οι άλλοι γύρω τους. Οι εργασίες για το τζαμί δεν προχωρούσαν και ο

σουλτάνος θεωρώντας υπεύθυνους για αυτό τους δύο χωρατατζήδες, πρόσταξε να τους θανατώσουν.

Ωστόσο αργότερα μετάνιωσε και μελαγχόλησε. Τότε ο παλατιανός Πέρσης σείχης Μεχμέτ Κιουστερή, για να διασκεδάσει την θλίψη του, ζωντάνεψε τις μορφές του Καραγκιόζη και του Χατζηαβάτη στο θέατρο σκιών, μαζί με τα αστεία που έλεγαν – όπως τα έλεγαν, προσθέτοντας και μερικά δικά του. Οι παραστάσεις αυτές άρεσαν τόσο, που καθιερώθηκαν και από τότε το θέατρο σκιών ονομάστηκε Καραγκιόζης.

Ο Μεχμέτ Κιουστερή θεωρείται πρόδρομος της τέχνης από τους Τούρκους караγκιозοπαίχτες και τον μπερντέ του θεάτρου Σκιών τον ονόμασαν «μείντάνι (πλατεία) του σείχη Κιουστερή».

Στην Τουρκία το πήγε ένας Έλληνας, ο Γιάννης Μαυρομάτης, από την Κίνα. Θέλησε το θέατρο να το κάνει επάγγελμα για να ζήσει. Περνώντας από τους ισλαμικούς λαούς έφθασε στην Οδησό. Μετέτρεψε και αυτός το σύστημα παιχνιδιού κάνοντας τις φιγούρες με ξύλα, όπως σήμερα. Ο φωτισμός ήταν με κεριά ή λυχνάρια γιατί οι δάδες ήταν πολύ δύσκολες στο χειρισμό. Οι φιγούρες του είχαν 20 – 30 εκ. ύψος. Το 1800 παιζόταν πια στις πλατείες ελεύθερα. Αναγκαστικά τα παρακολουθούσαν μόνο άντρες γιατί δεν είχαν αλλάξει οι φράσεις που συχνά περιείχαν βρισιές.

Κατά τα χρόνια πριν από την ελληνική επανάσταση (1821), το θέατρο σκιών γνώριζε μεγάλη επιτυχία στην Κωνσταντινούπολη. Φαίνεται λοιπόν πως τότε, τον καιρό του Αλή Πασά, μεταφέρθηκε στην Ήπειρο από Έλληνες караγκιозοπαίχτες και κατόπιν στην Αιτωλοακαρνανία, στην Πάτρα, στην Καλαμάτα και σε άλλες πόλεις. Δεν είναι ιστορικά εξακριβωμένο, αλλά υπάρχουν κάποια στοιχεία βασισμένα σε προσωπικές, κύρια, μαρτυρίες ότι στα χρόνια της σκλαβιάς έπαιζαν κρυφά караγκιόζη σε σπηλιές και μοναστήρια, με παραστάσεις για τα βάσανα των χριστιανών από τους Τούρκους και τα κατορθώματα

των αρματολών και των κλεφτών. Κατά τις πληροφορίες αυτές, τα κύρια πρόσωπα του Καραγκιόζη ήταν πέντε: Ο Καραγκιόζης, ο Χατζηαβάτης, ο Αρματολός, ο Πασάς και ο Δερβέναγας.

Το 1860 μετά την απελευθέρωση, στην Ελλάδα το έφερε ένας μπάρμπα Γιάννης Μοράζαλης ή Μπρόχαλης. Για τους Αθηναίους ήταν κάτι πρωτότυπο και πάλι μόνο για άντρες. Οι τύποι του Μαυρομάτη είχαν σχεδιαστεί από τον Μπρόχαλη. Ο Καραγκιόζης πήρε το όνομά του (Καρα – Γκιος) από την απόδοση στα τούρκικα του ονόματος του Μαυρομάτη. Οι τύποι του Μαυρομάτη και Μπρόχαλη ήταν: Χατζηαβάτης, Βελιγκέκας, Μπέης, Χανούμισσα και Πασάς. Άλλαξε ριζικά από τα άλλα θέατρα σκιών. Κατόπιν έφτασε στην Πάτρα. Εκεί, ο μεγάλος δάσκαλος Σαρδούνης Δημήτρης το πλούτισε με νέες φιγούρες, κείμενα, μουσική και τραγούδι

Με τη συνεργασία του Βυζανιάρη, ο οποίος ήταν σπουδαίος σχεδιαστής, έφτιαξε καταπληκτικές φιγούρες. Ο Σαρδούνης που έμεινε γνωστός ως Μίμαρος, ήξερε βυζαντινή μουσική (ήταν ψάλτης της Μητρόπολης της Πάτρας) και επιπλέον το πλούτισε με τραγούδια και νέους τύπους (το Διονύσιο το Ζακυνθινό). Πρωτόπαιξε στην Αθήνα με τίτλο «οικογενειακό θέατρο Σκιών» για να τραβήξει κόσμο και κέρδισε το κοινό παίζοντας κωμωδίες, δράματα, ηρωικά του 1821 κ.λ.π. Έτσι ο Καραγκιόζης έγινε το αγαπητό θέατρο του ελληνικού λαού. Ενθουσίαζε τους θεατές του με τα αστεία του, πολιτικά, κοινωνικά κ.λ.π. Οι βοηθοί του ήταν οι: Μέμος, Θεωρέλος και Γιούλιας. Ο καθένας τους αργότερα δημιούργησε δικό του παίξιμο, δικές του φιγούρες, δικά του έργα. Λέγονταν δάσκαλοι της τέχνης του Θεάτρου Σκιών. Ακολούθησαν οι: Μόλλας, Σπαθάρης, Μανωλόπουλος, Ξάνθος και άλλοι. Με νέες δημιουργίες και έργα ο Καραγκιόζης πρόσφερε πολλά. Εκτός από τα έξυπνα καλαμπούρια του, έδινε την ευκαιρία στον κόσμο να μάθει την ιστορία του 1821 και τους ήρωές του. Όλη αυτή η δημιουργία ανήκει στο

μεγάλο Μίμαρο. Κάθε εποχή είχε και το φωτισμό της που ήταν αρχικά λυχνάρια μετά ασετιλίνη, λάμπες λουξ, φωταερίου και τέλος ηλεκτρικές.

Από το 1891 και έπειτα, ο Καραγκιόζης πήρε απόλυτα ελληνικό χαρακτήρα, πλουτίστηκε με νέα έργα και βρήκε το δρόμο του.

Από το 1900 – 1940 έπαιζαν στην Ελλάδα εκατοντάδες θέατρα σκιών. Η κάθε συνοικία είχε και το δικό της μόνιμο παίκτη. Μετά το 1940 άρχισε η κατάπτωση, λόγω της εξέλιξης των θεάτρων, κινηματογράφων και άλλων μέσων ψυχαγωγίας. Το «πιστεύω» ορισμένων ανθρώπων της τέχνης δεν το άφησε να χαθεί. Έτσι, στις μέρες μας φτερουγίζει και πάλι η τέχνη με τις βαθιές ρίζες. Είναι αδύνατο να αναφερθούν εδώ όλοι εκείνοι που με τη δουλειά τους συντέλεσαν στην αναγέννηση του ελληνικού Καραγκιόζη. Πρέπει όμως να σημειωθούν μερικοί κορυφαίοι οι: Μίμαρος (Σαρδούνης), Ρούλιας, Μέμος, Χριστοδούλου, Αγαπητός (Αλαφούζος), Μπέκος (Μαθιόπουλος), Μανωλόπουλος (Νταλιάνης), Μόλλας (Παπούλιας), Χαρίδημος (Χρήστος Χαρίτος), Σπαθάρης και πολλοί άλλοι.

ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ

Δύο είναι κυρίως τα υλικά που χρησιμοποιούμε για να φτιάξουμε τις φιγούρες του ελληνικού θεάτρου Σκιών: Το δέρμα και το χαρτόνι. Φτιάχνουν και από άλλα υλικά (π.χ. πλαστικό), αλλά αυτά είναι αντικαραγκιοζικά. Το δέρμα είναι από διάφορα χοντρά ζώα. Αγοράζεται από το σφαγείο και επεξεργάζεται από τον ίδιο τον καραγκιοζοπαίχτη. Δηλαδή το ξεραίνει στον ήλιο, το τεντώνει σε ένα τελάρο και το καθαρίζει. Με το δέρμα γίνονται οι χρωματιστές φιγούρες. Οι δερμάτινες φιγούρες είναι κατά κανόνα ζωγραφιστές. Όταν παίζουμε με χρωματιστές φιγούρες είναι και τα σκηνικά χρωματιστά (χωρίς αυτό να είναι

απαραίτητο). Τα χρωματιστά σκηνικά ζωγραφίζονται πάνω σε πανιά. Τα χρωματιστά σκηνικά και οι δερμάτινες φιγούρες εμφανίζονται στην Ελλάδα γύρω στο 1920. Παλαιότερα οι φιγούρες στην Ελλάδα ήταν από χαρτόνι (δίχως χρώμα). Τις δερμάτινες φιγούρες έφερε για πρώτη φορά από την Αίγυπτο ο караγκιοζοπαίχτης Μανωλόπουλος. Γιατί και στην Αίγυπτο και στην Ινδία, την Κίνα και την Ινδονησία οι φιγούρες του Θεάτρου Σκιών ήταν πάντοτε δερμάτινες και χρωματιστές. Το χαρτόνι είναι το δεύτερο υλικό που χρησιμοποιείται για τις φιγούρες του θεάτρου σκιών. Σκιτσάρουμε τη φιγούρα πάνω στο χαρτόνι και κόβουμε με ειδικά καλαμάκια το περίγραμμα και τα χαρακτηριστικά. Στην αρχή το μόνο σκάλισμα ήταν στο μάτι. Αργότερα πρόσθεσαν και άλλα σκαλίσματα κι έτσι ξεχώριζαν στη φιγούρα και το αυτί, το σακάκι κ.λ.π. Οι караγκιοζοπαίχτες εδώ στην Ελλάδα ξεκίνησαν από χαρτονένιες φιγούρες και νόμιζαν πως αυτό ήταν το πρώτο υλικό που χρησιμοποιήθηκε. Αντίθετα όμως το πρώτο υλικό ήταν το δέρμα. Λίγο αργότερα στα σκαλίσματα που είχαν οι χαρτονένιες φιγούρες έβαλαν χρωματιστές κόλλες από αυτές που φτιάχνουν τους χαρταετούς. Έτσι γύρω στα 1900 οι φιγούρες εμφανίζονται ημίχρωμες. Αυτά μέχρι το 1920 οπότε εμφανίζονται οι χρωματιστές δερμάτινες φιγούρες. Στην αρχή οι φιγούρες καρφώνονταν με ξύλα που κρατούσε ο караγκιοζοπαίχτης, αλλά έτσι δεν μπορούσαν να τις γυρίσουν από την αντίθετη κατεύθυνση. Αργότερα ο караγκιοζοπαίχτης Λευτέρης Κελαρινόπουλος ανακάλυψε τη σούστα που συγκρατεί τις φιγούρες και μπορούν να γυρίσουν και από την αντίθετη πλευρά.

Εκτός από τα σκηνικά και τις φιγούρες απαραίτητα σε κάθε παράσταση είναι και ορισμένα μικροπράγματα π.χ. το καταβρεχτήρι, το τόξο, το πιστόλι, η πέννα κ.ά.

Το ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ Πάτρας ιδρύθηκε το 1988 καθιερώνοντας μια μόνιμη θεατρική σκηνή στην πόλη. Καθιέρωσε από τον πρώτο χρόνο της

λειτουργίας του ένα πλούσιο σε ισορροπία και εναλλαγές ρεπερτόριο. Στην σκηνή του εναλλάσσονται κλασικά και σύγχρονα έργα του παγκόσμιου και νεοελληνικού ρεπερτορίου. Στα 13 χρόνια λειτουργίας του κατάφερε πέρα από την κεντρική σκηνή του Δημοτικού Θεάτρου «Απόλλων» να προσθέσει την σκηνή του θεάτρου «Επίκεντρο».

Η Πάτρα θα γιορτάσει το 2006, ως η ευρωπαϊκή πολιτιστική πρωτεύουσα. Έτσι λοιπόν, όλοι εργάζονται πυρετωδώς για το εορταστικό έτος 2006, και προετοιμάζονται για αυτό με ανασκαφές, αναπαλαιώσεις και δημιουργία νέων υποδομών. Είναι μια πόλη που δεν κοιμάται ποτέ. Τα καφέ της, τα πολυάριθμα κλαμπ που σφύζουν από ενέργεια, ο μεγάλος φοιτητικός πληθυσμός και τα ετήσια καλλιτεχνικά γεγονότα δηλώνουν μια πόλη ζωντανή και κοινωνική. Οι φοιτητές που βρίσκονται στην Πάτρα σπουδάζουν είτε στο Πανεπιστήμιο είτε στο Α.Τ.Ε.Ι. Το Πανεπιστήμιο Πατρών ιδρύθηκε το 1964 και έχει ένα τμήμα στο Αγρίνιο. Περιλαμβάνει 3 Σχολές (Πολυτεχνική, Θετικών Επιστημών, Επιστημών Υγείας) και τα τμήματα Οικονομικών Επιστημών, Θεατρικών Σπουδών, Παιδαγωγικό Δημοτικής Εκπαίδευσης και Παιδαγωγικό Νηπιαγωγών. Το Α.Τ.Ε.Ι. Πατρών ιδρύθηκε το 1970 ως Κέντρο Ανώτερης Τεχνικής Εκπαίδευσης (Κ.Α.Τ.Ε.). Το 1983, κατέστη ένα ανεξάρτητο και αυτοδιοικούμενο ίδρυμα και ανήκει στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση μαζί με τα υπόλοιπα 13 Α.Τ.Ε.Ι. και τα ελληνικά Πανεπιστήμια. Περιλαμβάνει τη Σχολή Επαγγελματιών Υγείας (Τμήμα Νοσηλευτικής, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Τμήμα Λογοθεραπείας), τη Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας (Τμήμα Λογιστικής, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων, Τμήμα Επιχειρηματικού Σχεδιασμού και Πληροφοριακών Συστημάτων) και τη Σχολή Τεχνολογικών Εφαρμογών (Τμήμα Ηλεκτρολογίας, Τμήμα Πολιτικών Ε/Υ, Τμήμα Μηχανολογίας και Τμήμα Ανακαίνισης και Αποκατάστασης Κτιρίων). Έτσι εξηγείται ο μεγάλος φοιτητικός πληθυσμός που διαμένει στην Πάτρα.

Η κατεξοχήν διασκέδαση των Πατρινών είναι ο καφές. Από το πρωί μέχρι το βράδυ οι καφετέριες είναι γεμάτες, παρόλο που υπάρχουν πολλές και σε διάφορα μέρη. Καφετέριες θα συναντήσει κανείς σε όλες τις πλατείες της πόλης, στην πλατεία Γεωργίου, στα Υψηλά Αλώνια, στην πλατεία Όλγας και όχι μόνο. Υπάρχουν επίσης καφετέριες στη Γεροκωστοπούλου, στο Δασύλλιο, στην Αγίου Νικολάου, στο λιμάνι, στη Βέσο Μάρε, στη Ραδινού, και όταν ξανοίγει ο καιρός όλοι πηγαίνουν στις καφετέριες του Ρίου, στα Πελεκανείικα και στα Βραχνείικα, δίπλα στη θάλασσα. Η Πάτρα διαθέτει και δύο INTERNET CAFÉ στη Γεροκωστοπούλου και στην πλατεία Γεωργίου.

Έντονη νυχτερινή ζωή κάνουν οι Πατρινοί, αλλά και οι φοιτητές που σπουδάζουν στην πόλη. Κυρίως η νεολαία διασκεδάζει σε κλαμπάκια με ξένη ή ελληνική, ποπ ή ροκ μουσική (ανάλογα με τις προτιμήσεις του καθενός). Τέτοια κλαμπάκια συναντάει κανείς στη Γερμανού, στη Γεροκωστοπούλου, στην Αγίου Νικολάου και το καλοκαίρι στο Ρίο, στα Βραχνείικα και στο Δρέπανο. Εκτός όμως από κλαμπάκια η πόλη διαθέτει κι αρκετά νυχτερινά μαγαζιά με ζωντανή ελληνική μουσική. Ενδεικτικά αναφέρουμε τις «Διπλοπενιές», τα «Τέλια» και το «Χάραμα».

Αλλά και το καλοκαίρι για τους λάτρεις της ζωντανής ελληνικής μουσικής υπάρχουν αξιόλογες προτάσεις. Το θερινό «Χάραμα» λίγο πριν το Θεριανό Βραχνείικων με το ειδυλλιακό περιβάλλον του, το «Volcano» στο Δρέπανο με τις συχνές επισκέψεις τραγουδιστών πρώτης γραμμής, τα «Εννέα Όγδοα» στην Πάτρα για πιο λαϊκό πρόγραμμα, όπως και το «Amadeus» στο Λόγγο Αιγίου, αναλαμβάνουν να διασκεδάσουν τους φίλους των μπουζουκιών. Η παραλιακή ζώνη που εκτείνεται μέχρι και την Καλόγρια δεν φημίζεται μόνο για τις παραλίες της, αλλά και τις νυχτερινές δελεαστικές της προτάσεις. Η Κάτω Αχαΐα, οι Αλυκές, τα Νιφορείικα, η Λακκόπετρα είναι κάποιες από τις περιοχές.

Αντίστοιχη είναι και η παραλιακή ζώνη από το Ρίο μέχρι την Αιγείρα. Λόγγος, Σελιανίτικα, Άκολη, Διακοπτό, Ακράτα και Αιγείρα είναι γνωστοί για τη νυχτερινή ζωή τους, προορισμοί. Στο Αίγιο, τους καλοκαιρινούς μήνες, η διασκέδαση μεταφέρεται παραλιακά και όχι μόνο, αφού η κεντρική οδός Μητροπόλεως παραμένει και το θέρος ένας από τους τόπους συγκέντρωσης της νεολαίας. Για τους φίλους του τζόγου η περιοχή προσφέρει ανάλογες συγκινήσεις, αφού στο Ρίο βρίσκεται το καζίνο «Porto Rio», εντός του ξενοδοχείου.

Φυσικά δεν θα μπορούσαν να λείπουν από την Πάτρα οι κινηματογραφικές αίθουσες. Στη Βέσο Μάρε στεγάζονται 8 κινηματογραφικές αίθουσες που λειτουργούν όλο το χρόνο. Χειμερινοί κινηματογράφοι είναι το «Ιντεάλ» στην Αγίου Νικολάου, το «Ομόνοια» στην πλατεία Ομονοίας και το «Πάνθεον» στη Γούναρη. Το «Πάνθεον» φιλοξενεί και θεατρικούς θιάσους που δίνουν θεατρικές παραστάσεις. Θερινοί κινηματογράφοι είναι το «Δαναός» και το «Αελλώ».

Ως προς το φαγητό η Πάτρα μπορεί να ικανοποιήσει κάθε γούστο. Έτσι τα μαγαζιά ποικίλλουν. Μπορεί κανείς να βρει σε κάθε γωνιά της πόλης μαγαζιά που πουλάνε γρήγορο φαγητό, το λεγόμενο fast food, τα οποία προσφέρουν σάντουιτς, πίτες, κρέπες κ.λ.π. Εκτός απ' αυτά, υπάρχουν παραδοσιακά εστιατόρια, οι λεγόμενες ταβέρνες που προσφέρουν ελληνικά παραδοσιακά πιάτα, όπως: «Γλαύκος», «Διάκος», «Κούκος», «Αρετούσα», «Ιφιγένεια» κ.λ.π. Για ψάρι προτείνεται ανεπιφύλακτα η «Ιχθυόσκαλα» με φρέσκο πάντα ψάρι. Άλλες αξιόλογες ψαροταβέρνες είναι: το «Απάνεμο», η «Καλυψώ», η «Τράτα» κ.λ.π. Κάποια φημισμένα ψητοπωλεία στην Πάτρα είναι: ο «Βασίλης», ο «Νίκος», ο «Σωτήρης του Ρίου», οι «Νεραντζιές» και ο «Αρίστος» με κυπριακή κουζίνα.

Αρκετά όμως είναι και τα μεζεδοπωλεία στην πόλη. Τα περισσότερα βρίσκονται στην Τριών Ναυάρχων, στα Βραχνείκα και στην περιοχή του

Κάστρου. Ενδεικτικά αναφέρουμε ορισμένα όπως: «Λόγω Τιμής», «Μύθος», «Τρεις Ναύαρχου», «Πυξίδα», «Πινακοθήκη», «Χασομέρι». Κάποια διαθέτουν και ρεμπέτικη μουσική είτε με ορχήστρα είτε χωρίς. Τέτοια είναι: «Κάστρο», «Κρασοπότηρο», «Σινιάλο», «Το στέκι του πατέρα» κ.λ.π. και βρίσκονται στην περιοχή του Κάστρου και στις σκάλες Αγίου Νικολάου. Υπάρχουν και κάποια εστιατόρια με διεθνή κουζίνα. Ιταλική κουζίνα θα δοκιμάσει κανείς στο «La Pasteria» στη Βέσο Μάρε και στο «Bambino's». Κινέζικη κουζίνα θα βρει κανείς στο Ρίο και στην Αλ. Υψηλάντου. Αμερικάνικα barbeques θα δοκιμάσει κανείς στα «Friday's» στην Αγίου Νικολάου και θα ακούσει ταυτόχρονα country music. Κυπριακή κουζίνα θα δοκιμάσει κανείς στην ταβέρνα «Κυρήνεια», ενώ τέλος, Κρητική ρακή και κρητικές γεύσεις στο μεζεδοπωλείο «Οντάς» δίπλα στις σκάλες Αγίου Νικολάου.

Έτσι η Πάτρα προσφέρει πολλές ανέσεις τόσο στους επισκέπτες όσο και στους ντόπιους κατοίκους. Πέρα από το φαγητό, τον καφέ και τη νυχτερινή διασκέδαση δεν θα μπορούσε να υστερεί σε υποδομές ξενοδοχείων για να φιλοξενήσει ξένους τουρίστες αλλά και Έλληνες που θέλουν να επισκεφτούν την πόλη. Τα ξενοδοχεία ποικίλουν και ανάλογα με την κατηγορία στην οποία ανήκουν, προσφέρουν και αντίστοιχες υπηρεσίες στους πελάτες τους. Α΄ Τάξης ξενοδοχεία είναι το «ASTIR HOTEL», το «Βυζαντινό», το «Primarolia art hotel» και το «Patras Palace». Αυτά τα ξενοδοχεία διαθέτουν parking, κλιματισμό, τηλεόραση, mini bar, room – service, pool bar, πισίνα, συνεδριακούς χώρους, γυμναστήριο, μπαρ, εστιατόριο κ.τ.λ. Υπάρχουν και ξενοδοχεία Β΄ και Γ΄ Τάξης όπως το «Galaxy», το «Delfini», το «Mediterranee» και άλλα, τα οποία προσφέρουν στους πελάτες αρκετά καλές υπηρεσίες σε φυσικά ικανοποιητικότερες τιμές.

Η Πάτρα χωρίζεται στην Άνω (παλιά) και στην Κάτω (νέα) πόλη. Η παλαιά πόλη είναι χτισμένη γύρω από τον λόφο του κάστρου και οι

γειτονιές της έρχονται σε αντίθεση με την πειθαρχία που επέβαλλε το ρυμοτομικό σχέδιο του Σταμάτη Βούλγαρη για την Κάτω πόλη. Η παραλιακή ζώνη με το μόλο της και τον καινούριο φάρο, οι πεζόδρομοι, οι πλατείες της και οι περιοχές των Υψηλών Αλωνίων, του κάστρου του Δασυλλίου κάνουν την απόδραση από την ασφαλτο και τους ρυθμούς της πόλης υπόθεση λίγων λεπτών. Ιδιαίτερα από το κάστρο που δεσπόζει στον ομώνυμο λόφο και το δημοτικό περίπτερο του Δασυλλίου προσφέρεται μια πανοραμική θέα της πόλης, του γύρω τοπίου και του Πατραϊκού Κόλπου με τον ορίζοντα να ομορφαίνει την ώρα που ο ήλιος δύει στη θάλασσα. Αν και μεγάλη πόλη, είναι πολύ εύκολο να κυκλοφορήσει κανείς και ιδιαίτερα ευχάριστο να την περπατήσει, αφού πολλά από τα αξιοθέατα και τα καταστήματα βρίσκονται στο κέντρο της πόλης, το οποίο είναι πεζοδρομημένο σε ικανή έκταση. Η Πάτρα, αν και μεγαλούπολη δεν κουράζει τον επισκέπτη καθώς διαθέτει πλατείες και πεζόδρομους όπου μπορεί κανείς να χαλαρώσει ή να διασκεδάσει. Πρόκειται για τα Υψηλά Αλώνια, την Τριών Ναυάρχων, τη Ραδινού, την Αγίου Νικολάου, τον Μόλο Αγίου Νικολάου, το Δασύλλιο, τη Γεροκωστοπούλου, την Ηρώων Πολυτεχνείου, την πλατεία Γεωργίου, την πλατεία Όλγας, την Τριών Συμμάχων κ.τ.λ.

ΨΗΛΑ ΑΛΩΝΙΑ

Πρόκειται για μια υπέροχη πλατεία με καταπληκτική θέα. Εκεί βρίσκεται ο ανδριάντας του Παλαιών Πατρών Γερμανού και η προτομή του γεννημένου στην Πάτρα ποιητή Κωστή Παλαμά. Το σημείο στο οποίο βρίσκεται το ηλιακό ρολόι προσφέρει μια πανοραμική θέα του Πατραϊκού Κόλπου.

ΤΡΙΩΝ ΝΑΥΑΡΧΩΝ

Από το Ηλιακό των Υψηλών Αλωνίων, αρχίζουν οι σκάλες που οδηγούν στην Τριών Ναυάρχων. Στην αρχή του πεζόδρομου το σκηνικό μοιάζει θεατρικό. Καλαίσθητα στέκια, τραπεζάκια έξω, κάτω απ' τις νεραντζιές και η ηρεμία «διαταράσσεται» μόνο από τις παρέες που απολαμβάνουν το φαγητό τους στα εστιατόρια και τα μεζεδοπωλεία που σερβίρουν πιάτα για όλες τις προτιμήσεις.

ΡΑΔΙΝΟΥ

Το στενάκι σφύζει από ζωή, είναι «παρεϊστικό» και θορυβώδες, όσο ακριβώς πρέπει, ποτέ δεν γίνεται μονότονο και βαρετό. Κίνηση για όσους αγαπούν την πολυκοσμία, τη δυνατή μουσική. Η πιο φασαριόζικη πρόταση του κέντρου.

ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Ο πιο πολυσύχναστος πεζόδρομος της πόλης και τόπος συνάντησης των Πατρινών. Η Αγίου Νικολάου θεωρείται ιδανική πρόταση για καφέ στο κέντρο της πόλης, αλλά και για ποτό το βράδυ. Κάθε καφετέρια έχει το δικό της ύφος και κάνει τη δική της πρόταση.

ΜΟΛΟΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Βρίσκεται ακριβώς μετά τον πεζόδρομο της Αγίου Νικολάου και αποτελεί παραδοσιακά τον τόπο περιπάτου των Πατρινών. Ανοιχτός ορίζοντας, υπέροχο ηλιοβασίλεμα στον Πατραϊκό και μια νότα μελαγχολίας με τα πλοία να φεύγουν.

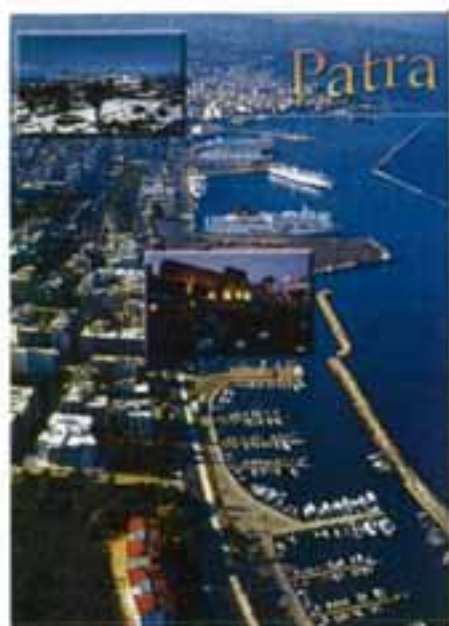
ΔΑΣΥΛΛΙΟ

Στην κυριολεξία δύο βήματα από την Άνω Πόλη. Εκεί βρίσκεται το δημοτικό περίπτερο «Δασύλλιο» μέσα στα πεύκα. Προσφέρει καφέ και φαγητό όλες τις ώρες της ημέρας και καταπληκτική θέα.

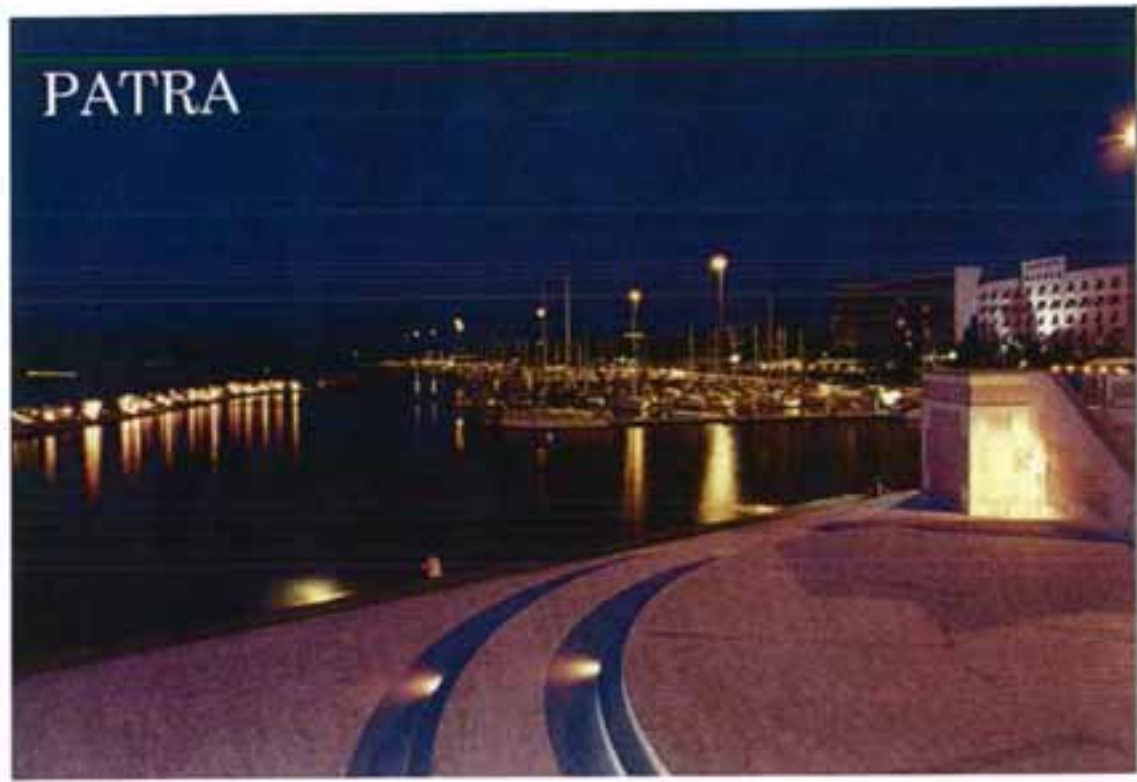
ΓΕΡΟΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Οι σκάλες της Γεροκωστοπούλου συνδέουν την Άνω Πόλη με το κέντρο της Πάτρας. Η Γεροκωστοπούλου αποτελεί στέκι φοιτητικό που έχει ταυτιστεί με τα καρναβαλικά γλέντια του τριημέρου της Αποκριάς. Μπαράκια, καφετέριες και Internet Café στις σκάλες και τον πεζόδρομο συγκεντρώνουν τις προτιμήσεις της νεολαίας.

ΗΡΩΩΝ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ

Στα όρια του λιμανιού βρίσκεται το θεατράκι της Μαρίνας με την καφετεριά του, ενώ η διαδρομή ως την πλαζ του Ε.Ο.Τ. διαθέτει μεζεδοπωλεία και ουζερί, καφέ και κέντρα διασκέδασης.

Ο ΦΑΡΟΣ

Πρόκειται για το Σύμβολο της Πάτρας. Ο Φάρος, χτισμένος από πέτρα, καλύπτει μια έκταση 4 – 5 τετρ. Μέτρων μαζί με την καφετέρια που στεγάζεται στον ίδιο χώρο και συνηθίζει να προσελκύει πολύ κόσμο. Στα περίχωρα του Φάρου συνήθως διοργανώνονται συναυλίες. Αρχικά ο Φάρος – που βρισκόταν στο μόλο της Αγίου Νικολάου – χρησίμευε για να φωτίζει το χώρο του λιμανιού για τα καράβια που το προσέγγιζαν. Όταν όμως κατασκευάστηκε ο κυματοθραύστης, σταμάτησε η λειτουργία του Φάρου και κατεδαφίστηκε το 1972. Ο σύγχρονος Φάρος χτίστηκε το 1999 κοντά στην εκκλησία του Αγίου Ανδρέου και αποτελεί ένα ακριβές αντίγραφο του παλιού.

VESO MARE

Ακριβώς μετά την εκκλησία του Αγίου Ανδρέα στην Ακτή Δυμαίων βρίσκεται η VESO MARE. Πρόκειται για ένα μοντέρνο κέντρο διασκέδασης και ψυχαγωγίας, το οποίο μεταξύ άλλων περιλαμβάνει 8 αίθουσες κινηματογράφου με συνολική χωρητικότητα 2.000 θέσεων, ένα από τα μεγαλύτερα κέντρα bowling στην Ελλάδα, εστιατόρια, καφετέριες, μπαράκια, καταστήματα με παιχνίδια και τουριστικά είδη, μια τράπεζα και 3 ATMs. Καθώς συνδυάζει τα βιομηχανικά οικήματα του 20^{ου} αιώνα με τις μοντέρνες ανέσεις, η VESO MARE σας περιμένει να την εξερευνήσετε!

ΠΛΑΤΕΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Η πλατεία βασιλέως Γεωργίου Α΄, στο κέντρο της πόλης διαθέτει σιντριβάνια και παραδοσιακά κτίρια ολόγυρα. Εδώ κορυφώνονται οι καρναβαλικές εκδηλώσεις τις Απόκριες. Την πλατεία κοσμούν το Δημοτικό Θέατρο «Απόλλων» - ανεγέρθηκε το 1872 με τη συνεισφορά των εμπόρων της πόλης και φέρει χαρακτηριστικά δείγματα νεοκλασικής αρχιτεκτονικής του 19^{ου} αι. – και το κτίριο του Εμπορικού Συλλόγου Ερμής», σχεδιασμένα από το γερμανό αρχιτέκτονα Ερνέστο Τσίλερ.

ΠΛΑΤΕΙΑ ΟΛΓΑΣ

Εδώ ολοκληρώνονται οι καρναβαλικές εκδηλώσεις τις Απόκριες.

ΠΛΑΤΕΙΑ ΤΡΙΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ

Εδώ βρίσκεται το χαρακτηριστικό «Ρολόυ», διακοσμημένο με λουλούδια. Αποτελεί χαρακτηριστικό σημείο συνάντησης στην Πάτρα. Η Πάτρα εκτός από την περίφημη εκκλησία του Αγίου Ανδρέα, διαθέτει και κάποιες χαρακτηριστικές ιστορικές μονές.

Η ΜΟΝΗ ΓΗΡΟΚΟΜΕΙΟΥ

Ιστορικό μοναστήρι της Πάτρας, αφιερωμένο στη μνήμη της Κοίμησης της Θεοτόκου. Βρίσκεται στην ανατολική άκρη της πόλης και πιθανόν ιδρύθηκε πριν το 10^ο αι., πάνω σε ερείπια αρχαίου κτίσματος. Το όνομά του οφείλεται στο ότι κατά τους βυζαντινούς χρόνους η μονή συντηρούσε γηροκομείο. Κατά την εποχή της φραγκοκρατίας στην Πάτρα (καθώς αναφέρει έγγραφο του 1910) ο Λατίνος επίσκοπος Ανσελμος εξάρτησε τη μονή από το ονομαστό γαλλικό μοναστήρι του Κλινί. Πριν την Άλωση της Κωνσταντινούπολης η μονή ανακαινίστηκε από τους ορθόδοξους και διαδραμάτισε κατά την Τουρκοκρατία σημαντικό ρόλο. Κατά την επανάσταση του 1770 (Ορλωφικά) καταστράφηκε από Τουρκαλβανούς και ξαναχτίστηκε κατά το 1807 (όπως αναφέρουν έγγραφα της εποχής). Κατά τη διάρκεια της Επανάστασης του 1821 έγινε κέντρο των Φιλικών της Αχαΐας. Πολλές φορές χρησιμοποιήθηκε ως οχυρωμένο στρατόπεδο, πότε από τους Τούρκους, πότε από τους Έλληνες. Ιστορική είναι η νικηφόρα μάχη που έδωσε κοντά στη μονή ο Κολοκοτρώνης κατά την πολιορκία της Πάτρας στις 9 Μαρτίου 1822. Σήμερα η μονή λειτουργεί και σώζονται σε αυτήν ορισμένα αρχιτεκτονικά μέρη, ανάγλυφα και άλλα λείψανα. Την

παραμονή του Δεκαπενταύγουστου το βράδυ οι Πατρινοί συνηθίζουν να πηγαίνουν στη μονή με τα πόδια ως τάμα προς την Παναγία τη Γηροκομίτισσα που γιορτάζει.

Η ΜΟΝΗ ΟΜΠΛΟΥ

Βρίσκεται 9 χλμ. μετά τη διασταύρωση προς την περιοχή της Achaia Clauss, σε καταπράσινη πλαγιά. Ιδρύθηκε το 14^ο αι. και δέχτηκε επανειλημμένα επισκευές και ανακαινίσεις εξαιτίας των καταστροφών που υπέστη.

ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Το Παλαιομονάστηρο (Μονή Αγίου Νικολάου) βρίσκεται σε γραφική τοποθεσία, κοντά στο χωριό Μπάλας.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Βρίσκεται κοντά στο χωριό Σαραβάλι. Κατά την παράδοση, το 1425 έμεινε εδώ ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος. Κάθε χρόνο στη γιορτή του Αγίου γίνεται ξεχωριστό πανηγύρι.

Η Πάτρα πέρα από τις ανέσεις τις οποίες παρέχει και τα αξιοθέατά της, διαθέτει και εύκολη πρόσβαση για όσους επιθυμούν να την επισκεφτούν. Έτσι μπορεί κανείς να φτάσει στην Πάτρα με τρένο, με πλοίο, με υπεραστικό λεωφορείο, με ιδιωτικό αυτοκίνητο, ακόμα και με αεροπλάνο. Ο σιδηροδρομικός σταθμός της Πάτρας βρίσκεται στο λιμάνι

και εκτελούνται δρομολόγια από και προς Αθήνα και Καλαμάτα, καλύπτοντας φυσικά και τις ενδιάμεσες περιοχές. Τα πλοία εκτός από τη γραμμή ΠΑΤΡΑ – ΙΤΑΛΙΑ εκτελούν και δρομολόγια για Κεφαλλονιά, για Ιθάκη, για Ηγουμενίτσα και για Κέρκυρα.

Ο υπεραστικός σταθμός λεωφορείων διαθέτει ολοκαίνουρια και ασφαλή λεωφορεία που εκτελούν δρομολόγια για Αίγιο, Κάτω Αχαΐα, Καλάβρυτα, Πύργο, Τρίπολη, Καλαμάτα, Αθήνα, Ιωάννινα, Αγρίνιο, Βόλο, Λάρισα, Καρδίτσα, Τρίκαλα, Θεσσαλονίκη κ.τ.λ. Η Πάτρα οδικώς συνδέεται με την Αθήνα και τον Πύργο με δύο εθνικές οδούς. Τη Νέα Εθνική Οδό Πατρών – Αθηνών και Πατρών – Πύργου. Φυσικά υπάρχει και η Παλαιά Εθνική Οδός Πατρών – Αθηνών και Πατρών – Πύργου χωρίς διόδια. Το στρατιωτικό αεροδρόμιο του Αράξου χρησιμοποιείται, εν μέρει, ως πολιτικό. Εκεί φτάνουν πτήσεις Charter από την Ευρώπη (Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία) και από την Θεσσαλονίκη.

Ένα έργο πνοής το οποίο καθιστά ακόμα πιο εύκολη την πρόσβαση στην Πάτρα είναι και η Ζεύξη Ρίου – Αντιρρίου, ένα έργο το οποίο ένωσε την Πελοπόννησο με την Στερεά Ελλάδα, και το οποίο παραδόθηκε στην κυκλοφορία τον Αύγουστο του 2004. Φέρει το όνομα “ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ”, προς τιμή του Πρωθυπουργού που πρώτος οραματίστηκε τη δημιουργία της.

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Η γέφυρα Ρίου – Αντιρρίου βρίσκεται στη διασταύρωση δύο μεγάλων οδικών αξόνων:

- Του Π.Α.Θ.Ε. που συνδέει τις τρεις μεγαλύτερες ελληνικές πόλεις: Θεσσαλονίκη, Αθήνα και Πάτρα.
- Της Ιόνιας Οδού που διατρέχει τις δυτικές περιοχές της χώρας από την Ηγουμενίτσα ως την Καλαμάτα.

Η γέφυρα θα συμβάλλει σημαντικά στην ενίσχυση των δεσμών της Δυτικής Ελλάδας με την υπόλοιπη χώρα, επιτρέποντας στην Πάτρα να αποτελέσει το δυναμικό μητροπολιτικό κέντρο μιας ευρύτερης περιοχής.

Θα διευκολύνει την επικοινωνία της Ελλάδας με την Ιταλία και την υπόλοιπη Δυτική Ευρώπη μέσω των λιμανιών της Πάτρας και της Ηγουμενίτσας.

Η ζεύξη Ρίου – Αντιρρίου είχε ενταχθεί, μετά τη σύνοδο κορυφής της Κέρκυρας του 1993, στα Διευρωπαϊκά Δίκτυα Μεταφορών και είχε υπαχθεί, με ψήφισμα της Συνόδου του Έσπεν του 1994, στα 14 ευρωπαϊκά έργα πρώτης προτεραιότητας.

Η γέφυρα Ρίου – Αντιρρίου αποτελείται από:

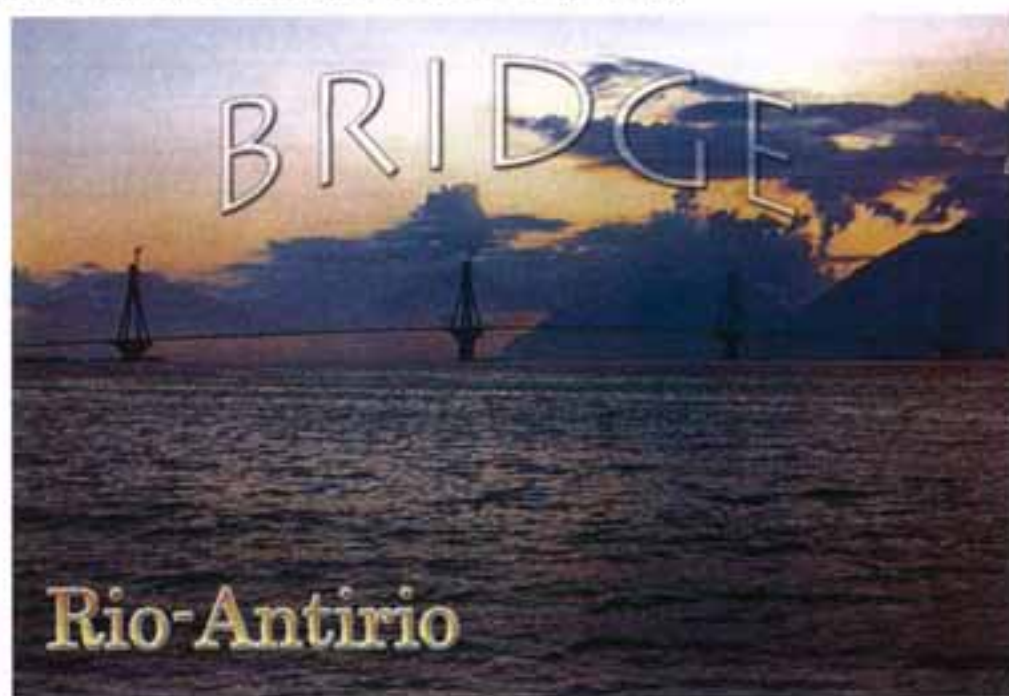
- Μία καλωδιωτή γέφυρα μήκους 2.252μ. με τρία κεντρικά ανοίγματα των 560μ. και δύο πλευρικά των 286μ.
- Δύο γέφυρες πρόσβασης στα δύο άκρα της με μήκη 380μ. στην πλευρά του Ρίου και 228μ. στην πλευρά του Αντιρρίου.

ΤΑ ΤΕΧΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Το καλωδιωτό τμήμα της αναρτάται από 4 πυλώνες από σκυρόδεμα, ενώ το ύψος του πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας φτάνει τα 160μ.

Τα θεμέλια των πυλώνων, με μέγιστη διάμετρο 90μ. επικάθονται στο βυθό της θάλασσας σε βάθη μεταξύ 50 και 65μ., σε έδαφος που ενισχύθηκε εκ των προτέρων με την έμπηξη 500 μεταλλικών σωλήνων.

Το κατάστρωμα της καλωδιωτής γέφυρας είναι σύνθετη κατασκευή από προκατασκευασμένα τμήματα από χάλυβα και σκυρόδεμα, τα οποία τοποθετούνται σε πρόβολο συμμετρικά στις δύο πλευρές του κάθε πυλώνα και αναρτώνται με καλώδια ανάρτησης.

Τα καλώδια ανάρτησης αποτελούνται από γαλβανισμένα συρματόσχοινα με πολλαπλή αντιδιαβρωτική επένδυση.

Από άποψη συνθηκών κατασκευής αυτή η γέφυρα είναι μοναδική στον κόσμο εξαιτίας του εξαιρετικού συνδυασμού του μεγάλου βάθους θεμελίωσης των στρωμάτων υλός του εδάφους θεμελίωσης, της υψηλής σεισμικότητας της περιοχής και της πιθανότητας τεκτονικών μετακινήσεων.

Η γέφυρα Ρίου – Αντιρρίου έχει το μεγαλύτερο μήκος καλωδιωτού φορέα στον κόσμο και τα θεμέλιά της είναι τα μεγαλύτερα που κατασκευάστηκαν ποτέ για θεμελίωση γέφυρας.

Για την κατασκευή της συνδυάστηκαν οι πιο πρόσφατες τεχνολογίες στον τομέα της κατασκευής εξέδρων ανοιχτής θαλάσσης από σκυρόδεμα και των μεγάλων καλωδιωτών ανοιγμάτων.

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ

ΑΛΕΞΙΠΤΩΤΟ ΠΛΑΓΙΑΣ

Θαυμάστε τις ομορφιές των ορέων της Αχαΐας, από ψηλά, νιώθοντας την αδρεναλίνη σας να χτυπάει... κόκκινο! Στις περιοχές Σανταμέρι (όρος Σκόλις 960μ. – απογείωση 200μ.), Σκιαδά ή Σκιαδοβούνι (απογείωση 1350μ. – προσγείωση 300μ.), Ομπλού (απογείωση 780μ. – προσγείωση 200μ.), Ερύμανθου – Καλέντζι (απογείωση 2.200μ. – προσγείωση 300μ.) και Μαύρη Μύτη (απογείωση 100μ. προσγείωση στην ακτή), υπάρχει δυνατότητα πτώσεων σε μεγάλη πτώση από τα βουνά, ενώ ευκολότερα στο Σκιαδοβούνι διοργανώνονται αγώνες μεγάλης εμβέλειας με άριστες συνθήκες ανεμοπορίας.

ΑΝΑΡΡΙΧΗΣΗ

Αναρριχηθείτε με ασφάλεια στο Αλεποχώρι, τη Σπαρτιά, την Καλογριά, το Σανταμέρι και το Χαντζούρι.

Αλεποχώρι: Βρίσκεται στους πρόποδες του Ερύμανθου, δυτικά από τον κώνο του Ωλένου, δίπλα στην κοίτη του Τεθρέα. Απέχει από την Πάτρα 40 χλμ. Περιλαμβάνει 5 πεδία με 60 διαδρομές συνολικά, ενώ υπάρχουν δυνατότητες για πολλές διαδρομές. Οι αναρριχητικές διαδρομές είναι έως 25μ.

Σπαρτιά (Γρεβενού): Βρίσκεται στις παρυφές ενός εκτεταμένου ελατοδάσους στους δυτικούς πρόποδες του Ερύμανθου, λίγο ψηλότερα από το Αλεποχώρι, στα 800μ. υψόμετρο. Απέχει από την Πάτρα γύρω στα 50 χλμ. Υπάρχουν 10 διαδρομές μεσαιάς έως υψηλής δυσκολίας, στην σπηλιά δεξιά από τον δρόμο πριν μπούμε στο χωριό.

ΟΡΕΙΒΑΣΙΑ

Για ορειβασία επιλέξτε ανάμεσα στον Χελμό (2.355μ.), τον Ερύμανθο (2.224μ.), τον Παναχαϊκό (1.926μ.), το Αφροδίσιο όρος (1.445μ.) βουνά που προορίζονται ακόμα και για πεζοπορία. Ο Παναχαϊκός έχει ένα συμπαθητικό καταφύγιο, το Ψαρθί, στο οποίο μπορείτε να φτάσετε από το Πουρναρόκαστρο και από εκεί στην κορυφή του βουνού.

Για διανυκτέρευση στο καταφύγιο θα πρέπει να επικοινωνήσετε με τον Ορειβατικό Σύλλογο Πατρών. Μια επίσης ωραία διαδρομή είναι και από Άνω Καστρίτσι – Πηγή Πασχανιάνων Δρίτσελο – Πρασούδι. Ο Ερύμανθος είναι σχετικά δύσβατο βουνό χωρίς καταφύγιο και για αυτό οι διαδρομές σας θα πρέπει να ολοκληρώνονται μέσα στην ημέρα. Διασχίζοντας τη διαδρομή προς την κορυφή του Ερύμανθου, συναντάτε τους καταρράκτες του ποταμού Τεθρέα και την εγκαταλελειμμένη Μονή των Ταξιαρχών (χτισμένη το 1700). Προτεινόμενες διαδρομές: Σπαρτιά ή Αλεποχώρι – Καταρράκτης – Μονή Ταξιαρχών (πορεία δύο ώρες) και Καλέντζι – Προφήτης Ηλίας – Ερύμανθος (πορεία 3,5 ώρες).

Τον Χελμό μπορείτε να γνωρίσετε από τις διαδρομές:

1. Χιονοδρομικό – Καταφύγιο – Νεραϊδοράχη – Μαυρολίμνη – Ύδατα Στυγός.
2. Πτέρη Αιγίου – Κλωκός (1.777μ.)
3. Διαδρομή Ε4 από Ζαχλωρού – Καλάβρυτα – Κάτω Λουσσοί – Κρινόφυτα – Λυκούρια.
4. Σόλο – Ύδατα Στυγός.

MOUNTAIN BIKE

Δοκιμάστε την αντοχή σας στα όρη των Καλαβρύτων και τη Λάμπεια, απολαμβάνοντας τις ομορφιές της φύσης.

RIVER SPORTS

Στον Ερύμανθο μπορείτε να απολαύσετε τα αγαπημένα σας River Sports, πάνω στα ορμητικά νερά των ποταμών. Συντονιστείτε με την ροή των ποταμών και απολαύστε τα τοπία να τρέχουν δίπλα σας. Κυρίως τα ποτάμια Λάδωνας (ένας από τους πιο δύσκολους της χώρας) και Ερύμανθος προσφέρονται για rafting, ενώ στην λίμνη του Λάδωνα μπορείτε να κάνετε canoe-kayak.

Πληροφορίες: Δήμος Παϊών: 26920 71201 – Δήμος Αροανίας: 26920 51588

WINDSURFING – ΣΑΝΙΔΑ – KITE – ΑΕΤΟΣ

Ο άνεμος “χορεύει” στη θάλασσα των βορειοανατολικών και δυτικών ακτών της Αχαΐας, δημιουργώντας τις κατάλληλες συνθήκες για τα θαλάσσια σπορ της ιστιοσανίδας και του kite. Όταν φυσάει βοριάς που θεωρείται ιδανικός άνεμος για δυνατές... πλεύσεις, επιλέξτε τις περιοχές Άκολη, Δρέπανο, Ρίο, Μποζαΐτικα, Πλάζ Αγυιάς, Βραχνείκα, Κάτω Αχαΐα, Νιφορέϊκα, καθώς και αυτή του Αγίου Ηλία στο Aldemar. Όταν ο άνεμος είναι νοτιοδυτικός (μαϊστρος), κατευθυνθείτε προς Ακράτα, Ξυλόκαστρο. Για κύμα χωρίς αέρα, προσφέρονται οι ακτές της

Καλόγριας, τα Βραχνέϊκα, η Πλάζ ΕΟΤ στην Πάτρα, το Ρίον (Camping – Ποσειδώνος) και το Δρέπανο.

JEEP SAFARI

Αν σας αρέσουν οι περιπέτειες στη φύση, πάρτε το τετρακίνητο όχημά σας και να περιπλανηθείτε στα μονοπάτια του Παναχαϊκού όρους, του Ερύμανθου και του Χελμού. Μια καλή διαδρομή είναι Αιγείρα – Λίμνη Τσιβλού – Ζαρούχλα.

ΣΥΛΛΟΓΟΙ

- Ορειβατικός Σύλλογος Πατρών
Παντανάσσης 29, Πάτρα τηλ.: 2610 273912
- Ορειβατικός Σύλλογος Αιγίου
Αίγιο τηλ.: 26910 25285
- Ορειβατικός Σύλλογος Καλαβρύτων
Καλάβρυτα τηλ.: 26920 22346
- Ορειβατικός Σύλλογος “ΩΛΕΝΟΣ”
Βασιλειάδου 26, Πάτρα τηλ.: 2610 321010
- TREKKING HELLAS
Πανεπιστημίου 9, Πάτρα, τηλ.: 2610 424242

- **ΙΠΠΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΠΑΤΡΩΝ**
14^ο χλμ. Εθνικής Οδού Πατρών – Καλαβρύτων, Πάτρα τηλ.: 2610 590344
- **ΙΣΤΙΟΠΛΟΪΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΠΑΤΡΩΝ**
Μαρίνα, Πάτρα τηλ.: 2610 423939
- **PATRAS DIVING CENTER**
Νόρμαν 44, Πάτρα τηλ.: 2610 435104
- **ΠΥΞΙΔΑ DIVING SPORTS CLUB**
Τριών Ναυάρχων 32 & Ρήγα Φερραίου, Πάτρα τηλ.: 2610 316124
- **ΛΕΣΧΗ ΑΛΕΞΙΠΤΩΤΟΥ ΠΛΑΓΙΑΣ ΠΑΤΡΩΝ**
Σανταμέρι Τριταίας, τηλ.: 26930 24390

ΑΠΟΔΡΑΣΕΙΣ

Η γεωγραφική θέση της Πάτρας προσφέρεται για ενδιαφέρουσες ημερήσιες εκδρομές στους φημισμένους αρχαιολογικούς χώρους της Ολυμπίας (1 ώρα), των Δελφών και της Επιδαύρου (2 ώρες).

Η Αρχαία Ολυμπία ήταν ένα σύμπλεγμα ναών, ιερών κατοικιών και δημοσίων κτιρίων. Ήταν επίσης τόπος διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων οι οποίοι διαδραματιζόνταν κάθε 4 χρόνια.

Οι Έλληνες είχαν διαλέξει τους Δελφούς ως τον ομφάλιο λώρο της γης κι έκτισαν εκεί το ιερό του Απόλλωνα. Είναι κτισμένο στις πλαγιές του βουνού Παρνασσός, βλέποντας στον Κορινθιακό Κόλπο και βρισκόμενο μέσα σε μια κοιλάδα από κυπαρίσσια και ελιές. Οι Δελφοί σε ελκύουν με την καταπληκτική τοποθεσία και τα θαυμάσια αρχαία μνημεία.

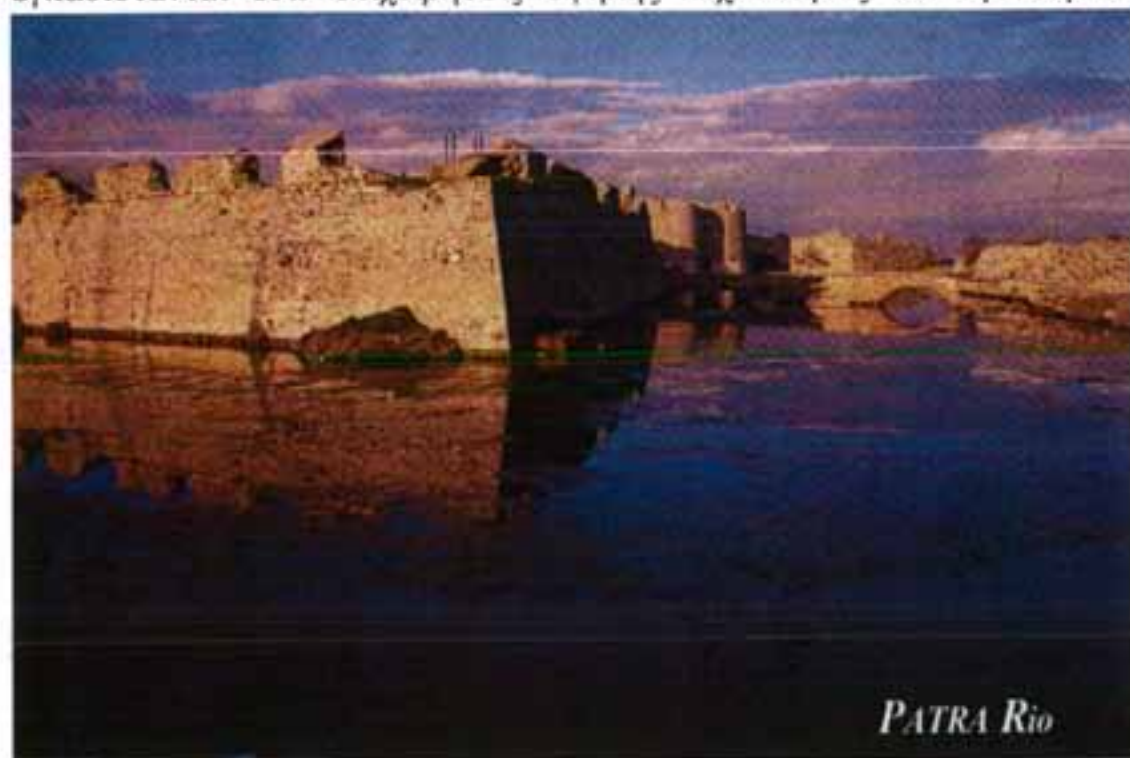
Η Επίδαυρος είναι μια από τις φημισμένες αρχαίες ελληνικές πόλεις. Η Επίδαυρος ήταν το ιερό του Ασκληπιού, θεού της ιατρικής. Το θέατρο της Επιδαύρου (του 3^{ου} αιώνα) είναι ένα από τα πιο καλά διατηρημένα κλασικά ελληνικά μνημεία, φημισμένο για την αξιοθαύμαστη ακουστική του. Το Φεστιβάλ της Επιδαύρου λαμβάνει χώρα κάθε χρόνο τον Ιούλιο και τον Αύγουστο.

Εκτός όμως από τα φημισμένα αυτά μέρη (Αρχαία Ολυμπία, Δελφοί, Επίδαυρος) μπορεί κανείς με έδρα την Πάτρα να διενεργήσει αρκετές αποδράσεις μέσα στο νομό Αχαΐας.

ΔΗΜΟΣ ΡΙΟΥ

Το φετινό καλοκαίρι είναι το πρώτο που το Ρίο αλλάζει εντελώς μορφή και χρήσεις, ενώ οι εκτιμήσεις κάνουν λόγο για πληθυσμιακή,

τουριστική και οικονομική «έκρηξη» τα επόμενα χρόνια, λόγω της ολοκλήρωσης του έργου της Ζεύξης Ρίου – Αντιρρίου. Ο δήμος βρίσκεται βόρεια και συνορεύει με την Πάτρα και από εδώ αναχωρούν τα ferry boat της γραμμής Ρίου – Αντιρρίου. Έδρα του είναι το Ρίο και αποτελείται από τα δημοτικά διαμερίσματα Αγίου Βασιλείου, Ακταίου, Άνω Καστριτσίου, Αραχωβιτικών, Αργυράς, Δρεπάνου, Κάτω Καστριτσίου, Πιτίτσας, Πλατανίου, Ρίου, Σελλών και Ψαθοπύργου. Στο Ρίο εδρεύει το Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο και το Πανεπιστήμιο Πατρών, ενώ η περιοχή εξελίσσεται σε κέντρο καινοτομίας αφού εγκαθίστανται εδώ επιχειρήσεις υψηλής τεχνολογίας και ερευνητικά

PATRA Rio

προγράμματα. Όλες οι παραλίες του δήμου (Ρίο, Αγ. Βασίλειος, Αραχωβίτικα, Δρέπανο, Ψαθόπυργος, Ροδινή) είναι από τις πλέον πολυσύχναστες της Αχαΐας και από τις πλέον αξιοποιημένες. Πάμπολλες οι επιλογές διασκέδασης. Μπορείτε να απολαύσετε τον καφέ ή το ποτό σας σε κάποιο από τα cool παραλιακά μπαράκια ή να ξεφαντώσετε στα κλαμπ. Όσο για φαγητό, επιλέξτε τι θέλετε. Βουνό ή θάλασσα, μεζέδες ή σπεσιαλιτέ σε πολυτελή εστιατόρια. Υπέροχο είναι το μεσαιωνικό

κάστρο του Ρίου, κτίσμα του 1499. Στα Αραχωβίτικα υπάρχει, ιαματική πηγή με χλωρονατριούχο νερό, στο Δρέπανο επιδοθείτε στο σέρφινγκ, στον Ψαθόπυργο απολαύστε το γραφικό τοπίο με τα ψαροκάικα, στα Σελλά δοκιμάστε τις γεύσεις των παραδοσιακών ταβερνών, ενώ στο Καστρίτσι θαυμάστε τη θέα και δοκιμάστε τα κεράσια του. Στο Πλατάνι σώζεται ο τρίκογχος ναός του Αγίου Νικολάου (11^{ος} αι.) από τους ελάχιστους αυτού του ρυθμού που διασώζονται στην Αχαΐα. Στην Πιτίτσα βρίσκεται η Μονή Ελεούσας. Ιδρύθηκε πριν από την άλωση της Πόλης και ανακαινίστηκε το 19^ο αι. Σήμερα είναι γυναικεία μονή.

ΔΗΜΟΣ ΕΡΙΝΕΟΥ

Ο Δήμος Ερινεού έχει πάρει το όνομά του από τον όρμο που χρησίμευε ως λιμάνι στην αρχαία πόλη Ρύπες. Ο δήμος αποτελείται από τα δημοτικά διαμερίσματα Ερινεού, Αραβωνίτσης, Δαμακινίου και Σαλμενίκου. Οι Καμάρες είναι κτισμένες στη θέση όπου βρίσκονταν οι αρχαίες Ρύπες εξ' ου και οι αρχαίοι τάφοι, τα θεμέλια αρχαίων κτισμάτων και τα νομίσματα που έχουν ανακαλυφθεί. Ένα από τα σημαντικότερα ευρήματα, είναι τα λείψανα ενός μεγαλοπρεπούς λουτρού με υπέροχα ψηφιδωτά και θολωτά κτίρια κάτω και μέσα από τα οποία περνούσε νερό μέσω αφιδωτών θόλων. Πιθανολογείται ότι οι Καμάρες πήραν το όνομά τους από αυτούς τους θόλους. Δίπλα από τα λουτρά βρίσκονται και μαρμάρινες κολώνες, βάσεις και κυανόκρανα ιωνικού ρυθμού. Αξίζει να επισκεφθείτε και το κάστρο του διαμερίσματος Σαλμενίκου, το οποίο έκτισαν το 1300 οι Φράγκοι, σε απόκρημνο βράχο και ύψος 230 μέτρων. Ο θρύλος λέει ότι τη βασιλοπούλα του κάστρου της Ωριάς στο Άνω Σαλμενίκο τη σκότωσε ένας προδότης για να κατακτήσει το κάστρο της και είναι θαμμένη στο βάθος της ρεματιάς. Το

Λαμπίρι, η έδρα του δήμου Ερινεού, είναι γραφικό παραθαλάσσιο τουριστικό θέρετρο με κάμπινγκ, ψαροταβέρνες, καφετέριες, μπαρ και ενοικιαζόμενα δωμάτια. Λίγο ανατολικότερα του Λαμπιρίου βρίσκεται η Ζήρια, ένα όμορφο χωριό που παράγει λάδι, πορτοκάλια, λεμόνια, σταφίδα και κρασί. Επιδιώξτε να δοκιμάσετε παραδοσιακούς μεζέδες από ντόπια κρέατα. Στα αξιοθέατα του δήμου περιλαμβάνεται καταφύγιο στο Δαμακίни, πολλά ιστορικά γεφύρια στο Άνω Σαλμενίκο και ο παλιός σιδηροδρομικός σταθμός στον Νέο Ερινεό.

ΔΗΜΟΣ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Δήμος κατεξοχήν τουριστικός με χιλιάδες πιστούς παραθεριστές και επισκέπτες που επιλέγουν τα παραθαλάσσια χωριά του όχι μόνο για σύντομες αποδράσεις, αλλά και για πολυήμερες διακοπές. Λόγγος, Σελιανίτικα, Άκολη είναι τα πλέον δημοφιλή παραθεριστικά θέρετρα του δήμου Συμπολιτείας που συνδυάζουν τα πεντακάθαρα νερά και τις υπέροχες παραλίες με την έντονη ζωή. Σας περιμένουν ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια, εστιατόρια, καφετέριες, και μπάρακια κυριολεκτικά δίπλα στο κύμα και υποδομές για θαλάσσια σπορ. Στα Σελιανίτικα υπάρχει και θερινός κινηματογράφος. Ο δήμος Συμπολιτείας αποτελείται από τα δημοτικά διαμερίσματα: Ροδοδάφνης, Αγίου Κωνσταντίνου, Άλσους, Βερίνου, Γκραίκα, Γρηγόρι, Δημητρόπουλου, Δουκανείκων, Κρήνης, Λάκκας, Λόγγου, Μάγειρα, Μυρόβρυσης, Νεραντζιών, Σελιανιτικών και Τούμπα. Η Συμπολιτεία έχει και όμορφα ορεινά χωριά. Στο Βερίνο υπάρχει το Μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου που ιδρύθηκε τον 14^ο αιώνα και σήμερα εγκαταβιούν είκοσι μοναχές. Από το χωριό Κρήνη αρχίζουν όμορφες ορεινές διαδρομές στο Παναχαϊκό με προορισμό τους κατάφυτους οικισμούς Ρακίτα και

Μικρόνι. Κι αν έχετε διάθεση να κάνετε ειδικές διαδρομές από τα ορεινά του δήμου Συμπολιτείας, ακολουθώντας τους χωματόδρομους του Παναχαϊκού φτάνετε στα Καλάβρυτα και το Δήμο Φαρρών.

ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΙΟΥ

Δεύτερος σε πληθυσμό δήμος της Αχαΐας είναι το Αίγιο, με πρωτεύουσα την πόλη του Αιγίου. Αποτελείται από τα δημοτικά διαμερίσματα Αιγίου, Βαλιμιτικών, Δαφνών, Διγελιωτικών, Κουλούρας, Κούμαρη, Κουνινάς, Μαυρικού, Μελισσίων, Παρασκευής, Πτέρης, Σελινούντα, Τέμενης και Χατζή. Η πόλη του Αιγίου είναι χτισμένη αμφιθεατρικά και προσφέρει απaráμιλλη θέα στον κόλπο του Κορινθιακού. Στην ίδια ακριβώς θέση βρισκόταν και η αρχαία πόλη που αναφέρεται στον Όμηρο. Η αρχαιολογική σκαπάνη έχει φέρει στο φως αρκετά κτερίσματα από τάφους που εντοπίστηκαν πλησίον του δημοτικού γυμναστηρίου του Αιγίου. Οι πρόποδες του Χελμού και του Παναχαϊκού Όρους και οι ποταμοί Σελινούντας και Μεγανίτης είναι τα φυσικά όρια της περιοχής. Ο επισκέπτης μπορεί να δει από κοντά τη δημοτική αγορά, που σήμερα φιλοξενείται το μουσείο του Αιγίου και το Μέγαρο Παναγιωτόπουλου, δύο αντιπροσωπευτικά νεοκλασικά κτίσματα. Η πλατεία Υψηλών Αλωνίων του Αιγίου, μια από τις πλέον γνωστές πλατείες στη χώρα, προσφέρει πανοραμική θέα προς τη Στερεά Ελλάδα και είναι σημείο αναφοράς για κοσμικές συναντήσεις ιδίως τους καλοκαιρινούς μήνες που τα καφέ, περιμετρικά της πλατείας, κατακλύζονται από κόσμο. Σημαντικό αξιοθέατο, αλλά και τόπος δροσιάς ακόμη και στις μεγάλες ζέστες είναι ο πλάτανος του Πανσανία και οι δώδεκα βρύσες στο λιμάνι του Αιγίου. Τα θρησκευτικά αξιοθέατα του δήμου Αιγίου είναι ο Ι.Ν. της Παναγίας της Τρυπητής, καθώς και οι

ναοί της Φανερωμένης και των Εισοδίων της Θεοτόκου, σε σχέδια του αρχιτέκτονα Ερνέστου Τσίλερ. Η Κουνινά έχει να επιδείξει την ιστορική μονή Κοιμήσεως της Θεοτόκου ενώ στα Διγελιώτικα και την Τέμενη οι ομορφιές της φύσης εναλλάσσονται διαρκώς, γι' αυτό και η περιήγηση είναι ιδιαίτερα ευχάριστη και ενδιαφέρουσα. Το τοπίο συνδυάζει τα καταπράσινα περιβόλια με τις λεμονιές και τις πορτοκαλιές και τις γραφικές παραλίες. Στη Μονή Ταξιαρχών (15 χλμ. από το Αίγιο) δοκιμάστε τη ροδοζάχαρη που παρασκευάζουν οι μοναχοί με παραδοσιακή συνταγή και τριαντάφυλλα από τους ροδώνες του μοναστηριού. Ο υδροβιότοπος της Αλυκής στην ανατολική ακτή του Αιγίου, τόπος μοναδικού οικολογικού ενδιαφέροντος είναι καταφύγιο άγριων πτηνών που φτάνουν στην περιοχή ανά εποχή.

ΔΗΜΟΣ ΔΙΑΚΟΠΤΟΥ

Το βουνό και η θάλασσα συνδυάζονται ιδανικά στον δήμο Διακοπτού. Οι παραλίες έχουν τον πρώτο λόγο και τα πεντακάθαρα νερά τους προσελκύουν χιλιάδες επισκέπτες, ενώ δεν θα σας αφήσουν αδιάφορους οι ορεινές ομορφιές της περιοχής. Ο δήμος Διακοπτού αποτελείται από τα δημοτικά διαμερίσματα Άνω Διακοπτού, Διακοπτού, Ελαιώνος, Ελίκης, Ζαχλωριτικών, Καθολικού, Κερυνείας, Μαμουσιάς, Νικολεϊκών, Ριζόμυλου, Ροδιάς και Τράπεζας. Η έδρα του δήμου είναι το Διακοπτό. Εκεί βρίσκεται η προτομή του αξέχαστου κωμικού Διονύσιου Παπαγιαννόπουλου, ο οποίος καταγόταν από την περιοχή. Τα σπίτια της κωμόπολης διαθέτουν στην πλειονότητά τους κήπους, περιβόλια με πορτοκαλιές και λεμονιές, που κατά την ανθοφορία τους απλώνουν το άρωμά τους σε όλη την περιοχή. Η παραλιακή ζώνη ελκύει πολλούς

επισκέπτες και μπορεί να φιλοξενήσει πολύ περισσότερους, αφού λειτουργούν ταβέρνες, καφέ και ξενοδοχεία.

Ένα από τα πιο σημαντικά αξιοθέατα του δήμου Διακοπτού είναι ο Οδοντωτός Σιδηρόδρομος, ο οποίος ξεκινά από το Διακοπτό, ακολουθεί μια εκπληκτική διαδρομή 22 χιλιομέτρων, διασχίζει το περίφημο φαράγγι του Βουραϊκού και φτάνει στα Καλάβρυτα σε 70 λεπτά. Στην πλατεία του Διακοπτού βρίσκεται ο παλιός σταθμός όπου φυλάσσεται η παλαιά ατμομηχανή του οδοντωτού, ο θρυλικός «Μουντζούρης».

ΔΗΜΟΣ ΑΚΡΑΤΑΣ

Ο δήμος Ακράτας απλώνεται από το όρος Χελμός ως τις ακτές του Κορινθιακού. Αποτελείται από τα δημοτικά διαμερίσματα Ακράτας, Νωνάκριδος, Αμπέλου, Βαλιμής, Βουτσίου, Καλαμιάς, Παραλίας Πλατάνου και Πλατάνου. Τα παραλιακά και ορεινά θέρετρα της Ακράτας είναι υπέροχα με πλέον δημοφιλές τη Ζαρούχλα, η οποία αποτελεί αγαπημένο προορισμό για πολλούς λάτρεις του βουνού. Μην παραλείψετε να πάτε στη λίμνη Τσιβλού, όπου το τοπίο ξεχωρίζει και προσφέρει απaráμιλλη φυσική ομορφιά. Η Μυθολογία «προίκισε» το δήμο Ακράτας με τα Ύδατα της Στυγός που «αποκαλύπτουν» στους επισκέπτες τα μυστικά των θεών του Ολύμπου. Ασυναγώνιστη είναι και η φυσική ομορφιά του φαραγγιού του ποταμού Κράθι. Τα τελευταία χρόνια έχουν αναπτυχθεί αξιόλογες τουριστικές υποδομές, με ξενοδοχεία, κάμπινγκ, εστιατόρια και καφέ. Δεν είναι μόνο οι υπέροχες παραλίες και η εκπληκτική ομορφιά του βουνού που θα σας κατακτήσουν. Ο δήμος Ακράτας διαθέτει αξιοθέατα όπως η Ιερή Μονή της Αγίας Τριάδας με τις θαυμάσιες τοιχογραφίες, το χειρόγραφο του Ευαγγελίου και τα κελιά των μοναχών που είναι κτισμένα στη θέση αρχαίων ερειπίων.

ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΕΪΡΑΣ

Γραφικά χωριά, παραλίες, βουνά, περιβόλια και δάση συνθέτουν το σκηνικό του δήμου Αιγείρας που βρίσκεται στις όχθες του ποταμού Κριού. Ο Κορινθιακός Κόλπος βρέχει τα βόρεια άκρα του, σχηματίζοντας μια εξαιρετική παραλία, την παραλία της Αιγείρας. Η ανάβαση στο όρος Εβροστίνα, σε υψόμετρο 1.164 μέτρων, υπόσχεται αξέχαστη θέα. Ο δήμος Αιγείρας αποτελείται από τα δημοτικά διαμερίσματα: Αιγείρας, που είναι και η έδρα του (στην παραλιακή ζώνη), Αιγών, Βελάς, Εξοχής (το ορεινότερο σημείο του δήμου), Μοναστηριού, Οάσεως, Περιθωρίου, Σελιάνας, Συνεβρού, Αμπελοκήπων και Χρυσανθίου. Αξίζει να δείτε το αρχαίο λιμάνι, τον παλιό σιδηροδρομικό σταθμό του Ο.Σ.Ε., τα παραδοσιακά σπίτια, τον αρχαιολογικό χώρο της Αρχαίας Αιγείρας (4^{ος} αι. π.Χ.), τον κάθετο βράχο της Εβροστίνας, τον παραδοσιακό νερόμυλο και τις πέντε γραφικές εκκλησίες. Και βέβαια, χαρείτε τις ειδυλλιακές ακρογιαλιές.

ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΑΛΙΑΣ

Η παλιά αίγλη του δήμου Παραλίας, ο οποίος άλλοτε αποτελούσε παραθεριστικό θέρετρο των μεγαλοαστών που δραστηριοποιούνταν στο εμπόριο και τη βιομηχανία της Πάτρας, αποδεικνύεται από τα αρχοντικά και τις εξοχικές κατοικίες που διασώζονται στον παραλιακό δρόμο, ιδίως στη θέση «Εγγλέζικα». Θα σας γοητεύσει το υπέροχο ηλιοβασίλεμα και το ειδυλλιακό τοπίο. Ο δήμος Παραλίας αποτελείται από τα δημοτικά διαμερίσματα Μιντιλογλίου, Παραλίας και Ροϊτικών. Έδρα του είναι ο οικισμός Παραλία που μαζί με τα Ροϊτικά είναι τα παραλιακά διαμερίσματα του δήμου. Το Μιντιλόγλι είναι κτισμένο αμφιθεατρικά σε

ύψωμα, προσφέροντας καταπληκτική θέα στον Πατραϊκό κόλπο και τα βουνά της Στερεάς Ελλάδας. Καλλιέργειες με αμπέλια και λιόδενδρα απλώνονται στις πλαγιές πίσω από το Μιντιλόγλι και σε κοντινή απόσταση από το χωριό βρίσκονται τα μοναστήρια της Μεταμόρφωσης και της Αναλήψεως που κτίστηκε πριν το 699 και ανακαινίστηκε το 1703. Στην κοσμοπολίτικη παραλιακή ζώνη του δήμου θα βρείτε αρκετές ψησταριές, εστιατόρια και κλαμπ.

ΔΗΜΟΣ ΒΡΑΧΝΕΪΚΩΝ

Η ειδυλλιακή θερινή απόδραση των Πατρινών και των κατοίκων της ευρύτερης περιοχής γίνεται στον δήμο Βραχνεϊκών που απέχει λιγότερα από 15 χιλιόμετρα από την Πάτρα. Συνδυάζει τη γραφικότητα της παραλίας και τη γαλήνη της θάλασσας με τη ζωντάνια που δημιουργούν οι ψαροταβέρνες, τα εξοχικά κέντρα, τα πολυάριθμα μπαρ και καφέ. Τα Βραχνεϊκά πήραν το όνομά τους από το χωριό Βραχί Καλαβρύτων, οι κάτοικοι του οποίου δημιούργησαν τον πρώτο οικισμό το 1850. Τα Βραχνεϊκά είναι η έδρα του δήμου, ο οποίος αποτελείται από τα δημοτικά διαμερίσματα Βραχνεϊκών, Θεριανού, Καμινίων, Μονοδενδρίου και Τσουκαλεϊκών. Την ιστορικότητα της περιοχής μαρτυρούν μυκηναϊκοί τάφοι και ευρήματα ρωμαϊκών χρόνων. Το δημαρχείο στεγάζεται στο ανακαινισμένο πλέον κτίριο του παλαιού Σιδηροδρομικού Σταθμού που αξίζει να δείτε, όπως επίσης την έπαυλη του γαιοκτήμονα Σωτηριάδη που βρίσκεται στην παραλιακή οδό. Τα Καμίνια, που χτίστηκαν από τους κατοίκους της Ζαρούχλας (βρίσκεται στον σημερινό δήμο Ακράτας), είναι πασίγνωστα για τα εργαστήρια τουβλοποιίας και κεραμοποιίας. Η περιοχή έχει παράδοση στην κεραμική

από το 1816. Οι τοπικές καλλιέργειες επικεντρώνονται στα εσπεριδοειδή, αμπέλια, ελιές και κηπευτικά.

ΔΗΜΟΣ ΔΥΜΗΣ

Δεν είναι συμπτωματικό το γεγονός ότι ο δήμος Δύμης τα τελευταία χρόνια γνωρίζει σημαντική τουριστική άνθιση, συγκεντρώνοντας χιλιάδες ξένους τουρίστες, κυρίως από τη Δυτική και την Ανατολική Ευρώπη. Οι υπέροχες παραλίες του δήμου (Αλυκές, Νιφορέϊκα, Κάτω Αχαΐα, Αλισσός), που καλύπτουν μια έκταση τεσσάρων χιλιομέτρων έχουν αξιοποιηθεί με τη δημιουργία σύγχρονων ξενοδοχειακών υποδομών και την ανάπτυξη τουριστικών υπηρεσιών. Δήμος κατεξοχήν πεδινός αποτελείται από τα δημοτικά διαμερίσματα Αγιοβλασιτικών, Αλισσού, Άνω Αχαΐας, Ελαιοχωρίου, Κάτω Αλισσού, Νιφορεϊκών και Πετροχωρίου. Η έδρα του, είναι η Κάτω Αχαΐα. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν και τα αρχαιολογικά ευρήματα καθώς οι ανασκαφές έχουν αναδείξει «λείψανα» της ελληνιστικής περιόδου, τείχος και θεμέλια κτιρίων, τμήμα νεκροταφείου στην έξοδο της Κάτω Αχαΐας πήλινα αγγεία, δάπεδα οικιών με ψηφίδες, αγωγούς νερού και αργυρά νομίσματα. Πλούσια είναι η βυζαντινή παράδοση καθώς στο δήμο είναι διάσπαρτα θρησκευτικά μνημεία, όπως οι ναοί Μεταμόρφωσης Σωτήρος στα Αγιοβλασίτικα, Κοιμήσεως της Θεοτόκου στην Άνω Αχαΐα, Αγίου Γεωργίου στην Καμενίτσα, Αγίου Λουκά με υπολείμματα τοιχογραφιών του 18^{ου} αιώνα και Αγίου Δημητρίου Μπάδα στο Πετροχώρι. Κοντά στον τελευταίο ναό που κατασκευάστηκε τον 12^ο αιώνα και ανακαινίστηκε το 1750 υπάρχει σπήλαιο και παλαιό ναΐδριο. Εντός αυτού, κατά την παράδοση λειτουργούσε κρυφό σχολειό.

ΔΗΜΟΣ ΜΟΒΡΗΣ

Περιοχή της Δυτικής Αχαΐας με σημαντική δραστηριότητα στον πρωτογενή τομέα, φημίζεται για τα κτηνοτροφικά προϊόντα, τις πατάτες, τις ελιές, τα αμπέλια της και τα κηπευτικά προϊόντα, με τα οποία τροφοδοτούνται οι αγορές της Πάτρας, της Αθήνας και όλης της χώρας. Οι κάτοικοι της Μόβρης είναι προσανατολισμένοι σχεδόν αποκλειστικά στην αγροτική παραγωγή, γι' αυτό και ως τώρα δεν είχαν αξιοποιήσει τουριστικά τον τόπο τους. Τα τελευταία χρόνια στη Μόβρη αρχίζει να αναπτύσσεται και ο δευτερογενής τομέας με τη δημιουργία παραγωγικών μονάδων επεξεργασίας και τυποποίησης αγροτικών προϊόντων που καλλιεργούνται στις εκτάσεις της. Ο δήμος Μόβρης συνορεύει βόρεια και ανατολικά με τον δήμο Δύμης. Βόρεια βρέχεται από τον Πατραϊκό κόλπο και δυτικά και νότια συνορεύει με τον δήμο Λαρισσού και ανατολικά με τον δήμο Ωλενίας. Βρίσκεται σε απόσταση 30 χιλιομέτρων από την Πάτρα και μπορείτε να φτάσετε εκεί μέσω της Ν.Ε.Ο. Πατρών – Πύργου. Το όρος Μόβρη προσφέρεται για την ανάπτυξη του μηχανοκίνητου αθλητισμού (4 X 4 ή Εντούρο) αλλά και για πεζοπορία. Για θαλάσσιο αθλητισμό και κολύμπι προσφέρονται οι παραλίες του Καλαμακίου.

ΔΗΜΟΣ ΛΑΡΙΣΣΟΥ

Έδρα του δήμου είναι το Λάλπα, που απέχει από την Πάτρα 38 χλμ. Μεγάλα επίσης οικιστικά κέντρα που διαθέτουν σημαντική αγροτική, εμπορική και τουριστική κίνηση είναι το Μετόχι, ο Άραξος, η Λακκόπετρα, το Βουπράσιο, ο Απιδεώνας, ο Ριόλος, το Καγκάδι, ο Πέτας, η Ματαράγκα, τα Κεφαλέϊκα, ο Άγιος Κωνσταντίνος, τα Σπάτα,

τα Τζαμείκα, το Μιχόϊ, ο Κάνδαλος και οι Βελιτσές. Στο δήμο Λαρισσού βρίσκεται το αεροδρόμιο του Αράξου, το οποίο υποδέχεται κάθε χρόνο τους χιλιάδες Ευρωπαίους τουρίστες που έρχονται για διακοπές στη Δυτική Πελοπόννησο. Ο δήμος Λαρισσού (εκ του ποταμού που φέρεται ότι ήπιε νερό ο Ηρακλής) είναι ένας τόπος για τον οποίο η φύση αποδείχθηκε ιδιαίτερα γενναιόδωρη. Διαθέτει μοναδικές φυσικές ομορφιές, πλούσια ιστορική και πολιτισμική κληρονομιά, περιορισμένη ανάπτυξη και ηρεμία. Αποτελεί έτσι φιλόξενο καταφύγιο για εκείνους που αναζητούν την ξεκούραστη πνοή της θάλασσας.

ΔΑΣΟΣ ΣΤΡΟΦΥΛΙΑΣ – ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΚΟΤΥΧΙ

Είναι ένα σύμπλεγμα βιοτόπων με διεθνή αξία. Οι υγροβιότοποι της περιοχής αποτελούν αναντικατάστατο καταφύγιο για χιλιάδες υδρόβια πουλιά που φτάνουν εκεί για να ξεχειμωνιάσουν. Παράλληλα οι άνθρωποι της περιοχής αξιοποιούν εδώ και αιώνες το Κοτύχι, τον Πρόκοπο και τη λιμνοθάλασσα Πάπα ως φυσικά ιχθυοτροφεία για κέφαλους, λαβράκια, τσιπούρες και χέλια. Οι μικροί ποταμοί και χείμαρροι, οι αμμώδεις παραλίες, οι αμμόλιθες και τα λιβάδια συνυπάρχουν με το καταπληκτικό δάσος της Στροφυλιάς που απλώνεται σε 20.000 στρέμματα γης και στο οποίο εδώ και αιώνες κυριαρχούν το χαλέπιο πεύκο, η κουκουναριά και η βελανιδιά που φτάνει μέχρι τους πρόποδες του μικρού ασβεστολιθικού όγκου των Μαύρων Βουνών με τις βραχώδεις πλαγιές. Αυτή η λουρίδα γης που προσφέρει καλές συνθήκες διαβίωσης στα φυτά και τα ζώα, ενώ στον άνθρωπο ευκαιρίες για δραστηριότητες επιστημονικές, εκπαιδευτικές, ψυχαγωγικές αλλά και παραγωγικές είναι χώρος που ο άνθρωπος οφείλει να σέβεται και να αναζητά τρόπους για την αρμονική συμβίωσή του με αυτόν.

ΤΕΙΧΟΣ ΔΥΜΑΙΩΝ

Κοντά στον Άραξο ορθώνεται πάνω σε ένα χαμηλό λόφο (Μαύρα Βουνά) ένα από τα αρχαιότερα τείχη του νομού μας, το τείχος Δυμαίων. Το τείχος διατηρείται σε καλή κατάσταση και σήμερα εκτελούνται έργα ανάδειξης και αξιοποίησής του. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του περίφημου τείχους είναι το τεράστιο μέγεθος των απελέκτων και ακανόνιστων λίθων (κυκλώπειο τείχος) από τους οποίους είναι κατασκευασμένο καθώς και το μεγάλο πάχος (περίπου 5 μ.) και ύψος (13 μ.).

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΤΟ ΦΙΛΟΚΑΛΗ

Από την εποχή της Ενετοκρατίας χρονολογείται το σωζόμενο σήμερα καθολικό της παλαιάς μονής που είναι κτισμένη στη Δυτική πλευρά του όρους Μόβρη, 5 χλμ. από το χωριό Ριόλο. Εορτάζει στις 8 Σεπτεμβρίου.

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΠΑΤΑ

Με αφορμή την εύρεση θαυματουργής εικόνας, που η παράδοση την τοποθετεί στα χρόνια της εικονομαχίας, χτίστηκε μικρό εκκλησάκι για τους προσκυνητές (αρχές του 19^{ου} αιώνα) το οποίο σήμερα έχει μεταβληθεί σε μια μοναστική κοινότητα με πολλαπλή φιλανθρωπική δραστηριότητα (ορφανοτροφείο κ.λ.π.), κέντρο λατρείας για τους Αχαιούς και Ηλείους. Βρίσκεται σε μια μαγευτική τοποθεσία ανάμεσα στις καταπράσινες κορυφές Αϊλιά, Ρουπακιά και Γαρίζα. Εορτάζει στις 10 Μαΐου.

ΠΑΡΑΛΙΕΣ

Η ολόφωτη και εξωτική αμμουδιά της Καλόγριας που πήρε το όνομά της από την ύπαρξη των μοναχών της αρχιεπισκοπικής βαρωνείας των Πατρών, στην οποία ανήκε η περιοχή, αξιολογείται ως μια από τις ωραιότερες παραλίες της Ελλάδας. Παραλία βραβευμένη με Γαλάζια Σημαία. Εκπληκτική και η παραλία Γιανισκάρι ανάμεσα στα βραχώδη ακρωτήρια. Η πεντακάθαρη παραλία της Λακκόπετρας είναι μια θαυμάσια φαρδιά παραλία με άμμο και βότσαλο. Ένας τεχνητός κυματοθραύστης βοηθά αποτελεσματικά στη βελτίωση της αμμώδους παραλίας και την προστασία από τα κύματα του ανοικτού Ιονίου. Η παραλία Μαύρη Μύτη είναι η τελευταία παραλία πριν το ακρωτήριο του Αράξου. Πεντακάθαρα νερά, αμμώδης εκτεταμένη παραλία, σε συνέχεια ενός όμορφου υδροβιότοπου χωρίς ασφαλτοστρωμένο δρόμο και επομένως ήσυχη και ερημική. Η Ιονική Ακτή είναι η φυσική συνέχεια της παραλίας της Λακκόπετρας προς τα ανατολικά. Στον δήμο Λαρισσού βρίσκονται μερικά από τα καλύτερα ξενοδοχεία της Πελοποννήσου. Υπάρχει επίσης κέντρο δραστηριοτήτων με οργάνωση για κωπηλασία σε λίμνη, ιππασία, ποδηλασία, πεζοπορία, ορειβασία, αναρρίχηση, τοξοβολία κ.λ.π. Η περιοχή παράγει αγνά γεωργικά και παραδοσιακά προϊόντα χάρις στα οποία μπορεί κανείς να απολαύσει ξεχασμένες φυσικές γεύσεις και νόστιμα φαγητά.

ΔΗΜΟΣ ΩΛΕΝΙΑΣ

Η αρχαία πόλη Ωλενος καλύφθηκε από θάλασσα, έδωσε όμως το όνομά της στον σημερινό δήμο Ωλενίας, που βρίσκεται περίπου 20

χιλιόμετρα νοτιοδυτικά της Πάτρας. Η Ωλενία γνωρίζει σημαντική ανάπτυξη, λόγω της βιομηχανικής περιοχής Πατρών που βρίσκεται στα διοικητικά της όρια. Τα ενδιαφέροντα ευρήματα των ανασκαφών και τα ερείπια μεσαιωνικών κτισμάτων παραπέμπουν στην ιστορία της περιοχής. Ο δήμος Ωλενίας έχει έδρα τα Λουσικά και αποτελείται από τα δημοτικά διαμερίσματα Αγίου Νικολάου, Κράλι, Αγίου Στεφάνου, Άνω Σουδενείκων, Άρλας, Αχαϊκού, Λουσικών, Μιτοπόλεως, Πορτών, Σανταμερίου, Φλόκα, Φωσταίνης, Χαϊκαλίου, Χαραυγής και από τους συνοικισμούς Γαλανείικα, Γκανείικα, Κάτω Μαζαράκι της κοινότητας Μαζαρακίου. Η Ωλενία δεν βρέχεται από θάλασσα και τα εδάφη της είναι πεδινά και ημιορεινά. Το Γυφτόκαστρο στην Άρλα θεωρείται το καλύτερο διατηρημένο μεσαιωνικό κάστρο της Αχαΐας, ενώ στη θέση Πόρτες γίνονται συστηματικές αρχαιολογικές ανασκαφές. Στη Μιτόπολη σώζονται τμήματα οχυρών και στη Νεραϊδότρυπα «μαρτυρίες» παλαιών χωριών. Πρόσφατα επίσης στα Λουσικά ανακαλύφθηκαν οστά ελέφαντα της προϊστορικής περιόδου. Η ιστορική μονή της Μαρίτσας που χτίστηκε τον 18^ο αιώνα βρίσκεται πέντε χιλιόμετρα μετά το Σανταμέρι. Εορτάζει στις 17 Ιουλίου, εορτή της Αγ. Μαρίας και συρρέουν εκεί προσκυνητές από πολλά μέρη της Αχαΐας. Οι ανεμοπτεριστές μπορούν να ασχοληθούν με το σπορ στις πλαγιές του όρους Σκόλις που αποτελεί ιδανικό και φημισμένο σε όλη την Ελλάδα τόπο συνάντησης όσων επιδίδονται στον ανεμοπτερισμό και στα σπορ βουνού.

ΔΗΜΟΣ ΜΕΣΣΑΤΙΔΟΣ

Το όνομα της Μεσσάτιδος είναι ταυτισμένο με τη γέννηση της αρχαίας Πάτρας, αφού μαζί με την Αρόη και την Άνθεια αποτελούσαν τους τρεις συνοικισμούς από τους οποίους δημιουργήθηκε η πόλη, όπως

αναφέρει ο Πausanías. Η Μεσσάτιδα ήταν γεμάτη αμπέλια και οι κάτοικοι έκαναν ιδιαίτερη λατρεία στον θεό Διόνυσο. Κάτι ανάλογο συμβαίνει και σήμερα, αφού στο Πετρωτό της Μεσσάτιδος είναι εγκατεστημένη από το 1861, η οινοποιία «Achaia Clauss» που παράγει το περίφημο κρασί Μαυροδάφνη. Ο δήμος Μεσσάτιδος βρίσκεται νοτιοανατολικά της Πάτρας και αποτελείται από τα δημοτικά διαμερίσματα Αγίου Νικολάου, Καλλιθέας, Κρήνης, Κρυσταλλόβρυσης, Οβρυάς, Πετρωτού και Σαραβαλίου. Έδρα του είναι η Οβρυά. Στο Σαραβάλι σώζονται ερείπια φρουρίου που λέγεται ότι συντελούσε στην άμυνα της ευρύτερης περιοχής των Πατρών. Στο Πετρωτό υπάρχουν αρχαιολογικά ευρήματα της μυκηναϊκής εποχής και ένας τάφος του 15^{ου} αι. π.Χ. Η μονή Ομπλού που χρονολογείται από τον 14^ο αιώνα και είναι αφιερωμένη στην «Ομπίλ Παναγιά» (όπως έλεγαν οι Αλβανόφωνοι τη «Γλυκιά Παναγιά»), συγκεντρώνει αρκετούς επισκέπτες και προσκυνητές και γιορτάζει στις 21 Νοεμβρίου. Η πολιτιστική κληρονομιά της Κρήνης είναι πλούσια και ένα από τα σπουδαιότερα ιστορικά μνημεία είναι το Σιδηρόκαστρο που χτίστηκε από τους Φράγκους.

ΔΗΜΟΣ ΦΑΡΡΩΝ

Ο δήμος Φαρρών αποτελείται από τα δημοτικά διαμερίσματα Βασιλικού, Ελληνικού, Ισώματος, Καλάνιστρας, Καλάνου, Καλουσίου, Καταρράκτου, Κριθαρακίων, Λακκωμάτων, Μιραλίου, Νέου Κομπηγαδίου, Πλατανόβρυσης, Σταροχωρίου, Φαρρών, Χαλανδρίτσας και Χρυσοπηγής. Έδρα του Δήμου είναι η Χαλανδρίτσα. Ο Δήμος Φαρρών που βρίσκεται ΒΔ του όρους Ερύμανθος και διασχίζεται από τον ποταμό Πείρο, είναι ένας από τους μεγαλύτερους σε έκταση Δήμους της Αχαΐας, αλλά και ένας από τους ιστορικότερους, αφού υπήρχε από το

1835 και μέχρι τη διάλυσή του το 1912 περιλάμβανε 35 χωριά. Κατά τη μυκηναϊκή περίοδο (1600 – 1100 π.Χ.) η περιοχή των Φαρρών γνώρισε εξαιρετική ακμή και αίγλη. Στη Χαλανδρίτσα, ανακαλύφθηκε μυκηναϊκός οικισμός, ενώ στη θέση Αχούρια σώζεται ο πύργος του Φράγκικου κάστρου που χτίστηκε γύρω στο 1216. Κοντά στον φράγκικο πύργο σώζεται ο Βυζαντινός Ναός του Αγίου Αθανασίου του 15^{ου} αιώνα. Μεγάλη ιστορική σημασία για την περιοχή έχει ο Ιερός Ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου. Στη Χαλανδρίτσα υπάρχουν αναπαλαιωμένη νεροτριβή και νερόμυλος ο οποίος εσωτερικά διαμορφώθηκε κατάλληλα για να λειτουργεί σαν Μουσείο Λαϊκής Τέχνης. Κάθε χρόνο στο τέλος του καλοκαιριού διοργανώνεται με μεγάλη επιτυχία Έκθεση Γεωργικών Εργαλείων και Μηχανημάτων. Ανάμεσα στα χωριά Καλάνιστρα και Κάλανο συναντάμε την Ιερά Μονή Χρυσοποδαρίτισσας που είναι πολιούχος του Δήμου Φαρρών, ενώ στη Χρυσοπηγή, τον Αγιάνη της Σποδιάνας. Στην Πλατανόβρυση σημεία αναφοράς είναι ο Ναός της Αγίας Παρασκευής, το παρεκκλήσι του οποίου βρίσκεται μέσα σε σπήλαιο, η Μονή Μπαμπιώτη και ο Ναός της Παναγίας της Μέτζαινας. Στις Φαρρές υπάρχει αρχαία Αχαϊκή πόλη. Ο επισκέπτης θα βρεθεί μπροστά σε ένα πλήθος από αρχαιολογικά ευρήματα όπως: Ρωμαϊκό Λουτρό, Τεχνικούς Τύμβους στη Σταρόλακκα και Μυκηναϊκούς Τάφους. Στο Καλούσι μέσα σε καταπράσινο περιβάλλον λειτουργεί το εκτροφείο θηραμάτων, ενώ υπάρχει και διαμορφωμένος βράχος για αναρρίχηση και ανεμοπτερισμό. Ο παραθεριστικός οικισμός Μίχα – Τσαπουρνιά, είναι πνιγμένος κυριολεκτικά στο πράσινο με αιωνόβια δένδρα και έλατα και έλκει χιλιάδες τουρίστες όλο το χρόνο. Στο χωριό Κούμανι που βρίσκεται μέσα στα έλατα, φιλοξενούνται τουρίστες κάθε ηλικίας.

ΔΗΜΟΣ ΤΡΙΤΑΙΑΣ

Μόλις λίγες δεκάδες χιλιόμετρα από την Πάτρα στους πρόποδες του Ερύμανθου που «αγκαλιάζει» με μεγαλοπρέπεια και επιβλητικότητα τον κάμπο της Βουντούχλας, «απλώνονται» τα 14 δημοτικά διαμερίσματα του δήμου Τριταίας (Αγία Βαρβάρα, Αγία Μαρίνα, Αλεποχώρι, Βελιμάχι, Δροσιά, Ερυμάνθεια, Κάλφα, Μάνεσι, Ρουπακιά, Σκιαδά, Σκούρα, Σπαρτιά, Σταυροδρόμι, Χιόνα). Ο δήμος είναι ο τρίτος σε έκταση στο νομό και οι κάτοικοι ασχολούνται κυρίως με την κτηνοτροφία. Η αρχαία Τριταία ήταν μία από τις δώδεκα πόλεις στις οποίες κατοικούσαν οι Αχαιοί, μετά το διωγμό τους από τους Ίωνες (1100 π.Χ.). Το 280 π.Χ. πρωτοστάτησε με τη Δύμη, τις Φαρρές και την Πάτρα στη δημιουργία της Αχαϊκής Συμπολιτείας. Σε όλη την Τριταία έχουν βρεθεί πολλά σημάδια που καταδεικνύουν τον ρόλο που διαδραμάτισε τόσο κατά την αρχαιότητα, όσο και κατά τους νεώτερους χρόνους. Αξίζει να επισκεφθείτε τον αρχαιολογικό χώρο της Αρχαίας Τριταίας, τον παραδοσιακό οικισμό του Αλεποχωρίου, το Βυζαντινό Κάστρο του Δοξαπατρή στο Σκιαδά, την Ιερά Μονή Αγίων Πάντων, που χρονολογείται από τον 18^ο αιώνα, στο Βελιμάχι, τη Μονή Νοτενών, που χτίστηκε το 1530 στο Σκιαδά, τη Μονή Αγίου Ιωάννου Θεολόγου στο Γρεβενό και στους καταρράκτες του ποταμού Τεθρέα και την εγκαταλελειμμένη Μονή των Ταξιαρχών. Η Τριταία προσφέρεται και για ορειβατικές διαδρομές (Σπατιά – Καταρράκτης – Μονή Ταξιαρχών και Καλέντζι – Προφήτης Ηλίας – Ερύμανθος). Αν πάλι είστε από τους ριψοκίνδυνους και προτιμάτε τα «Extreme sports» το Σκιαδοβούνι ενδείκνυται για ανεμοπτερισμό, καθώς διαθέτει πολλά σημεία που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως χώροι απογείωσης με υψόμετρο από 1.100 έως 1.400 μέτρα. Εντυπωσιακά, πολύχρωμα, σταλακτιτικά βράχια συνθέτουν τα αναρριχητικά πεδία Αλεποχωρίου και Σπαρτίας που

προσφέρουν ευχάριστη αναρρίχηση με βαθμό δυσκολίας των διαδρομών από XI έως X. Στα περισσότερα δημοτικά διαμερίσματα της Τριταίας υπάρχουν εστιατόρια, εξοχικά κέντρα, ταβέρνες και ψητοπωλεία, όπου μπορείτε να γευτείτε την παραδοσιακή κουζίνα της περιοχής.

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΛΕΟΝΤΙΟΥ

Ορεινή κοινότητα που προήλθε από τη συγχώνευση των κοινοτήτων Δεμεστίχων και Λεοντίου, καθώς και από το συνοικισμό Άνω Μαζαράκι της Κοινότητας Μαζαρακίου. Έδρα της είναι ο οικισμός Λεόντιο. Στο οροπέδιο της Ρακίτας, στο βορειότερο άκρο του έχει ανακαλυφθεί ναός της Αρτέμιδος, δίπλα στο δρόμο που κατά την αρχαιότητα, συνέδεε το Αίγιο με την Αρκαδία, μέσω Λεοντίου, Καλαβρύτων και Λουσών. Ξεκουραστείτε και καθίστε για φαγητό στα παραδοσιακά καφεπαντοπωλεία της περιοχής, τα οποία λειτουργούν και ως μεζεδοπωλεία – ψητοπωλεία. Αν πάλι θέλετε κάτι πιο οργανωμένο κατευθυνθείτε προς Κεφαλόβρυσσο και Ρακίτα, όπου λειτουργούν ταβέρνες μέσα στο πράσινο και τα τρεχούμενα νερά. Οι κάτοικοι του Λεοντίου ασχολούνται με την κτηνοτροφία, αλλά και με την καλλιέργεια οπωρολαχανικών, σιτηρών, καλαμποκιού και αμπελιών.

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΛΕΝΤΖΙΟΥ

Ορεινό χωριό «σκαρφαλωμένο» στις δυτικές πλαγιές του Ερύμανθου, σε υψόμετρο 950 μέτρων. Τόπος καταγωγής δύο πρωθυπουργών της Ελλάδας του Γεωργίου Παπανδρέου και του Ανδρέα Παπανδρέου. Το Καλέντζι είναι μία από τις δύο κοινότητες της Αχαΐας

που διατηρούν τον αυτοδιοικητικό τους χαρακτήρα. Έχει έδρα τον Άγιο Γεώργιο και συμπεριλαμβάνει τους οικισμούς Αβράμι, Μπαντζέϊκα και Καλέντζι. Κτισμένο αμφιθεατρικά, αγναντεύει την αχαϊκή πεδιάδα, την Ηλεία και την Αιτωλοακαρνανία, ως το Ιόνιο Πέλαγος. Βρίσκεται μέσα στα έλατα και φημίζεται για το πολύ υγιεινό του κλίμα. Το Καλέντζι αναφέρεται για πρώτη φορά στους τούρκικους φορολογικούς καταλόγους του 1461 – '63. Ήταν ένα από τα 24 χωριά που σχημάτισαν το 1836 τον δήμο Τριταίας. Αξίζει να επισκεφθείτε τις τοποθεσίες Τσούκα, Πόρος, Γελαδινό, Μάγειρα, Τούμπι Παναγιάς και Κόκκινη Ράχη. Λίγο κάτω από την κορυφή του Ερύμανθου θα δείτε τον βράχο Γερακούλι, ο οποίος ήταν το φυσικό ρολόι των κατοίκων της ευρύτερης περιοχής. Για να φτάσετε ως εκεί πρέπει να κάνετε πεζοπορία 15 λεπτών από τη θέση Γούρνα όπου θα αφήσετε το αυτοκίνητό σας. Στο κεντρικότερο σημείο του χωριού δεσπόζει ο ανδριάντας του Γεωργίου Παπανδρέου, μπροστά από το μουσείο, που περιλαμβάνει προσωπικά του αντικείμενα. Στο Μουσείο Λαϊκής Τέχνης θα δείτε σπάνια τοπικά αντικείμενα άλλων εποχών. Στα αξιοθέατα του χωριού συγκαταλέγονται η Μονή Αγίου Ιωάννου Θεολόγου στο συνοικισμό Βασιλικού και τα απομεινάρια από μεγαλοπρεπές αρχαίο οικοδόμημα στο νότιο άκρο του Βασιλικού. Το Καλέντζι διαθέτει τουριστικό ξενώνα του Ε.Ο.Τ.

ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ

Τόπος μαρτυρικός, σημαδεμένος από το Ολοκαύτωμα του 1943, ταυτισμένος με την έναρξη της επανάστασης του 1821, διάσπαρτος από μνημεία και συγκινησιακές φορτίσεις. Τα Καλάβρυτα, εκτός από ζωντανό «κεφάλαιο» της ελληνικής ιστορίας, σήμερα αποτελούν σημείο «αιχμής» για τον τουρισμό της Αχαΐας. Και τούτο χάρη στο χιονοδρομικό

Κέντρο του Χελμού, το απaráμιλλης ομορφιάς Φαράγγι του Βουραϊκού και την υπέροχη διαδρομή με τον Οδοντωτό Σιδηρόδρομο από το Διακοπτό. Και αναμφίβολα τα ιστορικά μοναστήρια της Αγίας Λαύρας και του Μεγάλου Σπηλαίου. Ο δήμος Καλαβρύτων αποτελείται από τα δημοτικά διαμερίσματα Καλαβρύτων, Άνω Βλασίας, Άνω Λουσών, Βάλτα, Βιλιβίνης, Γουμένισσας, Δουμενών, Δροσάτου, Καλλιφωνίου, Κανδάλου, Κάτω Βλασίας, Κάτω Ζαχλωρούς, Κάτω Λουσών, Κερπινής, Κέρτεζης, Κορφών, Κούτελης, Κρυονερίου, Λαγοβουνίου, Λαπαναγών, Μανεσίου, Μικρού Ποντιά, Πετσάκων, Πλατανιωτίσσης, Πριολίθου, Προφήτη Ηλία, Ρογών, Σιγουνίου, Σκεπαστού, Τρεχλού και Φλαμπούρων. Σε απόσταση 11 χιλιομέτρων από την πόλη των Καλαβρύτων βρίσκεται το μοναστήρι του Μεγάλου Σπηλαίου, κτισμένο στα βράχια της δυτικής πλευράς του Χελμού. Στο μοναστήρι φυλάσσεται η εικόνα της Παναγίας, έργο του ευαγγελιστή Λουκά, η οποία ανακαλύφθηκε μέσα στο Σπήλαιο. Σε απόσταση έξι χιλιομέτρων από τα Καλάβρυτα θα συναντήσετε τη Μονή της Αγίας Λαύρας. Χρονολογείται από τον 10^ο αιώνα και το 1821 ήταν το ορμητήριο του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα. Στην Αγία Λαύρα, έγινε η ορκωμοσία των αγωνιστών και ο Παλαιών Πατρών Γερμανός ύψωσε το λάβαρο της Επανάστασης. Τα Καλάβρυτα διαθέτουν σύγχρονες τουριστικές μονάδες, δεκάδες ενοικιαζόμενα δωμάτια, εστιατόρια, μπαράκια και καφέ.

ΔΗΜΟΣ ΛΕΥΚΑΣΙΟΥ

Για κανένα λόγο μη χάσετε τη συναρπαστική εμπειρία μιας επίσκεψης στο Σπήλαιο Λιμνών στα Καστριά του δήμου Λευκασίου. Σπάνιας ομορφιάς μοναδικό στον κόσμο σπήλαιο με 13 κλιμακωτές λίμνες και σχηματισμούς από σταλακτίτες και σταλαγμίτες, μυστηριώδες

και «δεμένο» με μύθους. Ο δήμος Λευκασίου σας προσφέρει γαλήνη, ξεκούραση, ανανέωση και όλες τις απολαύσεις του βουνού. Απολαύστε τη θέα του ποταμού Αροανίου που κυλά ανάμεσα σε αιωνόβια πλατάνια. Μην παραλείψετε να δοκιμάσετε πέστροφες από το ιχθυοτροφείο του Πλανητέρου, στα εστιατόρια της περιοχής. Ο δήμος Λευκασίου αποτελείται από τα δημοτικά διαμερίσματα Αγίου Νικολάου, Άνω Κλειτορίας, Άρμπουνα, Γλάστρας, Δρυμού, Καστελλίου, Καστριών, Κλειτορίας, Κλείτορος, Κρινοφύτων, Λευκασίου, Λυκούριας, Παγκρατίου, Πλανητέρου, Τουρλάδας και Φιλίων. Η έδρα του δήμου είναι η Κλειτορία η οποία διαθέτει Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Λαογραφικό Μουσείο, νερόμυλους, νεροτριβές αλλά και ωραία ξενοδοχειακά συγκροτήματα. Στα αξιοθέατα του δήμου Λευκασίου περιλαμβάνονται ο αρχαιολογικός χώρος του Αρχαίου Κλείτορα, η Σκήτη του Παπουλακίου (μονή) στον Άρμπουνα, ο ναός της Παναγίας με το λύκο στα Γλάστρα, η γέφυρα του Αμπίμπαγα, η χελωνοσπηλιά στο δρόμο προς τα Λυκούρια. Επίσης η Ιερά Μονή του Αγίου Αθανασίου στα Φίλια.

ΔΗΜΟΣ ΠΑΪΩΝ

Ο δήμος Παίων βρίσκεται στην αγκαλιά του ποταμού Λάδωνα που αποτελεί το πιο ζωτικό του στοιχείο, αφού με την αξιοποίηση του αναπτύσσεται ένα μεγάλο κομμάτι της ντόπιας οικονομίας. Σύγχρονα ποτάμια και λιμναία σπορ όπως το canoe – kayak, το rafting, το trekking είναι μερικές από τις δραστηριότητες τις οποίες δημιούργησε ο Ναυτικός Αθλητικός Όμιλος Δάφνης. Δήμος ημιορεινός το Πάος έχει διατηρήσει την παραδοσιακή αρχιτεκτονική και πολιτιστική κληρονομιά του. Υπάρχουν παραδοσιακά πέτρινα σπίτια, πέτρινες θολωτές γέφυρες και

βρύσες, παραδοσιακοί οικισμοί και μοναστήρια. Η κωμόπολη της Δάφνης (Στρέζοβα), που είναι κτισμένη σε υψόμετρο 620 μέτρων, στους πρόποδες του Αγίου Μάμα, αναφέρεται σε γραπτές πηγές του 1265. Σήμερα είναι η έδρα του δήμου, που αποτελείται από τα δημοτικά διαμερίσματα Δάφνης, Αμυγδαλέας, Νασιών, Πάου, Πεύκου, Σκοτάνης και Χόβολης. Στα χωριά θα συναντήσετε αρχιτεκτονικά μνημεία όλων των περιόδων, από την αρχαιότητα ως τη βυζαντινή και από τη φραγκοκρατία ως την τουρκοκρατία.

ΔΗΜΟΣ ΑΡΟΑΝΙΑΣ

Τα «παιχνίδια» των ποταμών Ερύμανθου, Σειραίου και Αροαίου, αλλά και η ίδια η θέση του δήμου Αροανίας, στα όρια των νομών Αχαΐας, Ηλείας και Αρκαδίας καθιστούν την περιοχή ιδιαίτερα αξιοπρόσεκτη. Οι κατάφυτες δασικές εκτάσεις, τα ποτάμια, τα γραφικά χωριά με τα παραδοσιακά κτίσματα είναι ο «πλούτος» της Αροανίας. Ο δήμος αποτελείται από τα δημοτικά διαμερίσματα Αγραμπέλης, Αγριδίου, Αλεσταίνης, Αναστάσεως, Αροανίας, Δεσινού, Καμενιάνων, Λεχουρίου, Λειβαρτζίου, Πλάκας, Σειρών και Ψωφίδος που είναι και η έδρα του.

Αν είστε λάτρεις του kayak θα σας συναρπάσει η πίστα που έχει διαμορφωθεί στον Ερύμανθο. Μην παραλείψετε να δοκιμάσετε τις πέστροφες του ιχθυοτροφείου στα Τριπόταμα.

ΠΑΡΑΛΙΕΣ ΝΟΜΟΥ ΑΧΑΪΑΣ

ΠΑΡΑΛΙΑ ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Ανήκει στο δήμο Ρίου, απέχει από την Πάτρα 11,3 Km, έχει μήκος 3 Km, πλάτος 10 m και ο τύπος της είναι Αμμοβότσαλο – Βότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΑΓΥΪΑΣ

Ανήκει στο δήμο Πατρέων, απέχει από την Πάτρα 5 Km, έχει μήκος 1 Km, πλάτος 20 m και ο τύπος της είναι Αμμοβότσαλο – Βότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΑΙΓΕΪΡΑΣ

Ανήκει στο δήμο Αιγείρας, απέχει από την Πάτρα 70 Km, έχει μήκος 2,5 Km, πλάτος 10 m και ο τύπος της είναι Αμμοβότσαλο – Βότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΑΙΓΙΟΥ

Ανήκει στο δήμο Αιγίου, απέχει από την Πάτρα 40 Km, έχει μήκος 12 Km, πλάτος 10 m και ο τύπος της είναι Αμμοβότσαλο – Βότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΑΚΟΛΗΣ

Ανήκει στο δήμο Συμπολιτείας, απέχει από την Πάτρα 37 Km, έχει μήκος 4 Km, πλάτος 10 m και ο τύπος της είναι Αμμοβότσαλο – Βότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΚΑΛΑΜΑΚΙΟΥ

Ανήκει στο δήμο Μόβρης, απέχει από την Πάτρα 28,9 Km, έχει μήκος 1,5 Km, πλάτος 10 m και ο τύπος της είναι Άμμος – Αμμοβότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΚΑΛΟΓΡΙΑΣ

Ανήκει στο δήμο Λαρισσού, απέχει από την Πάτρα 46 Km, έχει μήκος 7 Km, πλάτος 100 - 200 m και ο τύπος της είναι Άμμος.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΚΑΜΑΡΩΝ

Ανήκει στο δήμο Ερινεού, απέχει από την Πάτρα 30 Km, έχει μήκος 1 Km, πλάτος 10 m και ο τύπος της είναι Βότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΚΑΜΙΝΙΩΝ

Ανήκει στο δήμο Βραχνεϊκών, απέχει από την Πάτρα 16 Km, έχει μήκος 1 Km, πλάτος 10 m και ο τύπος της είναι Αμμοβότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΑΚΡΑΤΑΣ

Ανήκει στο δήμο Ακράτας, απέχει από την Πάτρα 71,5 Km, έχει μήκος 5 Km, πλάτος 10 m και ο τύπος της είναι Αμμοβότσαλο – Βότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΑΚΤΑΙΟΥ

Ανήκει στο δήμο Ρίου, απέχει από την Πάτρα 7 Km, έχει μήκος 2 Km, πλάτος 10 m και ο τύπος της είναι Αμμοβότσαλο – Βότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΑΙΣΣΟΥ

Ανήκει στο δήμο Δύμης, απέχει από την Πάτρα 22 Km, έχει μήκος 1 Km, πλάτος 12 m και ο τύπος της είναι Αμμοβότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΑΡΑΧΩΒΙΤΙΚΩΝ

Ανήκει στο δήμο Ρίου, απέχει από την Πάτρα 14,5 Km, έχει μήκος 4 Km, πλάτος 10 m και ο τύπος της είναι Αμμοβότσαλο – Βότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΒΡΑΧΝΕΪΚΩΝ

Ανήκει στο δήμο Βραχνεϊκών, απέχει από την Πάτρα 12 Km, έχει μήκος 1,5 Km, πλάτος 5 m και ο τύπος της είναι Αμμοβότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΓΙΑΝΙΣΚΑΡΙ

Ανήκει στο δήμο Λαρισσού, απέχει από την Πάτρα 36 Km, έχει μήκος 1,5 Km, πλάτος 100 m και ο τύπος της είναι Άμμος.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΔΙΑΚΟΠΤΟΥ

Ανήκει στο δήμο Διακοπτού, απέχει από την Πάτρα 54,2 Km, έχει μήκος 7 Km, πλάτος 10 m και ο τύπος της είναι Αμμοβότσαλο – Βότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΔΡΕΠΑΝΟΥ

Ανήκει στο δήμο Ρίου, απέχει από την Πάτρα 16 Km, έχει μήκος 1 Km, πλάτος 10 m και ο τύπος της είναι Αμμοβότσαλο – Βότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΛΟΓΓΟΥ

Ανήκει στο δήμο Συμπολιτείας, απέχει από την Πάτρα 33 Km, έχει μήκος 3 Km, πλάτος 10 m και ο τύπος της είναι Αμμοβότσαλο – Βότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙΟΥ

Ανήκει στο δήμο Βραχνεϊκών, απέχει από την Πάτρα 11 Km, έχει μήκος 1,5 Km, πλάτος 5 m και ο τύπος της είναι Αμμοβότσαλο – Βότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΝΙΚΟΛΕΪΚΩΝ

Ανήκει στο δήμο Διακοπτού, απέχει από την Πάτρα 47,6 Km, έχει μήκος 2 Km, πλάτος 10 m και ο τύπος της είναι Αμμοβότσαλο – Βότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΝΙΦΟΡΕΪΚΩΝ

Ανήκει στο δήμο Δύμης, απέχει από την Πάτρα 26 Km, έχει μήκος 3,5 Km, πλάτος 10 m και ο τύπος της είναι Άμμος – Αμμοβότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΠΛΑΤΑΝΟΥ

Ανήκει στο δήμο Ακράτας, απέχει από την Πάτρα 61 Km, έχει μήκος 4 Km, πλάτος 10 m και ο τύπος της είναι Αμμοβότσαλο – Βότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΡΙΟΥ

Ανήκει στο δήμο Ρίου, απέχει από την Πάτρα 8,5 Km, έχει μήκος 1 Km, πλάτος 10 m και ο τύπος της είναι Αμμοβότσαλο – Βότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΡΟΪΤΙΚΩΝ

Ανήκει στο δήμο Παραλίας, απέχει από την Πάτρα 9 Km, έχει μήκος 1,5 Km, πλάτος 8 m και ο τύπος της είναι Αμμοβότσαλο – Βότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΡΟΔΙΑΣ

Ανήκει στο δήμο Διακοπτού, απέχει από την Πάτρα 50 Km, έχει μήκος 2 Km, πλάτος 10 m και ο τύπος της είναι Αμμοβότσαλο – Βότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΚΑΣΤΕΛΟΚΑΜΠΟΥ

Ανήκει στο δήμο Πατρέων, απέχει από την Πάτρα 7 Km, έχει μήκος 2 Km, πλάτος 10 m και ο τύπος της είναι Αμμοβότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΚΑΤΩ ΑΧΑΪΑΣ

Ανήκει στο δήμο Δύμης, απέχει από την Πάτρα 24 Km, έχει μήκος 2,5 Km, πλάτος 15 m και ο τύπος της είναι Άμμος – Αμμοβότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΛΑΚΚΟΠΕΤΡΑΣ

Ανήκει στο δήμο Λαρισσού, απέχει από την Πάτρα 32 Km, έχει μήκος 3 Km, πλάτος 30 m και ο τύπος της είναι Άμμος – Αμμοβότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΛΑΜΠΙΡΙ

Ανήκει στο δήμο Ερινεού, απέχει από την Πάτρα 28,4 Km, έχει μήκος 2 Km, πλάτος 10 m και ο τύπος της είναι Άμμος – Αμμοβότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΡΟΔΙΝΗΣ

Ανήκει στο δήμο Ρίου, απέχει από την Πάτρα 18,8 Km, έχει μήκος 1 Km, πλάτος 10 m και ο τύπος της είναι Αμμοβότσαλο – Βότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΣΕΛΙΑΝΙΤΙΚΩΝ

Ανήκει στο δήμο Συμπολιτείας, απέχει από την Πάτρα 33 Km, έχει μήκος 2 Km, πλάτος 10 m και ο τύπος της είναι Αμμοβότσαλο – Βότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

Ανήκει στο δήμο Διακοπού, απέχει από την Πάτρα 60 Km, έχει μήκος 2 Km, πλάτος 10 m και ο τύπος της είναι Αμμοβότσαλο – Βότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΤΣΟΥΚΑΛΕΪΚΩΝ

Ανήκει στο δήμο Βραχνεϊκών, απέχει από την Πάτρα 14 Km, έχει μήκος 1,5 Km, πλάτος 5 m και ο τύπος της είναι Αμμοβότσαλο.

ΠΑΡΑΛΙΑ ΨΑΘΟΠΥΡΓΟΥ

Ανήκει στο δήμο Ρίου, απέχει από την Πάτρα 19,8 Km, έχει μήκος 1 Km, πλάτος 10 m και ο τύπος της είναι Αμμοβότσαλο – Βότσαλο.

ΜΠΛΕ ΣΗΜΑΙΕΣ

Οι παραλίες του Νομού Αχαΐας που έχουν βραβευθεί με μπλε σημαία είναι:

ΔΗΜΟΣ ΛΑΡΙΣΣΟΥ

- Παραλία Λακόπετρας
- Παραλία Καλόγριας

ΔΗΜΟΣ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

- Παραλία Άκολης
- Παραλία Λόγγου
- Παραλία Σελιανιτικών

ΔΗΜΟΣ ΔΙΑΚΟΠΤΟΥ

- Παραλία Πούντας

ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ

Ανεπιφύλακτα μια ανεπανάληπτη διαδρομή στο νομό Αχαΐας είναι στο φαράγγι του Βουραϊκού. Είναι ένα μέρος και μια διαδρομή που αξίζει να ζήσει κάθε επισκέπτης του νομού. Το τρενάκι του οδοντωτού τόσο λόγω ηλικίας όσο λόγω ιδιομορφίας και φυσικά διαδρομής που ακολουθεί, έλκει τους πάντες με την πρώτη ματιά. Ο καθένας παίρνει την αριθμημένη του θέση από το σύγχρονο εκδοτήριο εισιτηρίων και στριμώχνεται στο κάθισμα που θυμίζει άλλες εποχές. Αν κοιτάξει κανείς τη θέση του μηχανοδηγού με τα χειριστήρια μάταια θα ψάξει για τη μηχανή. Αυτή βρίσκεται ανάμεσα στα δύο βαγόνια. Το ταξίδι από το Διακοπτό ως τα Καλάβρυτα διαρκεί τουλάχιστον μία ώρα και η ταχύτητα που αναπτύσσει το τρένο αγγίζει τα 30 με 40 χλμ. την ώρα. Στις ανηφόρες όμως μπαίνουν τα «δόντια» και η ταχύτητα μειώνεται στα 6 – 10 χλμ. Αν θελήσει κανείς να δει τα δόντια από κοντά θα διαπιστώσει ότι είναι κατανεμημένα σε δύο παράλληλες σειρές με υστέρηση, έτσι ώστε να μεταδίδεται η κίνηση ομαλά, δίχως «κομπιάσματα». Από τον σταθμό στα Νιάματα ως εκείνον του Μεγάλου Σπηλαίου (Κάτω Ζαχλωρού) τα «δόντια» επεμβαίνουν τρεις φορές, ενώ σε ολόκληρη τη διαδρομή το τρένο περνάει από 13 τούνελ συνολικά.

Αν γυρίσουμε μόλις 120 χρόνια πίσω στο παρελθόν και κοιτάξουμε την Ελλάδα μας, θα δούμε τα σύνορα να φτάνουν ως τη Λαμία, και την Πελοπόννησο να αποτελεί την «καρδιά» της χώρας. Μονάχα που δρόμοι δεν υπήρχαν και για τούτο ο τότε πρωθυπουργός Χαρίλαος Τρικούπης αποφάσισε να κατασκευάσει το πρώτο σιδηροδρομικό δίκτυο. Το μεγαλεπήβολο σχέδιο περιελάμβανε και τη σύνδεση της ορεινής ζώνης του Χελμού. Έτσι στις 10 Μαρτίου 1889 υπογράφηκε η σύμβαση που παραχωρούσε στους τότε Σιδηροδρόμους Πειραιώς – Αθηνών – Πελοποννήσου (ΣΠΑΠ) την κατασκευή και εκμετάλλευση για 99 χρόνια

της γραμμής Διακοπτού – Καλαβρύτων μέσα από το φαράγγι του Βουραϊκού. Η γραμμή θα είχε μήκος 23 χλμ. και πλάτος 75 εκατοστά (δεν είναι η στενότερη της Ελλάδας, αφού το τρενάκι του Πηλίου έχει 60). Θα ήταν όμως λίγο διαφορετική, αφού σε μήκος 4 χιλιομέτρων θα διέθετε και μία τρίτη γραμμή με «δόντια» για να μπορεί το τρένο να κινηθεί στις μεγάλες κλίσεις του φαραγγιού. Τον Οδοντωτό Σιδηρόδρομο ανέλαβε να κατασκευάσει η εταιρεία του γάλλου εργολάβου Ατόν, με την συνδρομή ιταλών τεχνιτών που είχαν μεγάλη εμπειρία από ανάλογα έργα στις Άλπεις. Το έργο όχι μονάχα καθυστέρησε να ολοκληρωθεί, αλλά «έφαγε» 3,5 εκατομμύρια δραχμές, ποσό τεράστιο για την εποχή εκείνη. Τα εγκαίνια πάντως έγιναν στις 10 Μαρτίου 1896, παρουσία του τότε βασιλιά και η πρώτη μηχανή ήταν φυσικά ατμοκίνητη, ενώ σε κάθε στάση του τρένου είχαν φτιαχτεί υδατόπυργοι που γέμιζαν τα καζάνια των μηχανών με νερό.

Σήμερα η πρώτη ατμοκίνητη μηχανή που χρησιμοποιήθηκε κοσμεί τον Σταθμό του Διακοπτού, αλλά το μεγαλύτερο μέρος από υλικά τα οποία φτιάχτηκε το μεγαλειώδες για εκείνη την εποχή έργο (τα κτίρια, οι γραμμές με τα κλειδιά τους, οι σήραγγες, οι υδατόπυργοι) διατηρούνται σε καλή και λειτουργική κατάσταση. Ως το 1926, οπότε ολοκληρώθηκε η σύνδεση Πάτρας - Καλαβρύτων μέσω Χαλανδρίτσας ο Οδοντωτός Σιδηρόδρομος εξυπηρετούσε μοναδικά την ορεινή περιοχή, αλλά μερικά χρόνια αργότερα οι γερμανοί κατακτητές εκτροχίασαν την παλιά μηχανή και κατέστρεψαν τις γραμμές. Μετά το πέρας του πολέμου η γραμμή αποκαταστάθηκε στην αρχική της μορφή και ήρθαν νέα βαγόνια με πετρελαιοκίνητη μηχανή.

Η εξαιρετη συντροφιά κατά μήκος της διαδρομής του Οδοντωτού ακούει στο όνομα Βουραϊκός Ποταμός. Άλλοτε ήρεμο και άλλοτε φουριόζο και φασαριόζικο, το μεγάλο καλαβρυτινό ποτάμι (που στο επάνω του κομμάτι ονομαζόταν Ερασίνο) διατρέχει την ομώνυμη

χαράδρα και προσφέρει απίθανα «οπτικοακουστικά εφέ» όλες τις εποχές του χρόνου. Τον Βουραϊκό τον αναφέρει ακόμη και ο περιηγητής Πausανίας, καταγράφοντας τη σύντομη ιστορία της αρχαίας Βούρας, από την οποία πήρε και το όνομά του. Η Βούρα καταστράφηκε ολοσχερώς στον μεγάλο σεισμό του 373 π.Χ. και ξαναχτίστηκε από την αρχή. Η θέση της, σύμφωνα με τους μελετητές, εντοπίζεται ΒΑ του Άνω Διακοπτού, κοντά στον οικισμό Κάστρο. Εκτός όμως από το ποτάμι, υπάρχει και ο Βουραϊκός Ηρακλής, που είχαν αναπαραστήσει οι κάτοικοι της Βούρας σε νόμισμά τους και τον οποίο λάτρευαν σε μια σπηλιά όπου είχαν τοποθετήσει και το μεγάλο του άγαλμα. Ο ποταμός πάντως πηγάζει από τα βουνά των Καλαβρύτων κι έχει μήκος 40 χλμ. περίπου, εκβάλλοντας στον όρμο του Πλατάνου.

Παρά το γεγονός ότι το πέρασμα της χαράδρας του Βουραϊκού ποταμού με τον Οδοντωτό αποτελεί μια κλασική διαδρομή που χιλιάδες Έλληνες έχουν πραγματοποιήσει ως σήμερα, εξακολουθεί να είναι γοητευτική. Μπορεί όμως να αποκτήσει πολύ μεγαλύτερη αξία, αν συνδυαστεί με περπάτημα μερικών ωρών, έχοντας καλή συντροφιά και όρεξη για επαφή με το φυσικό περιβάλλον. Το περπάτημα είναι τόσο εύκολο και ασφαλές που η συγκεκριμένη δραστηριότητα μπορεί να χαρακτηριστεί «οικογενειακή». Πρώτα λοιπόν παίρνει κανείς τον Οδοντωτό από το Διακοπτό και φτάνει με τα πόδια (ή αντίστροφα). Με αυτόν τον τρόπο θα δοκιμάσει κανείς δύο εξίσου συναρπαστικές εμπειρίες μέσα στο ίδιο φαράγγι, παρόλο που δεν θα δει τα ίδια πράγματα. Με το περπάτημα οι σταθμοί στα Τρίκλια και στα Νιάματα θα αποκτήσουν μεγαλύτερη αξία, οι υδατόπυργοι θα μεταφέρουν τον καθένα στην εποχή του ατμού, τα τούνελ θα δημιουργήσουν ένα αίσθημα φόβου, ακόμα πιο πολύ στις «πόρτες» και ο Βουραϊκός ποταμός θα είναι ανεκτίμητη συντροφιά, όλες τις ώρες. Οι «Πόρτες» είναι κατά γενικότερη ομολογία το πιο εντυπωσιακό σημείο της διαδρομής του τρένου, αλλά

και της αντίστοιχης περιπατητικής. Εδώ αλλάζουμε όχθη, αρκετά μέτρα πιο ψηλά από το ποτάμι και ακριβώς στο στενότερο σημείο του φαραγγιού του Βουραϊκού, ο οποίος βρυχάται κυριολεκτικά κάτω από τα πόδια μας. Ο Οδοντωτός δεν περνάει μονάχα τη γέφυρα, αλλά χώνεται και μέσα σε ένα στενό τούνελ πολύ αργά, ίσως για λόγους ασφαλείας (αν και στο συγκεκριμένο σημείο δεν υπάρχει η τρίτη γραμμή με τα δόντια), ίσως για να απολαύσουν όλοι οι επιβάτες το εξαιρετικό θέαμα των βράχων που απέχουν το πολύ δέκα μέτρα μεταξύ τους. Στο ίδιο σημείο, σκουριασμένη και διαλυμένη κρέμεται στο «χάος» και η παλιά εγκαταλειμμένη σιδερένια γέφυρα, από την οποία πολλοί περπατητές περνούν, μετά φόβου φυσικά...γιατί ποτέ δεν ξέρει κανείς! Το σημείο αυτό ονομάζεται «Πόρτες» διότι την εποχή που αυτή ήταν και η μοναδική «επίσημη» οδός προς τα Καλάβρυτα είχε (και ακόμη τις έχει) μεγάλες σιδερένιες πόρτες στην είσοδο – έξοδο του τούνελ, οι οποίες έκλειναν.

Ο κεντρικός σταθμός στο μέσο της διαδρομής του σιδηροδρόμου αλλά και της αντίστοιχης περιπατητικής είναι ο οικισμός της Κάτω Ζαχλωρούς. Τα δύο δίδυμα χωριά (Άνω και Κάτω Ζαχλωρού), χτισμένα στα 780 και 620 μέτρα ύψος αντίστοιχα, χαίρονται μοναδικά τη χαράδρα του Βουραϊκού, προσφέροντας τη δροσιά τους από τα πλατάνια αλλά και τα άφθονα νερά. Είναι χαρακτηριστικό το ότι ο Οδοντωτός περνάει σύρριζα από τα τραπεζάκια των καφενείων και κάτω από τα μπαλκόνια ενός ξενοδοχείου. Από εδώ ως τα Καλάβρυτα που απέχουν μόλις 10 χιλιόμετρα, η διαδρομή του Οδοντωτού είναι πολύ ομαλή και εύκολη, αφού βγαίνει από τις στενές ανηφόρες της χαράδρας στο πλάτωμα του μικρού οροπεδίου που σχηματίζεται. Ο Σταθμός της Κάτω Ζαχλωρούς ονομάζεται Μέγα Σπήλαιο, γιατί το ονομαστό μοναστήρι απέχει μόλις 1 ώρα με τα πόδια. Η ανάβαση ακολουθεί ένα από τα καλύτερα διατηρημένα μονοπάτια του Χελμού – αυτό που παραδοσιακά

χρησιμοποιούσαν οι προσκυνητές του μοναστηριού – και είναι ιδιαίτερα ευχάριστη, χωρίς ιδιαίτερες δυσκολίες, όσον αφορά τον προσανατολισμό. Τώρα, όσον αφορά το Μέγα Σπήλαιο, αξίζει να αναφέρω ότι ακολουθεί τα πανάρχαια λατρευτικά έθιμα, αφού τα σπήλαια είχαν εξαιρετη θέση στη θρησκευτική ζωή των κατοίκων της περιοχής. Εκτός όμως από τη διαδρομή στο φαράγγι του Βουραϊκού προτείνονται και οι off – road διαδρομές σε Παναχαϊκό και Ερύμανθο.

ΠΑΝΑΧΑΪΚΟ

Λεόντιο – Λαπαναγοί – Μονή Μακελαριάς παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον για τους λάτρεις του χωματόδρομου μέσα από ειδικές διαδρομές ασφάλτου και χώματος. Κάποιοι προτείνουν τη διαδρομή από Γλαύκο, Καρυά, Ζουπάτα, Θάνα, Βετέϊκα, δεξιά προς Λεόντιο και ένα χιλιόμετρο πριν το μαγαζί στον παλιό μύλο, περνάμε το Λεόντιο και παίρνουμε το δρόμο για Λαπαναγούς και Μονή Μακελαριάς. Η Μονή Μακελαριάς μοιάζει με κάστρο. Η παράδοση αναφέρει ότι την έκτισε ο Βελισάριος, ο ενδοξότερος στρατηγός του Βυζαντίου τον 6^ο αιώνα. Οι Λαπαναγοί και το Λεόντιο, είναι από τα πιο γραφικά χωριά της Ελλάδας, τα οποία ερήμωσαν, όταν οι κάτοικοί τους τα εγκατέλειψαν για λόγους βιοποριστικούς, αναζητώντας μια καλύτερη ζωή. Η επιστροφή μπορεί να γίνει πιο ξεκούραστα με επιστροφή στο Λεόντιο, κατεύθυνση προς Δεμέστιχα Πατρών – Καλαβρύτων, Χαλανδρίτσα, Πάτρα.

ΔΙΑΣΧΙΣΗ ΕΡΥΜΑΝΘΟΥ

Όσοι έχουν όρεξη για υψηλότερες δόσεις αδρεναλίνης μπορούν στην επιστροφή από Λεόντιο να κατευθυνθούν από την Πατρών – Καλαβρύτων για Βλασία. Στην Άνω Βλασία ρωτάμε το δρόμο για το χωριό Λεχούρι. Μετά την Άνω Βλασία, σε μια διασταύρωση στρίβουμε αριστερά και ακολουθώντας το χωματόδρομο φτάνουμε στο Λεχούρι. Περνάμε το χωριό με κατεύθυνση τα Τριπόταμα. ΠΡΟΣΟΧΗ (Δεν στρίβουμε Λιβάρτζι – Κερασιά). Φτάνοντας στα Τριπόταμα ρωτάμε για το χωριό Αστράς και από ‘κει για Δίβρη. Στη Δίβρη στρίβουμε δεξιά 111, συνεχίζουμε και στη διασταύρωση Τσίπιανα – Αγ. Κυριακή, στρίβουμε δεξιά. Περνάμε Αγ. Κυριακή έξω από το χωριό Τσίπιανα και λίγο πιο πέρα αριστερά μας προσέχουμε για ένα χωματόδρομο που βγαίνει στην Τριταία, στο χωριό Δροσιά.

Ανεβαίνουμε και κατεβαίνουμε το βουνό, φτάνοντας Δροσιά, συνεχίζουμε για το χωριό Κούμπερι, από ‘κει για το χωριό Καλέντζι. Στρίβουμε αριστερά για Βελιμάχι – Αλεποχώρι και ακριβώς στην πινακίδα, στρίβουμε και πάλι δεξιά, έως το τέρμα. Χτισμένο δίπλα στην κοίτη του ποταμού Τεθρέα, το ωραίο χωριό Αλεποχώρι έχει κρατήσει 20 – 25 οικογένειες. Από το Αλεποχώρι μπορείτε να δοκιμάσετε μια απολαυστική πεζοπορία προς τους καταρράκτες του ποταμού Τεθρέα και την εγκαταλειμμένη Μονή Ταξιαρχών. Από το Αλεποχώρι κατεβαίνουμε, συνεχώς, με θέα απέναντί μας, ένα φιδωτό ανηφορικό χωματόδρομο, τον οποίο τον συναντάμε δεξιά μας. Στρίβουμε και βγαίνουμε στον ασφαλτόδρομο για το χωριό Καλούσι. Πριν το χωριό, όπου βρούμε αριστερά μας χωματόδρομο, τον παίρνουμε για να βγούμε στο Σταροχώρι Τριταίας από εκεί Δαφνούλα και μετά Πάτρα.

**ΠΑΤΡΑ – ΧΑΛΑΝΔΡΙΤΣΑ – ΚΑΛΑΒΡΥΤΑ –
– ΣΠΗΛΑΙΑ ΛΙΜΝΩΝ – ΠΛΑΝΗΤΕΡΟ**

Αυτή η διαδρομή είναι λίγο κουραστική, αλλά αξίζει τον κόπο. Θα δείτε όμορφα χωριά, πολύ πράσινο, πεδιάδες γεμάτες με αιγοπρόβατα, τα θαυμάσια Σπήλαια Λιμνών και τον επίγειο παράδεισο, που λέγεται Πλανητέρο.

Ξεκινώντας από την Πάτρα θα πάρουμε την κεντρική οδό Γούναρη και θα βγούμε στον κόμβο Δροσιά, όπου αριστερά μας βρίσκεται το Νοσοκομείο “Άγιος Ανδρέας”. Θα στρίψουμε δεξιά, όπως μας κατευθύνουν και οι πινακίδες που βρίσκονται στα φανάρια του κόμβου. Θα διασχίσουμε πυκνοκατοικημένες συνοικίες (Αγ. Νεκτάριο, Ψαροφάϊ, Ταραμπούρα, Οβρυά. Βρισκόμαστε στην εθνική οδό “111”. Προσπερνάμε την Καλλιθέα που είναι στα δεξιά μας και όταν φτάσουμε στις Λυγίες, κάνουμε αριστερά προς Χαλανδρίτσα. Πολύ γρήγορα θα φτάσουμε στο κεφαλοχώρι Χαλανδρίτσα και λίγο αργότερα στον Καταρράκτη ή Λόπεση. Συνεχίζοντας περνάμε τα χωριά Καλάνιστρα, Κάλανο και μετά αντικρίζουμε τη Βλασία. Λίγο πριν μπούμε στη Βλασία, στα δεξιά μας, υπάρχει πινακίδα που οδηγεί στο χωριό Μίχα. Αξίζει να κάνετε αυτή τη μικρή παράκαμψη για να δείτε ένα εκπληκτικό τοπίο, που κυρίως το χειμώνα, με τα χιόνια, θυμίζει Ελβετία. Αφού απολαύστε το ελατοδάσος, στις περιοχές Μίχα και Τσαπουρνιά, επιστρέψετε προς την επαρχιακή οδό, κάνοντας δεξιά προς Καλάβρυτα. Στη Βλασία, υπάρχουν δύο – τρία εστιατόρια – αναψυκτήρια και αν επιθυμείτε μπορείτε να κάνετε στάση στον βαθύ ίσκιο των πλατανιών τους. Φεύγοντας από εκεί συναντάμε το ωραίο χωριό Μάνεσι και εν συνεχεία τα ερημωμένα χωριουδάκια Φλάμπουρα και Ορθολίθι. Από εκεί σε λιγότερο από 10 λεπτά βρισκόμαστε στα Καλάβρυτα.

ΚΑΤΩ ΛΟΥΣΟΙ

Το πρώτο οργανωμένο χωριό που συναντάμε φεύγοντας από τα Καλάβρυτα με κατεύθυνση τα Καστριά, είναι οι Κάτω Λουσοί. Πανέμορφο αρχοντοχώρι με πέτρινα σπίτια, το ένα καλύτερο από το άλλο. Το χωριό αυτό παλαιότερα ονομαζόταν Σουδενά. Εκεί βρίσκεται και ο πύργος των Πετμεζαίων, (οπλοχώρα του 1821), που ορθώνεται περήφανος στο χωριό, ως σύμβολο αντίστασης κατά των Τούρκων κατακτητών. Ένα από αυτά τα πέτρινα αρχοντικά, λειτουργεί ως ξενώνας με 5 δίκλινα δωμάτια, πλήρως εξοπλισμένα. Στην μικρή πλατεία του χωριού λειτουργεί και μια ψησταριά, με ιδιοκτήτη τον κάτοχο του ξενώνα. Μετά τους Λουσούς, πορευόμαστε για το χωριό Καστριά, εκεί που βρίσκονται τα Σπήλαια.

ΣΠΗΛΑΙΑ ΛΙΜΝΩΝ

Πρόκειται για σπάνιο δημιούργημα της φύσης. Πρωτοτυπεί έναντι των άλλων σπηλαίων, καθώς διαθέτει αλληπάλληλες κλιμακωτές λίμνες σε τρεις ορόφους. Οι λίμνες του είναι 13 και την άνοιξη που λιώνουν τα χιόνια, το σπήλαιο μετατρέπεται σε υπόγειο ποταμό με φυσικούς καταρράκτες. Το καλοκαίρι, τμήμα του σπηλαίου ξηραίνεται και αποκαλύπτονται πρωτότυπες δαντελωτές λιθωματικές λεκάνες και φράγματα ύψους μέχρι και 4 μέτρα.

ΠΛΑΝΗΤΕΡΟ

Σε απόσταση 2 χλμ. από το σπήλαιο, στους πρόποδες του Χελμού, βρίσκεται το γραφικό χωριό Πλανητέρο, με μοναδική θέα στο πλατανόδασος και στις πηγές του Αροανίου ποταμού. Εδώ η φύση ακόμα δημιουργεί. Βλέποντας το τοπίο νομίζει κανείς πως αυτά που βλέπει, μάλλον τα φαντάζεται. Διότι το όλο σκηνικό, μοιάζει με παραμύθι. Μέσα στο πλατανοδάσος υπάρχουν ξύλινα τραπέζια του πίκνικ, αλλά σας συνιστούμε να κατευθυνθείτε προς τα ταβερνάκια για να γευτείτε τις ντόπιες πεντανόστιμες πέστροφες, ψητές στα κάρβουνα. Θα φάτε καλά και για να χωνέψετε περπατήστε στο δάσος ή τριγυρίστε στους πάγκους των μικροπωλητών όπου μπορείτε να αγοράσετε ντόπια προϊόντα από το Χελμό (βότανα, μυρωδικά, καρύδια, χυλοπίτες, τραχανά και ό,τι άλλο βρείτε).

ΑΚΡΑΤΑ – ΛΙΜΝΗ ΤΣΙΒΛΟΥ – ΖΑΡΟΥΧΛΑ

Με αφετηρία την Πάτρα, από την Ν.Ε.Ο., φτάνουμε στην Ακράτα. Βγαίνοντας από τον Εθνικό δρόμο, κατεβαίνουμε στην κοσμοπολίτικη Ακράτα και ακολουθούμε την πινακίδα που οδηγεί στη λίμνη Τσιβλού και Ζαρούχλα και απέχει από την Ακράτα περίπου 35 χλμ. Περίπου στα μέσα της διαδρομής θα συναντήσουμε το χωριό Πύργος και λίγο μετά το χωριό Βαλιμή. Προχωρώντας λίγο ακόμη, υπάρχει παράκαμψη δεξιά, όπου η πινακίδα σας κατευθύνει στο χωριό Τσιβλός και στη λίμνη Τσιβλού. Μόλις φτάσετε θα εκπλαγείτε από το φυσικό κάλλος της περιοχής. Η θαυμάσια αυτή λίμνη είναι «πνιγμένη» μέσα σε ελατόδασος.

Η ΛΙΜΝΗ

Η ιστορία της λίμνης αρχίζει το 1912 όταν, μετά από μεγάλη κατολίσθηση βυθίστηκαν τα περισσότερα σπίτια του χωριού Τσιβλός. Η λίμνη στο κέντρο της, έχει βάθος 77 μέτρα. Αφού χορτάσει το μάτι σας από τη θέα της λίμνης, επιστρέψτε πίσω 2 χλμ. για να βρείτε πάλι το δρόμο που οδηγεί στη Ζαρούχλα. Φτάνοντας στη διασταύρωση του επαρχιακού δρόμου, στρίψτε δεξιά για να συναντήσετε το χωριό Αγρίδι. Δεξιά σας έχετε διαρκώς πολύ ωραία θέα στη Χαράδρα του ποταμού Κράθι και στην κατάφυτη – αλλά απόκρημνη πλαγιά – Σκυλογκρέμι. Μετά το Αγρίδι καλό είναι να ακολουθείστε την παράκαμψη που οδηγεί στα απομονωμένα χωριά Χαλκιάνικα, Βουνάκι και αμέσως μετά στο κεφαλοχώρι Αγία Βαρβάρα.

ΖΑΡΟΥΧΛΑ

Αμέσως μετά φτάνετε στη Ζαρούχλα, η οποία κυρίως τους χειμερινούς μήνες, είναι από τους πιο in προορισμούς των Αθηναίων, αλλά και των Πατρινών. Είναι ένα πολύ όμορφο και γραφικό χωριό, σε υψόμετρο 1.050μ. Κάποτε ήταν πολύ ερημικό, αλλά τα τελευταία χρόνια έχει αναπτυχθεί, ιδιαίτερα, ο τουρισμός του. Έχει πολλές καρυδιές, μηλιές και κερασιές. Περίφημα είναι τα φασολάκια Ζαρούχλας, που με τόση επιμέλεια καλλιεργούν οι λίγοι ντόπιοι κάτοικοί της. Στο ένα χιλιόμετρο από τις παρυφές του χωριού αρχίζει το δάσος της Ζαρούχλας που αποτελείται από έλατα και πεύκα 20.000 στρέμματα περίπου. Από την υλοτομία του ωφελείται ιδιαίτερα η εθνική μας οικονομία.

ΟΙΚΟΤΟΠΟΙ – ΠΕΡΙΟΧΕΣ NATURA

Ο ορεινός όγκος του Χελμού – Βουραϊκού είναι ένας τόπος προικισμένος με ιδιαίτερη φυσική ομορφιά. Εκτείνεται σε μια περιοχή 2.188 τετρ. Χλμ. η οποία περιλαμβάνει το όρος Χελμού με τα Ύδατα Στυγός, το φαράγγι του Βουραϊκού, τη λίμνη Τσιβλού, το Αισθητικό Δάσος Καλαβρύτων και το Σπήλαιο Καστριών. Η οικολογική αξία αυτών των περιοχών είναι σημαντική όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και διεθνώς και έχουν προταθεί από το ΥΠΕΧΩΔΕ για ένταξη στο δίκτυο NATURA 2000, σύμφωνα με την Κοινοτική Οδηγία 92/43 «για διατήρηση των οικοτόπων καθώς και της άγριας χλωρίδας και πανίδας». Το ευρύτερο τοπίο χαρακτηρίζεται συνολικά από έντονες εναλλαγές γεωμορφολογικών σχηματισμών και πλούσια ποικιλία, χλωρίδας και πανίδας. Η περιοχή Χελμού – Βουραϊκού χαρακτηρίζεται από τη παρουσία 17 οικοτόπων. Εναλλασσόμενοι τύποι βλάστησης ανάλογα με το υψόμετρο και την τοποθεσία, συνθέτουν το τοπίο. Στην περιοχή συναντώνται 127 ελληνικά και 14 τοπικά ενδημικά είδη χλωρίδας.

Τα κυριότερα είναι:

- α) *Globularia Stygia* που ζει στην αλπική ζώνη, σε βραχώδεις θέσεις,
- β) *Solenanthus Stamineus* που απαντάται στην Ευρώπη μόνο στο βουνό Χελμός στην ορεινή και αλπική ζώνη,
- γ) *Dactyloriza Sambukina* που ζει στα λιβάδια της ορεινής και αλπικής ζώνης,
- δ) *Macrotomia Densiflora* που ζει μόνο στην αλπική ζώνη του Χελμού και απειλείται με εξαφάνιση.

Η χαλέπιος πεύκη, η δρυς, το πλατάνι, η λεύκη, ο σχίνος και το πουρνάρι είναι τα κυρίαρχα είδη έως τα 700 μ. Μεταξύ 700 και 2000 μ. συναντούμε δάση ενδημικής κεφαλληνιακής ελάτης και μαύρης πεύκης.

Την ζώνη αυτή διαδέχεται η αλπική ζώνη (πάνω από 2000 μ.) με στεππόμορφα λιβάδια.

Σημαντική είναι επίσης και η πανίδα της περιοχής. Υπάρχουν 16 είδη θηλαστικών από τα οποία η βίδρα και η αγριόγατα είναι απειλούμενα καθώς και αρκετά κοινά είδη όπως η αλεπού, ο ασβός, ο λαγός και η νυφίτσα. Υπάρχουν ακόμη 9 είδη αμφιβίων (εδώ κάνει την νοτιότερη εμφάνισή του ο βουνοτρίτωνας ο αλπικός) και ένας σημαντικός αριθμός ερπετών. Εξαιρετικά πλούσια είναι και η ορνιθοπανίδα της περιοχής. Εδώ βρίσκουν καταφύγιο πολλά σπάνια πουλιά κυρίως αρπακτικά όπως ο χρυσαετός, ο γύπας και ο πετρίτης. Στην περιοχή συναντώνται επίσης σπάνια είδη πεταλούδας όπως *Thersamonia thersamon*, *Pieris Kruiperi* και *Elphistonina charlonia*, τα οποία περιλαμβάνονται στον κατάλογο απειλούμενων ψυχρών (λεπιδοπτέρων). Στα νερά του Αροαρίου υπάρχει ιχθυοπανίδα με σημαντικότερο εκπρόσωπο τον χαμοσούρτη.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΡΟΣ ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΟ ΔΙΚΤΥΟ NATURA 2000

Ανάμεσα στις υψηλότερες κορυφές του όρους Χελμού ξεχωρίζει η βραχώδης και απότομη Νεραϊδόρραχη, σε υψόμετρο 2.100 μέτρων με τα Ύδατα της Στυγός. Απόκρημνοι, κατακόρυφοι βράχοι, με εντυπωσιακούς καταρράκτες είναι τα χαρακτηριστικά που συνθέτουν το επιβλητικό τοπίο. Σύμφωνα με τη μυθολογία τα Ύδατα της Στυγός χαρίζουν την Αθανασία. Το πανέμορφο, και απόκρημνο φαράγγι του Βουραϊκού, σχηματίστηκε από την αέναη ροή του ομώνυμου ποταμού δημιουργώντας ένα επιβλητικό τοπίο με απότομες κάθετες πλαγιές. Μέσα στο φυσικά προστατευμένο και απομονωμένο από την ανθρώπινη

επέμβαση φαράγγι έχει διατηρηθεί μια πλούσια ποικιλία χλωρίδας και πανίδας. Η λίμνη Τσιβλού βρίσκεται σε υψόμετρο περίπου 800 μ. και είναι μια από τις λίγες ορεινές λίμνες της Πελοποννήσου. Αποτελεί σύγχρονο δημιούργημα της φύσης αφού σχηματίστηκε ύστερα από κατολίσθηση που έγινε το 1912 όταν ο αρχαίος ποταμός Κράθις, που κυλάει ακόμα και σήμερα δίπλα της φράχτηκε. Το μυθικό Σπήλαιο των Λιμνών συνιστά, ένα σπάνιο δημιούργημα της φύσης που βρίσκεται στο χωριό Καστριά 16,5 χλμ από τα Καλάβρυτα. Το πιο εντυπωσιακό χαρακτηριστικό του είναι οι 13 κλιμακωτές λίμνες του. Πανέμορφες και πολύχρωμες σταλακτιτικές και σταλαγματικές δημιουργίες έχουν αναπτυχθεί στους τοίχους και τις οροφές του σπηλαίου, μοναδικές στο είδος τους στον κόσμο. (Το Σπήλαιο είναι ανοικτό για το κοινό όλο το χρόνο).

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΧΕΛΜΟΥ – ΒΟΥΡΑΪΚΟΥ

Ο ορεινός όγκος Χελμού – Βουραϊκού αποτελεί ένα πολύτιμο οικοσύστημα με σημασία:

Αντιπλημμυρική: Η μορφή και η παρουσία των δασών του Χελμού προστατεύουν το έδαφος από την απόπλυση, αποτρέπουν την επιφανειακή απορροή. Το ριζικό τους σύστημα λειτουργεί ως σπλισμός για την αντοχή του εδάφους στις διαβρώσεις και την μείωση των πλημμυρικών φαινομένων.

Βιοποικιλότητας: Η ύπαρξη του ποταμού, το έντονο ανάγλυφο της περιοχής, τα πυκνά ελατοδάση και πευκοδάση, η σημαντική ποικιλία ενδαιτημάτων, ο ιδιαίτερος σχηματισμός του φαραγγιού, προσφέρουν τροφή και καταφύγιο σε πολλά είδη της άγριας ζωής και κυρίως της ορνιθοπανίδας.

Αναψυχής: Τα φυσικά και πολιτισμικά διαθέσιμα της περιοχής προσφέρουν στον επισκέπτη τις καλύτερες προϋποθέσεις για ξεκούραση και χαλάρωση. Του δίνουν την δυνατότητα δραστηριοποίησης και αναψυχής με την συμμετοχή του σε μορφές ήπιου τουρισμού όπως η πεζοπορία, η περιήγηση, η ποδηλασία βουνού, η αναρρίχηση, η σπηλαιολογία κ.λ.π.

Εκπαιδευτική: Η περιοχή προσφέρεται λόγω των σημαντικών οικοτόπων που διαθέτει για άσκηση περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Επιστημονική: Η περιοχή αποτελεί σπουδαίο πεδίο επιστημονικής έρευνας για τους τύπους οικοτόπων, τη διαχείρισή τους και τις ανθρωπογενείς επιδράσεις του βιολογικού της πλούτου και των δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται στην περιοχή.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ – ΑΠΕΙΛΕΣ

Η περιοχή του ορεινού όγκου Χελμού – Βουραϊκού κινδυνεύει να χάσει πολλά από τα γνωρίσματα της. Οι κυριότερες απειλές είναι:

Διάβρωση: Στην περιοχή εκδηλώνονται σημαντικά κατολισθητικά φαινόμενα που εμποδίζουν την ασφαλή κίνηση των επισκεπτών αλλά και την ομαλή διακίνηση του Οδοντωτού κατά μήκος του Φαραγγιού.

Ρύπανση: Έχει διαπιστωθεί μαζική ρίψη σκουπιδιών και μπαζών που επιβαρύνει αισθητικά την περιοχή αλλά και ρυπαίνει τα επιφανειακά και υπόγεια ύδατά της. Τα νερά των ποταμών Βουραϊκού και Αροαρίου ρυπαίνονται τόσο από τα λύματα των οικισμών όσο και από τα λύματα των τυροκομικών μονάδων.

Λαθροθηρία / Φυτοφάρμακα: Πολλά σημαντικά είδη χλωρίδας και πανίδας της περιοχής απειλούνται λόγω της παράνομης συλλογής και κυνηγιού τους. Το ίδιο ισχύει και για την εντατικοποίηση των

καλλιεργητικών πρακτικών (με χρήση φυτοφαρμάκων) που υποβαθμίζουν σημαντικά τα ενδαιτήματα πολλών χλωριδικών και πανιδικών ειδών και συντείνουν στην εξαφάνισή τους.

Υπερβόσκηση / Λαθροϋλοτομία: Απειλή για τα σπάνια φυτά αλλά και τα θαμνώδη δάση της περιοχής αποτελεί η υπερβόσκηση και η καταπάτηση των λιβαδιών ακόμη και κατά την περίοδο της ανθοφορίας. Το ίδιο ισχύει και για την λαθροϋλοτομία.

Πυρκαγιές: Μεγάλες εκτάσεις της ευρύτερης περιοχής καταστρέφονται κάθε καλοκαίρι από πυρκαγιές. Ένα μεγάλο μέρος του δάσους της πεύκης στις δυτικές πλαγιές του Φαραγγιού έχει καεί από πυρκαγιά το καλοκαίρι του 1998.

Αλλοιώσεις και υποβάθμιση στο φυσικό περιβάλλον που σχετίζονται με τις ελλειπείς υφισταμένες θεσμικές και νομοθετικές ρυθμίσεις.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΠΟΥ ΔΙΑΦΑΙΝΟΝΤΑΙ

Από την άποψη των φυσικών δυνατοτήτων θεωρείται ότι τα κλιματολογικά και γεωμορφολογικά δεδομένα της περιοχής προσφέρουν ουσιαστικές ευκαιρίες κυρίως στον πρωτογενή και στον τριτογενή τομέα. Οι αναπτυξιακές δυνατότητες της περιοχής προσανατολίζονται προς τις εξής κατευθύνσεις:

Την προώθηση της δασικής εκμετάλλευσης, την προώθηση της οργανωμένης κτηνοτροφίας και ζωικής παραγωγής. Επιτυγχάνεται έτσι η συγκράτηση του τοπικού πληθυσμού στις περιοχές που εμφανίζουν τάσεις ερήμωσης, απομόνωσης και κοινωνικού αποκλεισμού. Την ενίσχυση της αλιείας αξιοποιώντας κυρίως τα εσωτερικά επιφανειακά νερά. Την τόνωση των μεταποιητικών επιχειρήσεων της περιοχής

(παραγωγής τυριού). Την ανάπτυξη του τουριστικού τομέα με την προώθηση εξειδικευμένων (θρησκευτικός, σπηλαιολογικός, αθλητικός τουρισμός) και νέων μορφών τουρισμού (αγροτουρισμός, δασοτουρισμός, πεζοπορία, περιήγηση, ποδηλασία βουνού, οικολογικός τουρισμός, αναρρίχηση, περίπατοι). Αναστύλωση παραδοσιακών κτισμάτων και προοπτικές δημιουργίας θέσεων εργασίας μαστόρων παραδοσιακής τεχνοτροπίας. Για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής προστασίας όσο και για την επιτυχή ανάπτυξη των παραπάνω οικονομικών τομέων στην περιοχή, αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση η κατάλληλα σχεδιασμένη και χωροθετημένη προστασία και υποδομή με νομοθετικές ρυθμίσεις αλλά και κατάλληλη λειτουργική οργάνωση και ενημέρωση του τοπικού πληθυσμού και των επισκεπτών σε σχέση με την αξία της ορνιθοπανίδας και της χλωρίδας του τόπου.

Εκτός από τον ορεινό όγκο του Χελμού—Βουραϊκού στην Αχαΐα βρίσκεται κι άλλος ένας εξίσου σημαντικός οικότοπος. Πρόκειται για την Στροφυλιά, τον παραδεισένιο αυτόν υδροβιότοπο.

Πέντε διαφορετικοί κόσμοι ζουν και αναπνέουν δίπλα μας, λίγα χιλιόμετρα ΝΔ της Πάτρας, σε μια μοναδική λωρίδα γης. Οι λιμνοθάλασσες Αράξου, Προκόπου και Κοτυχίου, το έλος της Λάμιας, οι λόφοι των Μαύρων Βουνών (240 μ.), το δάσος της Στροφυλιάς και οι θίνες της παράκτιας ζώνης είναι κόσμοι τόσο διαφορετικοί μεταξύ τους, που όμως μοιράζονται μια κοινή αγωνία. Να παραμείνουν ζωντανοί, καθώς αποτελούν μια από τις πραγματικά λίγες φυσικές εκτάσεις που παρέμειναν σχετικά απείραχτες από τον άνθρωπο, τόσο στη χώρα όσο και στην υπόλοιπη Ευρώπη. Η περιοχή «Δάσος Στροφυλιάς – Λιμνοθάλασσα Κοτυχίου», έχει πια παγκόσμια αναγνωριστεί ως υγρότοπος με τεράστια οικολογική σημασία (Σύμβαση Ramsar). Τμήμα της περιοχής έχει ενταχθεί στο Δίκτυο «Natura 2000» ως ζώνη ειδικής προστασίας για τα πουλιά. Η περιοχή είναι προτεινόμενη ειδική ζώνη

που αφορά στη διατήρηση των φυσικών ενδαιτημάτων της αυτοφυούς χλωρίδας και της άγριας πανίδας. Τα όρια της ευρύτερης περιοχής εκτείνονται από το ακρωτήριο του Αράξου μέχρι και τα Λεχαινά. Για να συναντήσει κανείς το μαγευτικό αυτό τοπίο, πρέπει να πάρει τον δρόμο της εθνικής Πατρών – Πύργου δεξιά προς Καλόγρια και μετά το χωριό Μετόχι, απλά να αφήσει το βλέμμα του να αγκαλιάσει την καταπράσινη εικόνα που χαρίζουν το χαλέπιο πεύκο, οι ήμερες βελανιδιές και οι υπεραιώνובιες κουκουναριές (πρόκειται για το μεγαλύτερο δάσος κουκουναριάς στην Ελλάδα, που όμως κινδυνεύει να εξαφανιστεί εξαιτίας της παράνομης υλοτομίας και της έλλειψης φυσικής αναγέννησης).

Τα σχίνα, τα κέδρα, οι μυρτιές συμπληρώνουν το τοπίο. Το δάσος είναι φιλόξενο στους περιπατητές αλλά και στα οχήματα, αρκεί να γνωρίζει κανείς απλούς κανόνες σεβασμού προς το περιβάλλον. Σε παλαιότερες, καλές εποχές που το τοπίο ήταν ακόμη πιο παρθένο, συνήθιζαν οι φυσιολάτρες να κατασκηνώνουν στο δάσος, απολαμβάνοντας τις ιδιαιτερότητές του, αλλά και τα πρώτα θαλασσινά μπάνια στην τεράστια παραλία της Καλογριάς, που φημίζεται για τα γαλανά καθαρά νερά της. Εκεί, γνωρίζει ο επισκέπτης τις θίνες, τα υπέροχα κοχύλια και τα ξύλινα γλυπτά που ξεβράζει η θάλασσα του Ιονίου.

ΤΑ ΜΑΥΡΑ ΒΟΥΝΑ

Προς τα βόρεια, το μάτι σκαρφαλώνει σε απότομους άνυδρους, ασβεστολιθικούς λόφους καλυμμένους με ασφάκες, που καταλήγουν σε εντυπωσιακούς γκρεμούς, πάνω από τη λίμνη. Τα Μαύρα Βουνά έχουν ηλικία 70 – 80 εκατομμυρίων χρόνων. Στην περιοχή αυτή κρύβονται τα

τελευταία τσακάλια της περιοχής, και οι αγριόγατες αλλά και πολλοί λαγοί. Όσοι γλιτώνουν, τουλάχιστον, από τη λαθροθηρία. Στους γκρεμούς που κοιτάζουν νότια προς τη λιμνοθάλασσα του Πρόκοπου φωλιάζουν μπούφοι, *bubo bubo*, πετρίτες, *falco peregrinus* καθώς και βραχοτσοπανάκοι, *sitta neumayer*. Στις βελανιδιές μπορεί να βρει κανείς τη σπανιότατη Λιοστριτσίδα, *hippobolais olivetorum*, ενώ στις ασφάκες κάνει τη φωλιά του το κρασποπούλι, *emberiza melanocephala*.

ΟΙ ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΕΣ

Οι Λιμνοθάλασσες της περιοχής έχουν περιορισμένη επικοινωνία με τη θάλασσα, η δε έκτασή τους μεταβάλλεται ανάλογα με τις εποχές και το ύψος των βροχοπτώσεων. Διάφορα είδη πάπιας, κορμοράνοι, φαλαρίδες, βουτηχτάρια, γλάροι, γλαρόνια, αλκυόνες και άλλα πουλιά δίνουν ζωή στις λίμνες σε όλη τη διάρκεια του έτους. Στις ρηχές λασπώδεις όχθες τους σπάνια παρυδάτια πουλιά σταματούν κατά τις μεταναστεύσεις, ενώ νεροχελίδονα, χαραδριοί, νανογλάρονα και άλλα είδη φωλιάζουν εδώ. Όπως επίσης, καλαμοκανάδες, στα ψαθιά, στην άκρη της λιμνοθάλασσας του Πρόκοπου.

Οι λιμνοθάλασσες λειτουργούν ως διβάρια (παραδοσιακά, ιχθυοτροφεία) πλούσια σε χέλια, τσιπούρες, λαβράκια, κέφαλους και άλλα ψάρια. Άλλα μικρά ψάρια, χωρίς καμία οικονομική αλλά με τεράστια οικολογική αξία, ζουν και αναπαράγονται στους υδάτινους όγκους. Τέτοια είναι: οι γοβιοί, οι σαλιάρες και η ζαρμαρόλα. Σε γλυκά νερά συναντάμε το ξενικό είδος κουνουπόψαρο και το ενδημικό της Πελοποννήσου *barbus peloponnensis*.

ΕΛΗ ΚΑΙ ΚΑΛΑΜΩΝΕΣ

Τις Λιμνοθάλασσες κυκλώνουν εκτεταμένοι καλαμώνες και έλη. Πλήθος οργανισμών όπως ερπετά, αμφίβια, έντομα και πουλιά βρίσκουν καταφύγιο και τροφή στην πυκνή βλάστησή τους. Εδώ φωλιάζει ο μικροτσικνιάς, το νανοβουτηχτάρι με την πλωτή φωλιά του και η νερόκοτα. Καλά κρυμμένα στα έλη φωλιάζουν ελάχιστα ζευγάρια της παγκόσμια απειλούμενης βαλτόπαπιας. Από τα μικροπούλια συναντάμε τον σπάνιο μουστακαλή, *rapius biarmicus* και την τσιγλοποταμίδα. Κίρκοι περιπολούν τον χειμώνα και την άνοιξη πάνω από το ψαθί και τους καλαμώνες, ενώ όλα τα είδη των ερωδιών τρέφονται και ξεκουράζονται ανάμεσα στην ψηλή βλάστηση κατά τις μεταναστεύσεις τους. Λαμπρές λιμπελλούλες και πεταλούδες γεμίζουν χρώματα τους καταπράσινους βάλτους που τα ζεστά βράδια αντηχούν εκκωφαντικά από τα κοάσματα εκατομμυρίων βατράχων. Ασβοί, αλεπούδες, κουνάβια, νυφίτσες, τρωκτικά, μυγαλές σκαντζόχοιροι τριγυρνούν τα βράδια στο δάσος. Πλήθος πουλιών το χρησιμοποιούν ως αποδημητικό σταθμό σε όλη τη διάρκεια του έτους. Την Άνοιξη, ο περιπατητής μπορεί να παρατηρήσει ορχιδέες, ερπετά, αμφίβια και πεταλούδες, πολλά από τα οποία είναι σπάνια είδη, με περιορισμένη εξάπλωση, και χρειάζονται προστασία.

ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΑΧΑΪΚΗΣ ΓΗΣ

Ξεχωριστή όσο και αξέχαστη για όσους τη γεύονται είναι η κουζίνα της Αχαΐας, ενώ ιδιαίτερα φημισμένο είναι το εξαιρετικής ποιότητας λάδι και το κρασί της. Δοκιμάστε Γαύρο Λαδωτό στις Αλυκές του δήμου Δύμης, τυρί φέτα με λάδι και ρίγανη (η φέτα να είναι Αχαΐας από τα τυροκομεία των Καλαβρύτων ή των Φαρρών ή της Ωλενίας), αυγά καγιανά, φορμαελόπιτα στον δήμο Αροανίας, πέστροφα στο Πλανητέρο του δήμου Λευκασίου, ξεσπυριστά φασολάκια στις ορεινές περιοχές των Καλαβρύτων ή της Ακράτας, γεμιστά με ρύζι και όχι με κιμά, μπουργέτο κ.τ.λ. Από γλυκά προτιμείστε την αιγιώτικη ροδοζάχαρη, τα πατρινά λουκούμια, τα γλυκά κουταλιού που φτιάχνουν οι ταβερνιάρισσες στα χωριά. Από φρούτα προτιμείστε κεράσια, μέσκουλες, σταφύλια, σταφίδα αλλά και καρπούζι, φράουλες που παράγονται στην Αχαΐα. Ντόπια προϊόντα όπως η ξακουστή μαυροδάφνη, η τεντούρα και το ούζο προκαλούν τη γεύση σας και διεκδικούν μια θέση στις αποσκευές σας. Η Μαυροδάφνη είναι ένα γλυκό επιτραπέζιο κρασί. Γίνεται από σταφύλια πολύ ώριμα και αρκετά λιασμένα στις πιο ζεστές περιοχές της Ελλάδας και πιο πολύ στην Αχαΐα. Μετά τη ζύμωσή της προσθέτουν και λίγο παλιό κονιάκ για καλύτερη γεύση και μυρωδιά. Η μαυροδάφνη θεωρείται από τα καλύτερα κρασιά, που όσο παλιώνει τόσο γίνεται καλύτερο· τη χρησιμοποιούν και για δυναμωτικό. Μεγάλη ποσότητα μαυροδάφνης εξάγεται στο εξωτερικό. Η μαυροδάφνη ήταν γνωστή και από τους αρχαίους χρόνους παραγόταν τότε στην Πάτρα και στο Ναύπλιο. Στους Βυζαντινούς χρόνους γινόταν μαυροδάφνη στη Μονεμβασιά. Η Τεντούρα είναι ένα ηδύποτο. Η ονομασία της προέρχεται πιθανώς από την Ιταλική *tintura* και Γαλλική *teinture* δηλ. εκχύλισμα και χρώμα. Η προέλευσή της σύμφωνα με την παράδοση ανάγεται γύρω στον 15^ο αιώνα την εποχή των Ενετών. Το άρωμά της το οφείλει στα εκχυλίσματα

μπαχαρικών και φρούτων που περιέχει, κυρίως κανέλλας, γαρύφαλλου και μοσχοκάρυδου, αλλά επίσης κίτρου, μανταρινιού κ.λ.π. Πίνεται σκέτη παγωμένη σε μικρά ποτηράκια αλλά και με πάγο, σόδα ή κρέμα γάλακτος.

Την περίφημη και μοναδική μαυροδάφνη μπορεί κανείς να την προμηθευτεί από την Achaia Clauss. Όσον αφορά την τεντούρα, υπάρχουν αρκετές ποτοποιίες που την παρασκευάζουν, από τις οποίες μπορεί κανείς να την προμηθευτεί. Ενδεικτικά αναφέρουμε ορισμένες, όπως: Αγουρίδης, Αργυρόπουλος, Καρέλας, Πιλαβάς, Χάχαλης κ.ά. Στις εκδρομές σας στην Αχαΐα σίγουρα θα βρείτε παραγωγούς που πωλούν μόνοι τους μέλι, καρύδια, χωριάτικα ζυμαρικά (τουτουμάκια, τραχανά κ.λ.π.), ρίγανη, τσάι, κεράσια, μέσκουλες, σταφύλια, σταφίδα, καρπούζια, ντομάτα. Μη διστάσετε να αγοράσετε. Είναι ντόπια και θα τα ευχαριστηθείτε.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

ΕΝΟΙΚΙΑΣΕΙΣ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ

AVIS

Καψάλη 13

Τηλ.: (2610) 275 547

AUTO UNION

Αγ. Διονυσίου 2

Τηλ.: (2610) 623 200

BUDGET

Ναυμαχίας Έλλης 1

Τηλ.: (2610) 455 190

DELTA

Όθωνος Αμαλίας 44

Τηλ.: (2610) 272 764

EUROPCAR

Αγ. Ανδρέου 6

Τηλ.: (2610) 621 360

HERTZ

Καρόλου 2

Τηλ.: (2610) 220 990

NATIONAL - ALAMO

Αγ. Ανδρέου 1

Τηλ.: (2610) 273 667

SIXT

Αγ. Ανδρέου 10β

Τηλ.: (2610) 275 677

ΕΝΟΙΚΙΑΣΕΙΣ ΜΟΤΟΠΙΟΔΗΛΑΤΩΝ

DYNAMIC HELP

Αγ. Ανδρέου 166

Τηλ.: (2610) 333 111

ΑΝΤΑΛΛΑΚΤΗΡΙΑ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΟΣ

EUROCAMBIO

Αγ. Ανδρέου 61

Τηλ.: (2610) 621 073

KAPA EXCHANGE OFFICES

Αγ. Ανδρέου 97

Τηλ.: (2610) 241 150

KARLOS ENTERPRISES – EXCHANGE OFFICES

Κανάρη 1

Τηλ.: (2610) 312 001

ΠΡΟΞΕΝΕΙΑ

ΒΕΛΓΙΟ

Αράτου 17 – 19

Τηλ.: (2610) 323 244

ΓΑΛΛΙΑ

Φιλοποίμενος 54

Τηλ.: (2610) 273 902

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Μαιζώνος 98

Τηλ.: (2610) 221 943

ΔΑΝΙΑ

Αμφιτρίτης 6, Ρίο

Τηλ.: (2610) 991 808

ΕΛΒΕΤΙΑ

Σαχτούρη 79

Τηλ.: (2610) 318 548

ΙΤΑΛΙΑ

Γερμανού 63

Τηλ.: (2610) 620 900

ΛΙΒΑΝΟΣ

Μαιζώνος 45

Τηλ.: (2610) 620 311

ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ

Βότση 2

Τηλ.: (2610) 277 079

ΝΟΡΒΗΓΙΑ

Καρόλου 85

Τηλ.: (2610) 435 090

ΠΟΛΩΝΙΑ

Οθ. Αμαλίας 12

Τηλ.: (2610) 634 000

ΣΟΥΗΔΙΑ

Οθ. Αμαλίας 62

Τηλ.: (2610) 271 702

ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ

Οθ. Αμαλίας 12

Τηλ.: (2610) 622 500

ΝΑΥΤΙΛΙΑΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ

ANEK LINES

Οθ. Αμαλίας 25

Τηλ.: (2610) 226 850

BLUE STAR FERRIES

Οθ. Αμαλίας 12

Τηλ.: (2610) 634 000

FIVE STAR LINES - IGGLESIS

Ναυμαχίας Έλλης 1

Τηλ.: (2610) 422 102

MARITIME WAY

Ηρ. Πολυτεχνείου 40

Τηλ.: (2610) 420 639

HELLENIC MEDITERRANEAN LINES

Πέντε Πηγαδίων 2

Τηλ.: (2610) 452 521

MED LINK LINES

Οθ. Αμαλίας 15

Τηλ.: (2610) 623 011

MINOAN LINES

Αθηνών 2

Τηλ.: (2610) 452 122

SUPERFAST FERRIES

Οθ. Αμαλίας 12

Τηλ.: (2610) 622 500

ΧΡΗΣΙΜΑ ΤΗΛΕΦΩΝΑ

INFO CENTER

Τηλ.: (2610) 461 740

ΠΡΩΤΕΣ ΒΟΗΘΕΙΕΣ

Τηλ.: 166

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑ ΕΦΗΜΕΡΕΥΟΝΤΑ

Τηλ.: 166

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΑΓ. ΑΝΔΡΕΑΣ

Τηλ.: (2610) 227 000

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΡΙΟΥ

Τηλ.: (2610) 999 111

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΠΑΙΔΩΝ

Τηλ.: (2610) 270 880

ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ

Τηλ.: 100

ΤΡΟΧΑΙΑ

Τηλ.: (2610) 433 182

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ

Τηλ.: (2610) 451 833

ΕΛΠΙΑ

Τηλ.: 104

ΠΥΡΟΣΒΕΣΤΙΚΗ

Τηλ.: 199

ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ

Τηλ.: 107

ΛΙΜΕΝΑΡΧΕΙΟ

Τηλ.: 108

Ε.Ο.Τ.

Τηλ.: (2610) 430 915

ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟ

Τηλ.: (2610) 224 703

ΡΑΔΙΟ ΤΑΞΙ

Τηλ.: (2610) 450 000

ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΚΑΙΡΟΥ

Τηλ.: 1448

Κ.Τ.Ε.Λ.

Τηλ.: (2610) 623 886

Ο.Σ.Ε.

Τηλ.: (2610) 639 108

ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ

Τηλ.: (2610) 222 903

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΙ

Τηλ.: 1422

**ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΑ ΛΕΩΦΟΡΕΙΩΝ – ΤΡΑΙΝΩΝ – ΠΛΟΙΩΝ
ΥΠΕΡΑΣΤΙΚΑ ΛΕΩΦΟΡΕΙΑ (ΚΤΕΛ)**

ΠΑΤΡΑ – ΑΘΗΝΑ

Καθημερινά: 02:30, 05:00, 05:45, 06:00 (express), 06:30, 07:15, 07:45, 08:15, 09:00, 09:30, 10:00, 10:30, (e), 11:00, 11:30 (e), 11:45, 12:30, 13:15, 13:30 (e), 14:00, 14:30, 15:00, 15:30 (e), 16:00, 16:30 (e), 17:00, 17:30 (e), 18:00, 18:30, 19:00 (e), 19:30, 20:15, 21:00, 21:45.

ΠΑΤΡΑ – ΨΑΘΟΠΥΡΓΟΣ

Καθημερινά: 06:45, 08:00, 11:00, 12:00, 13:00, 19:15 και 20:30

Σάββατο: 07:45, 12:00

ΠΑΤΡΑ – ΠΙΤΤΣΑ

Καθημερινά: 06:30, 10:30, 14:30, 20:15

Κυριακή: 14:30, 20:15

ΠΑΤΡΑ – ΑΙΓΙΟ

Καθημερινά: 07:00, 08:00, 09:00, 10:00, 11:00, 12:10, 13:10, 13:45, 14:15, 15:15, 16:00, 17:00, 18:00, 19:15, 20:30, 22:15.

ΑΙΓΙΟ – ΔΙΑΚΟΠΤΟ

Καθημερινά: 11:45, 20:30

Σάββατο: 07:45, 09:30, 11:15

ΑΙΓΙΟ – ΑΚΡΑΤΑ

Καθημερινά: 07:00, 08:00, 10:00, 12:30

Σάββατο: 07:00, 10:00, 13:15

ΑΙΓΙΟ – ΔΕΡΒΕΝΙ

Καθημερινά: 05:00, 14:45

ΑΙΓΙΟ – ΚΑΛΑΒΡΥΤΑ

Καθημερινά: 07:00, 14:00

Σάββατο: 07:00

Κυριακή: 15:00

ΠΑΤΡΑ – ΚΑΛΑΒΡΥΤΑ

Καθημερινά: 05:30, 07:15, 10:45 (Μόνο Δευτέρα), 14:15, 16:00

Σάββατο: 07:15, 16:00

ΠΑΤΡΑ – ΠΥΡΓΟΣ

Καθημερινά: 05:30, 06:45, 09:30, 11:00, 12:30, 13:30, 15:00, 17:00,
18:30, 20:30

Σάββατο: 06:45, 09:30, 11:00, 13:30, 15:00, 17:00, 18:30, 20:30

ΠΑΤΡΑ – ΚΑΤΩ ΑΧΑΪΑ

Καθημερινά: Κάθε μισή ώρα

Σάββατο: Ανά μία ώρα

ΠΑΤΡΑ – ΑΡΑΞΟΣ

Καθημερινά: 05:45, 07:10, 10:30, 12:00, 14:45, 19:00

Σάββατο: 07:30, 10:30, 12:00, 14:45

Κυριακή: 14:45, 19:00

ΠΑΤΡΑ – ΚΑΛΟΓΡΙΑ

Καθημερινά: 08:30 (εκτός Κυριακής), 11:00, 13:15, 15:15, 17:00, 19:10,
20:40 (έως Μετόχι)

ΠΑΤΡΑ – ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Καθημερινά: 08:30, 15:00 και 21:00 (εκτός Σαββάτου)

ΠΑΤΡΑ - ΤΡΙΠΟΛΗ

Καθημερινά: 07:15, 14:00

ΠΑΤΡΑ – ΚΑΛΑΜΑΤΑ

Καθημερινά: 08:00, 14:30

ΠΑΤΡΑ – ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Καθημερινά: 08:15, 14:30

ΠΑΤΡΑ – ΚΑΡΔΙΤΣΑ

Κυριακή, Δευτέρα, Πέμπτη, Παρασκευή: 15:15

ΠΑΤΡΑ – ΒΟΛΟΣ

Καθημερινά: 15:30

ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΡΑΙΝΩΝ Ο.Σ.Ε.

ΠΑΤΡΑ – ΑΘΗΝΑ – ΠΕΙΡΑΙΑΣ

Καθημερινά:

Intercity: 02:39, 06:04, 09:30, 15:05, 17:27, 19:23

Απλά: 12:04, 15:35

ΠΑΤΡΑ – ΠΥΡΓΟΣ

Καθημερινά:

Intercity: 02:41, 10:11, 12:29, 15:29, 19:11, 21:35

Απλά: 06:18, 17:13

ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΑ ΠΛΟΙΩΝ ΓΙΑ ΙΤΑΛΙΑ

BLUE STAR FERRIES

ΠΑΤΡΑ – ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑ – ΑΝΚΟΝΑ

Πάτρα Αναχ.: 14:30 Ηγουμενίτσα Αναχ.: 20:00

Αγκόνα Άφιξη: 10:30

ΠΑΤΡΑ – ΑΝΚΟΝΑ

Πάτρα Αναχ.: 20:00, Αγκόνα Άφιξη: 14:00

ΠΑΤΡΑ – ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑ – ΜΠΑΡΙ

Πάτρα Αναχ.: 18:00 Ηγουμενίτσα Αναχ.: 23:59 Μπάρι Αφ.: 08:30

ΠΑΤΡΑ - ΜΠΑΡΙ

Πάτρα Αναχ.: 20:00 Μπάρι Άφιξη: 07:30

SUPERFAST FERRIES

ΠΑΤΡΑ – ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑ – ΜΠΑΡΙ

Πάτρα Αναχ.: 18:00 Ηγουμενίτσα Αναχ.: 24:00 Μπάρι Αφ.: 08:30

ΠΑΤΡΑ - ΜΠΑΡΙ

Πάτρα Αναχ.: 20:00 Μπάρι Άφιξη: 07:30

ΠΑΤΡΑ – ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑ – ΑΝΚΟΝΑ

Πάτρα Αναχ.: 14:30 Ηγουμενίτσα Αναχ.: 20:00

Αγκόνα Άφιξη: 10:30

ΠΑΤΡΑ – ΑΝΚΟΝΑ

Πάτρα Αναχ.: 20:00, Ανκόνα Άφιξη: 14:00

ANEK LINES

ΠΑΤΡΑ – ΚΕΡΚΥΡΑ – ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑ – ΤΕΡΓΕΣΤΗ

Πάτρα Αναχ.: 23:59 Κέρκυρα Αναχ.: 06:00

Ηγουμενίτσα Αναχ.: 09:00 Τεργέστη Άφιξη: 07:00

ΠΑΤΡΑ – ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑ – ΑΝΚΟΝΑ

Πάτρα Αναχ.: 17:00 Ηγουμενίτσα Αναχ.: 22:30

Ανκόνα Άφιξη: 12:30

MINOAN LINES

ΠΑΤΡΑ – ΚΕΡΚΥΡΑ – ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑ – ΒΕΝΕΤΙΑ

Πάτρα Αναχ.: 24:00 Κέρκυρα Αναχ.: 07:00

Ηγουμενίτσα Αναχ.: 10:00 Βενετία Άφιξη: 06:30

ΠΑΤΡΑ – ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑ – ΑΝΚΟΝΑ

Πάτρα Αναχ.: 18:00 Ηγουμενίτσα Αναχ.: 23:30

Ανκόνα Άφιξη: 13:30

HML

ΠΑΤΡΑ – ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ – ΜΠΡΙΝΤΕΖΙ

Πάτρα Αναχ.: 19:30 Μπρίντεζι Άφιξη: 10:30

MARITIME WAY

ΠΑΤΡΑ – ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑ – ΜΠΡΙΝΤΕΖΙ

Πάτρα Αναχ.: 18:00 Ηγουμενίτσα Αναχ.: 00:30

Μπρίντεζι Άφιξη: 08:30

ΠΛΟΙΑ ΓΙΑ ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ – ΙΘΑΚΗ

BLUE STAR FERRIES

Πάτρα – Σάμη – Ιθάκη (Πισαετός)

Καθημερινά: 12:30

Πάτρα – Σάμη – Βαθύ

Καθημερινά: 20:30

ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΑ ΑΣΤΙΚΩΝ ΛΕΩΦΟΡΕΙΩΝ

Γραμμή 1 – Τερψιθέα

Από Τερψιθέα για Διάκου, Εγλυκάδα, Ρωμανού, Ελεκίστρα

Γραμμή 2 – Νέος Δρόμος

Από Ταραμπούρα για Αρέθα

Γραμμή 3 – Ζαρουχλέϊκα

Από Ζαρουχλέϊκα για Θερμοπυλών

Γραμμή 4 – Αρόη

Από Κολοκοτρώνη & Κανακάρη για Αρόη, Σαμακιά

Γραμμή 5 – Τσουκαλέϊκα

Από Όθωνος Αμαλίας & Καρόλου για Ροϊτικά, Βραχνείκα, Τσουκαλέϊκα,
Μιντιλόγλι

Γραμμή 6 – Ρίο

Από Όθωνος Αμαλίας & Καρόλου για Ρίο, Άγιο Βασίλειο, Πλατάνι,
Πανεπιστήμιο, Νοσοκομείο

Γραμμή 7 – Σαραβάλι

Από Όθωνος Αμαλίας & Καρόλου για Γλαύκο, Σαραβάλι, Κρήνη

Γραμμή 8 – Καλλιθέα

Από Όθωνος Αμαλίας & Καρόλου για Οβρυά, Δεμένικα, Καλλιθέα, Θέα

Γραμμή 9 – Ρίο

Από Όθωνος Αμαλίας & Καρόλου για Πανεπιστήμιο και Νοσοκομείο
(διαμέσου της Έλληνας Στρατιώτου)

Γραμμή 10 – Πάρκινγκ

Από το Πάρκινγκ στην Παπαφλέσσα προς το κέντρο της Πάτρας

ΑΡΓΙΕΣ

- 1^η Ιανουαρίου – Πρωτοχρονιά
- 6^η Ιανουαρίου – Θεοφάνια
- 25^η Μαρτίου – Εθνική Εορτή
- 1^η Μαΐου – Εργατική Πρωτομαγιά
- 15^η Αυγούστου – Κοίμησης της Θεοτόκου
- 28^η Οκτωβρίου – Εθνική Εορτή
- 25^η Δεκεμβρίου – Χριστούγεννα
- 26^η Δεκεμβρίου – Σύναξις Θεοτόκου

ΚΙΝΗΤΕΣ ΕΟΡΤΕΣ

- Καθαρή Δευτέρα
- Μεγάλη Παρασκευή
- Πάσχα
- Δευτέρα του Πάσχα
- Αγίου Πνεύματος

ΑΡΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΤΡΑ

- 30^η Νοεμβρίου – Εορτή του Πολιούχου της πόλης Αγίου Ανδρέα

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. «Πάτρα – Οδηγός Πληροφόρησης» Λάμπρου Βρεττού, Αχαϊκές Εκδόσεις.
2. «Επιστήμη και Ζωή» - Ηλεκτρονική Εγκυκλοπαίδεια σε συνεργασία με το Α.Π.Θ. – Εκδόσεις Multimedia Έκδοση 2000 – 2001.
3. «Η Ελλάδα σε 40 + 1 χάρτες» Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη – Έκδοση 2003.
4. «Τουριστικός Οδηγός Πόλης – Πάτρα», Οκτώβριος 2003.
5. «Πάτρα – Διαμονή – Εστίαση», Οκτώβριος 2003.
6. «Οδηγός Πόλης – Πάτρα», Φεβρουάριος 2003.
7. «Διακοπές στη Δυτική Ελλάδα», Ιούλιος 2003.

ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ

ΗΜΕΡΗΣΙΟΣ ΚΗΡΥΞ ΠΑΤΡΩΝ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ

8. «Πάμε διακοπές στην Αχαΐα» Έκδοση του περιοδικού Image by Max – Ιούνιος 2003.
9. «Η Μόβρη και τα μοναστήρια της» Έκδοση Κέντρου Τοπικής Ανάπτυξης Δυτικής Αχαΐας Α.Ε.(Κ.Τ.Α.Δ.Α. Α.Ε.).
10. «Χελμός – Βουραϊκός – Προστασία – Διαχείριση Ορεινού Όγκου» Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλοντος – Νομαρχιακή Επιχείρηση Ανάπτυξης Νομού Αχαΐας.
11. «Διακοπές 2003» Ετήσιος Τουριστικός Οδηγός, Έκδοση: Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη.
12. Infocenter Πάτρας.
13. Ε.Ο.Τ. Πάτρας.
14. «Plus Οδηγός Αχαΐας» Ειδική Έκδοση των εφημερίδων Ημερήσιος Κήρυξ Πατρών και Εθνικός Κήρυξ.
15. «ΠΑΤΡΑ – Επίσημος Οδηγός Ολυμπιακής Πόλης»

16. «Στροφυλιά και Κοτύχι» Οίκος Διαχείριση φυσικού Περιβάλλοντος
ΕΠΕ

